

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

Pogled dijakov Gimnazije Celje-Center na posege v telo

(raziskovalna naloga)

Avtor:

Saša Gerlj

Mentor:

Valerija Zorko, prof.

Celje, marec 2017

Pogled dijakov Gimnazije Celje-Center na posege v telo

(raziskovalna naloga)

Avtor:

Saša Gerlj , 4. d

Mentor:

Valerija Zorko, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2017

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila svoji mentorici za vso pomoč in podporo pri mojem raziskovanju, kakor tudi pri sami izdelavi raziskovalne naloge. Prav tako se želim zahvaliti vsem dijakom Gimnazije Celje-Center, ki so si vzeli čas in izpolnili mojo anketo, ter ravnatelju šole za posredovanje anketnega vprašalnika na ostale šole.

POVZETEK

Človek svoje telo preureja in spreminja, posega vanj v skladu z družbenimi in s kulturnimi normami, pri tem lahko upošteva tudi merila lepega in se ravna po družbeno konstruiranem lepotnem idealu. Tehnike poseganja v telo so različne. Ena od njih, katere posledice je mogoče zlahka odstraniti in doseči prvotno stanje, je že ličenje. Toda ljudje zaradi religioznih, estetskih ali drugih družbenih razlogov posegamo v svoje telo tudi z drugimi tehnikami: rezanjem, predrtjem, delno ali popolno odstavitvijo česa, vstavljanjem tujkov, stiskanjem, povečevanjem itd. Govorimo o telesnih modifikacijah in mutilacijah (pohabljanju) kot namernih trajnih ali začasnih spremembah na živem človeškem telesu. V svoji nalogi bom opisala nekaj izmed teh posegov, predstavila bom tudi zgodovinske ter kulturne okoliščine, v katerih so se razvijali, širili in uveljavljali bodisi kot splošno priznane norme bodisi kot deviantno ravnanje oz. skoraj že tabu. V nalogi bom vključila tudi mnenje gimnazijcev glede posegov v telo, ovrednotila bom količino njihovega poseganja v lastno telo in preverila njihovo mnenje o nekaterih splošno znanih "resnicah" oz. prevladujočem mnenju o ljudeh, ki se poslužujejo posegov v telo.

1.1 KLJUČNE BESEDE

- Poseg v telo
- Družbene in kulturne norme
- Tabu
- Idealni konstrukt telesa
- Komuniciranje s telesom (izražanje identitete)

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
1.1	NAMEN NALOGE	7
1.2	CILJI	7
1.3	HIPOTEZE	7
1.4	METODE IN MATERIALI/METODOLOGIJA	8
1.4.1	ANALIZA LITERATURE	8
1.4.2	METODA SPRAŠEVANJA – ANKETA	8
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA	9
2.1	TELO KOT PREDMET SOCIOLOŠKEGA PROUČEVANJA	9
2.2	KOMUNICIRANJE S TELESOM	13
2.3	DRUŽBENA KONSTRUKCIJA IDEALNIH, LEPIH TELES	14
2.3.1	KAJ JE LEPOTA	14
2.3.2	SPREMINJANJE IDEALNIH TELESNIH OBLIK SKOZI ZGODOVINO	15
2.3.3	SODOBNI TELESNI IDEALI	19
2.3.4	IDEAL VITKOSTI	22
2.3.5	LEPOTA V MANJ RAZVITIH SODOBNIH DRUŽBAH	24
2.4	KONSTRUKCIJA TELESA V POTROŠNIŠKI DRUŽBI	27
2.5	TELESNA SAMOPODOBA	30
2.5.1	VPLIVI NA SAMOPODOBO	32
2.5.2	NEZADOVOLJSTVO S TELESOM	34
2.6	POSEGI V TELO	35
2.6.1	POSEGI V TELO	35
2.6.2	LIČENJE	37
2.6.3	SONČENJE ALI UPORABA SOLARIJA	38
2.6.4	BELJENJE KOŽE	40
2.6.5	POSLIKAVA TELESA Z BARVO	41
2.6.6	POSLIKAVA TELESA S KANO	41
2.6.7	STRIZENJE LAS	42
2.6.8	BARVANJE LAS	45
2.6.9	BELJENJE ZOB	46
2.6.10	NOŠENJE ZOBNEGA APARATA ZA RAVNANJE ZOB	47
2.6.11	PREBADANJE	48

2.6.12	LEPOTNA/ESTETSKA KIRURGIJA.....	49
2.6.13	TETOVIRANJE	52
2.6.14	POHABLJANJE ŽENSKIH GENITALIJ.....	53
2.6.15	POVEZOVANJE STOPAL.....	54
2.6.16	ZATEGOVANJE PASU V KORZETE.....	57
2.6.17	ASKETSKO TELO	60
2.7	SAMOPOŠKODOVANJE.....	62
	REZULTATI	66
2.8	DEMOGRAFSKI PODATKI ANKETIRANCEV	66
2.8.1	VZOREC.....	66
2.8.2	SPOL ANKETIRANCEV.....	66
2.8.3	STAROST ANKETIRANCEV.....	67
2.8.4	SPOLNA IN STAROSTNA SESTAVA.....	68
2.8.5	LETNIK, KI GA OBISKUJEJO ANKETIRANCI.....	69
2.8.6	PROGRAM GIMNAZIJE CELJE-CENTER, KI GA OBISKUJEJO DIJAKI:.....	70
2.9	VSEBINSKA ANALIZA	71
2.9.1	NA KAJ NAJPREJ POMISLIŠ, KO POMISLIŠ NA POSEGE V TELO?	71
2.9.2	KDO MISLIŠ, DA SE BOLJ POSLUŽUJE POSEGOV V TELO, MOŠKI ALI ŽENSKES?.....	71
2.9.3	POJASNITE SVOJ ODGOVOR V PRIMERU, ČE STE IZBRALI ODGOVOR ŽENSKES.....	73
2.9.4	POJASNITE SVOJ ODGOVOR V PRIMERU, ČE STE IZBRALI ODGOVOR MOŠKI.	73
2.9.5	ALI STE SE KDAJ ODLOČILI ZA NASLEDNJE POSEGE V TELO?.....	73
2.9.6	STE SE KDAJ SAMOPOŠKODOVALI?.....	86
2.9.7	ALI STE SE O SAMOPOŠKODOVANJU S KOM POGOVORILI?	88
2.9.8	KDO JE BILA TA OSEBA?	89
2.9.9	ALI SE ŠE SAMOPOŠKODUJETE?	90
2.9.10	OBSTAJA VELIKO SPLOŠNO ZNANIH MNENJ O LJUDEH, KI SE POSLUŽUJEJO POSEGOV TELO, ALI PA MNENJ O POSEGIH SAMIH. S KATERIMI SE STRINJATE TUDI VI?	92
2.9.11	ALI SO NASLEDNJI RAZLOGI PRIMERNI ZA POSEG V TELO?.....	105
2.9.12	KAKO VISOKA SO TVEGANJA PRI POSEGIH V TELO ZA	111
3	RAZPRAVA.....	112
3.1	DIJAKI MISLIJO, DA SO ŽENSKES TISTE, KI SE POGOSTEJE ODLOČAJO ZA POSEGE V TELO.....	112

3.2	GIMNAZIJCIM NAVAJAJO MALO RAZLOGOV, KI UPRAVIČUJEJO POSEGE. ...	112
3.3	MALO ANKETIRANIH GIMNAZIJCEV SE JE KDAJ ODLOČILO ZA SAMOPOŠKODOVANJE.....	114
3.4	DIJAKI IMAJO NEGATIVEN POGLED NA LJUDI, KI SE POSLUŽUJEJO POSEGOV V TELO.	114
3.5	DIJAKI VERJAMEJO, DA SO POSEGI V TELO TVEGANI.	115
3.6	ZA DESET NAVEDENIH POSEGOV SE JE VSAJ ENKRAT V PRETEKLOSTI ODLOČILA VEČ KOT 50 % ANKETIRANIH DIJAKOV.....	115
4	ZAKLJUČEK/SKLEPI	117
5	LITERATURA/VIRI	118
5.1	INTERNETNI VIRI.....	118
6	PRILOGA	120

SEZNAM GRAFOV

Graf 1: Spol anketirancev	66
Graf 2: Starost anketirancev.....	67
Graf 3: Spolna in starostna sestava	68
Graf 4: Letnik, ki ga obiskujejo anketiranci	69
Graf 5: Programi šole, ki jih obiskujejo dijaki	70
Graf 6: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo (glede na spol)	71
Graf 7: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo (glede na spol)	72
Graf 8: Razširjenost samopoškodovanja med dijaki.....	86
Graf 9: Delež dijakov, ki (se) (ni)so s kom pogovorili o svojem samopoškodovanju.....	88
Graf 10: Osebe, ki so se jim anketirani zaupali.....	89
Graf 11: Osebe, ki so se jim dijaki zaupali o samopoškodovanju (glede na spol)	90
Graf 12: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje.....	90
Graf 13: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje (glede na spol)	91
Graf 14: Mnenje dijakov o stereotipnih ali tipičnih prikazih v povezavi s posegi v telo	98
Graf 15: Primernost razlogov za posege v telo.....	107
Graf 16: Stopnje tveganja pri posegih	111

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Nekaj primerov bolečih čustvenih stanj	64
Tabela 2: Vzorec anketiranih	66
Tabela 3: Spol anketirancev	66
Tabela 4: Starost anketirancev	67
Tabela 5: Spolna in starostna sestava	68
Tabela 6: Letnik, ki ga obiskujejo anketiranci.....	69
Tabela 7: Spolna sestava anketiranih in letnik šolanja, ki ga obiskujejo	69
Tabela 8: Programi šole, ki jih obiskujejo anketirani.....	70
Tabela 9: Spolna sestava anketiranih in program, ki ga obiskujejo	70
Tabela 10: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo (glede na spol).....	71
Tabela 11: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo glede na spol (v povezavi s spolom anketiranih)	72
Tabela 12: Pogostost poseganja v telo med dijaki	73
Tabela 13: Odločitev za ličenje med dijaki (glede na spol).....	76
Tabela 14: Odločitev za sončenje ali uporabo solarija med dijaki (glede na spol).....	77
Tabela 15: Odločitev za beljenje kože med dijaki (glede na spol).....	77
Tabela 16: Odločitev za poslikavo telesa z barvo med dijaki (glede na spol).....	77
Tabela 17: Odločitev za poslikavo telesa s kano med dijaki (glede na spol)	78
Tabela 18: Odločitev za striženje las med dijaki (glede na spol)	78
Tabela 19: Odločitev za barvanje las med dijaki (glede na spol).....	78
Tabela 20: Odločitev za beljenje zob med dijaki (glede na spol).....	79
Tabela 21: Odločitev za nošenje zobnega aparata med dijaki (glede na spol)	79
Tabela 22: Odločitev za nošenje uhanov med dijaki (glede na spol)	79
Tabela 23: Odločitev za prebadanje ustnic med dijaki (glede na spol)	80
Tabela 24: Odločitev za piercing v nosu med dijaki (glede na spol).....	80
Tabela 25: Odločitev za piercing na vekci med dijaki glede na spol	80
Tabela 26: Odločitev za piercing na nohtu med dijaki (glede na spol).....	81
Tabela 27: Odločitev za lakiranje nohtov med dijaki (glede na spol)	81
Tabela 28: Odločitev za piercing na zobu med dijaki (glede na spol).....	81
Tabela 29: Odločitev za piercing na obrvi med dijaki (glede na spol)	82
Tabela 30: Odločitev za piercing v popku med dijaki (glede na spol)	82
Tabela 31: Odločitev za piercing prsnih bradavic med dijaki (glede na spol)	82
Tabela 32: Odločitev za piercing na jeziku med dijaki (glede na spol)	83
Tabela 33: Odločitev za lepotno/estetsko operacijo med dijaki (glede na spol)	83
Tabela 34: Odločitev za povečanje/zmanjšanje oprsja med dijaki (glede na spol).....	83
Tabela 35: Odločitev za operacijo nosu med dijaki (glede na spol)	84
Tabela 36: Odločitev za uporabo injekcij za povečanje ustnic med dijaki (glede na spol).....	84
Tabela 37: Odločitev za britje med dijaki (glede na spol)	84
Tabela 38: Odločitev za depilacijo med dijaki (glede na spol).....	85
Tabela 39: Odločitev za lasersko odstranitvijo dlak med dijaki (glede na spol).....	85
Tabela 40: Odločitev za tetoviranje ličil med dijaki (glede na spol)	85
Tabela 41: Razširjenost samopoškodovanja med dijaki.....	86
Tabela 42: Razširjenost samopoškodovanja z rezanjem med dijaki (glede na spol).....	87

Tabela 43: Razširjenost samopoškodovanja z namernim povzročanjem opeklin med dijaki (glede na spol)	87
Tabela 44: Razširjenost samopoškodovanja z namernim povzročanjem modric z udarjanjem med dijaki (glede na spol).....	87
Tabela 45: Razširjenost samopoškodovanja s puljenjem las med dijaki (glede na spol)	87
Tabela 46: Delež dijakov, ki so se/se niso pogovorili o svojem samopoškodovanju.....	88
Tabela 47: Osebe, s katerimi so se dijaki pogovorili o samopoškodovanju	89
Tabela 48: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje.....	90
Tabela 49: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje (glede na spol)	91
Tabela 50: Mnenja dijakov o stereotipnih ali tipičnih prikazih v povezavi s posegi v telo.....	92
Tabela 51: Upravičenost razlogov za posege v telo	105
Tabela 52: Stopnje tveganja pri posegih	111

1 UVOD

1.1 NAMEN NALOGE

V tej nalogi bi rada opisala, zanimivo zgodovino posegov v telo in pa raziskala pogled dijakov svoje gimnazije na v postmoderne družbi najbolj sprejemljive posege v telo.

1.2 CILJI

- Spoznati zgodovino posegov v telo v povezavi s kulturo, socializacijo, odklonskim vedenjem in medikalizacijo postmoderne družbe.
- Seznaniti se z nekaterimi plemenskimi kulturami, in pri njih tradicionalnih posegih v telo v povezavi z življenjskim potekom posameznika.
- Ovrednotiti lastne hipoteze, se seznaniti z vsemi metodami raziskovanja na področju sociologije in z že uveljavljenimi teorijami preučevanja telesa (s poudarkom na preučevanje posegov v telo).

1.3 HIPOTEZE

- Dijaki mislijo da, so ženske tiste, ki se pogosteje odločajo za posege v telo.
- Gimnazijci navajajo malo število razlogov, ki upravičujejo posege.
- Malo anketiranih gimnazijcev se je kdaj odločilo za samopoškodovanje.
- Dijaki imajo negativen pogled na ljudi, ki se poslužujejo posegov v telo.
- Dijaki verjamejo, da so posegi v telo tvegani.
- Za deset navedenih posegov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo več kot 50 % dijakov.

1.4 METODE IN MATERIALI/METODOLOGIJA

1.4.1 ANALIZA LITERATURE

Pomemben del podatkov, potrebnih za sociološko analizo, lahko pridobimo z analizo različnih dokumentov. Takšna analiza omogoča študij posameznega procesa oziroma pojava v daljšem časovnem obdobju in primerjanje zelo različnih skupin ljudi. Pri tem je treba posebno pozornost posvetiti verodostojnosti vira. Med tovrstne dokumente lahko uvrščamo knjige, monografske publikacije, dnevniške zapise, osebne dokumente, listine ...

1.4.2 METODA SPRAŠEVANJA – ANKETA

Metoda spraševanja je ena od najpogosteje uporabljenih socioloških metod, saj omogočajo kvantitativno obdelavo podatkov in lahko zajamejo veliko ljudi. Pogosto nas konkretno vedenje ljudi niti ne zanima; zanimajo nas njihova stališča, videnja in prepričanja. V takšnih primerih je najprimernejša metoda spraševanja. Najznačilnejši obliki metode spraševanja sta intervju in anketa. Metoda spraševanja z anketo (anketiranje) od vprašanih zahteva, da pisno odgovarjajo na anketna vprašanja. Anketna vprašanja so lahko zaprtega (odgovori so že podani; vprašanja tega tipa so enostavna za obdelavo podatkov) ali odprtega tipa (odgovori niso podani, ponujajo več možnosti, da anketiranec izrazi svoja stališča, prepričanja, težave pa nastanejo pri obdelavi vprašanj) in kombinirana (odprta in zaprta vprašanja).

Prednosti:

- omogoča natančne primerjave med razlikami pri odgovorih in lažjo obdelavo podatkov (analiza)
- možnost posploševanja
- pridobivanje podatkov večjega vzorca.

Pomanjkljivosti:

- vprašanja niso natančno zastavljena
- vprašanje že vsiljuje odgovor.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 TELO KOT PREDMET SOCIOLOŠKEGA PROUČEVANJA

Sociologija telesa je postala uveljavljen del sociologije šele v devetdesetih, ko je telo postalo tema v sociologiji. Sociologija se primarno zanima za družbene institucije, procese, strukture, odnose in spremembe – ukvarja se torej s temami, ki navidezno nimajo ničesar skupnega z odnosom posameznikov do lastnih teles. Zgodnji sociologi so v imenu pojasnjevanja družbenega zanikali »naravno«. Takšni pogledi so prisotni tudi v sodobni sociologiji, a to ni več edini način razumevanja družbenih organizacij in odnosov. Kot pravi Turner (Kuhar, 2004: 58): »Človeško telo kot omejitev človeškega doživljanja in zavesti se je zdelo manj pomembno kot kolektivna realnost družbenega sveta, v katerega je umeščeno sebstvo. Legitimno zavračanje biološkega determinizma v prid družbenemu determinizmu je imelo za posledico izključitev telesa iz socioloških imaginacij.« V nasprotju s tem pa Featherstone, Hepworth in Turner (Kuhar, 2004:58) trdijo, da se sociologija telesa ukvarja z enim bistvenih primerov kompleksnih medsebojnih odnosov med naravo, kulturo in družbo. Shilling (Kuhar, 2004: 58) pravi celo, da gre pri ukvarjanju s telesom v družbeni teoriji in sodobni kulturi za eno najhitreje rastočih in analitično najbolj produktivnih področij moderne misli. Na zelo razširjeno zanimanje za telo v sociologiji opozarja pojav nove sociološke paradigme t. i. telesne sociologije [Kuhar, 2004: 58].

V novejšem času se srečujemo z množico novih spoznanj iz molekularne biologije in genetike, nevroznanosti ... Vsa ta spoznanja dajejo vtis, da so v ozadju vsega, kar se s človekom dogaja ali se utegne zgoditi, vključno z njegovim ali njenim zdravjem in boleznijo, biokemični procesi, ki nimajo nič opraviti z družbenimi odnosi, vpetostjo posameznika v družbena razmerja, vplivi družbene strukture, torej s tradicionalnimi področji raziskovanja v sociologiji itd. Ne glede na to, da omenjene znanosti ponujajo številna spoznanja o telesu, zdravju in bolezni, so ta področja tudi predmet sociološkega proučevanja. Telo je po eni strani nedvomno biološka entiteta in človek biološko bitje, ki ne more uiti biološkim zakonitostim rasti, staranja in končno smrti. Na obliko, velikost, videz, spol telesa vpliva genetska dediščina, na katero sami, vsaj do zdaj nismo mogli vplivati, pa tudi družba, v kateri živimo, ne. Kdo smo kot posamezniki, posameznice, torej kaj oblikuje našo identiteto, je gotovo vsaj delno odvisno od te dediščine. Toda telo je tudi stvaritev družbenih, kulturnih, ekonomskih itd. silnic, številnih družbenih in kulturnih praks, ki se vežejo nanj [Počkar idr., 2011: 6–7]. Več vplivnih socioloških teoretikov se je začelo ukvarjati z vprašanjem odnosa med telesom

in identiteto oziroma s pomenom kultivacije videza v potrošniški družbi. Sociologi so začeli telo pojmovati kot ključni del posameznikove identitete in kot os družbenega življenja. Turner je skoval termin »somatska družba«, da bi opisal pomembnost telesa v sodobni sociologiji [Kuhar, 2004: 58].

Telo krasimo (z obleko, nakitom, s tetoviranjem, prebadanjem, z negovanjem kože in las, ličenjem itd.), ga poskušamo preoblikovati (s telesnimi vajami, prehranjevalnimi dietami, kirurškimi posegi, kot so lepotne operacije itd.), ga zdravimo in na številne načine poskušamo podaljšati njegovo živost, s telesom tudi komuniciramo, vzpostavljamo vez z zunanjim svetom. Človeško telo tako ni le biološka danost. Kaj počnemo s telesom in zakaj, je precej odvisno od družbenih vplivov, od družbenega in kulturnega okvira. V vsaki družbi in kulturi se namreč oblikujejo in spreminjajo predstave, ideje o tem, kakšno naj bo telo in kaj je treba storiti z njim. Prav zato lahko govorimo o družbeni konstrukciji telesa [Počkar idr., 2012: 7–8].

Arthur Frank (Kuhar, 2004:58) je pri svoji tipologiji izhajal iz perspektive akterja – iz štirih različnih problemov, s katerimi se sooča telo. Ti problemi so: nadzor, želja, odnos do drugega in odnos do sebe. Iz njih izpelje štiri idealna telesa: disciplinirano, zrcalno, dominantno in komunikativno telo. Sodobne interpretacije odnosa med telesom, identiteto in sebstvom so povezane s filozofskimi koreninami sociologije. Sociologi so privzeli dualizem um–telo; telo naj bi pripadalo področju naravoslovnih znanosti, um pa humanistiki. Z dualističnimi predpostavkami tradicionalne sociologije je med prvimi prekinil Erving Goffman, čigar dela, predvsem *The Presentation of Self in Everyday Life* in *Stigma*, predstavljajo pomemben prispevek k sodobnemu sociološkemu zanimanju za telo in telesnost, kajti njegove analize temeljijo na razumevanju telesnih družbenih praks. V svoji teoriji identitete in analizi stigme je ugotavljal, da igra telo pomembno vlogo pri posredovanju odnosa med posameznikovo samoidentiteto in njegovo družbeno identiteto, kajti družbeni pomeni, ki se pripisujejo telesnim oblikam, se ponotranjijo in močno vplivajo na posameznikov občutek sebstva in lastne vrednosti. Po njegovem zaznavamo lastno telo, kot da bi gledali v ogledalo, ki reflektira družbene poglede in predsodke. Goffman je bil tako med prvimi, ki je s poudarjanjem tega, kako se ljudje predstavljajo in prikazujejo drugim, uvedel telesni videz kot del sociološke agende [Kuhar, 2004: 58–59].

Telo včasih zavrača, da bi ga oblikovali v skladu s prevladujočimi ideali ali z osebno percepcijo samega sebe. Neplodno, odraščajoče ali starajoče telo je lahko tudi sovražnik in

izdajalec. Francoski sociolog in antropolog Marcel Mauss je bil eden prvih, ki so se ukvarjali s človeškim telesom v družbenem smislu. V svojem delu Telesne tehnike (Les techniques du corps) je opozoril na kulturo uporabljanja lastnih teles in naučene tehnike, s katerimi ljudje nadzorujemo svoje telo. Mauss poudarja hojo, tek, plavanje, nadzor nad spolnostjo, izločanjem itd. Še prej je Thorstein Veblen omenjal lepo žensko kot statusni simbol [Počkar idr., 2011: 7–8].

Spodbuda za razvoj sociologije telesa izhaja v veliki meri tudi iz del francoskega filozofa Michela Foucaulta. Njegova dela se citirajo pri razlaganju narave odnosov med telesom in sebstvom ter vpliva družbe nanje. Predvsem knjiga Nadzorovanje in kaznovanje je pogosto vir idej za feministične analize odnosa sodobnih žensk do lastnega telesa in njihovih telesnih praks. Zanimanje za telo v sociologiji predstavlja izhodišče za študije o pomenu videza in ukvarjanja s telesom v zahodni potrošniški družbi. Teoretiki, kot so Anthony Giddens in zakonca Beck, postavljajo v središče modernizacijskih procesov povečano reflektivnost, ki pomeni sposobnost stalnega preiskovanja in ocenjevanja lastnega identitetnega projekta, individualizacijo, izoblikovanje lastne osebnosti, izbiro [povzeto po Kuhar, 2004: 59].

Novejše zanimanje sociologije za družbeni in kulturni pomen telesa je povezano tudi z razmahom potrošniške kulture, s feminističnimi gibanji, ki problematizirajo biološko določenost spolne razlike, z ekološkimi problemi, vznikom novih bolezni (aids), postmoderno umetnostjo itd. Sociologi so začeli telo pojmovati kot izhodišče in ključni del človekove identitete [Počkar idr. 2004: 7–8].

Poleg identitete je tudi telo postalo reflektivno organiziran projekt, izoblikovan iz kompleksne množice izbir, ki jih ponuja moderna družba. Sociologi telesa več ne tematizirajo zgolj kot označevalni mehanizem za spol, razredno pozicijo ali poklicni status. Telo tudi ni le objekt komodifikacije ali discipliniranja, temveč postaja vse bolj objekt prilagajanja: reflektivnost modernega družbenega življenja je osredotočena na narcistično kultivacijo telesnega videza oz. kreacijo telesa preko telesnih režimov, ki so v bistvu način samonadzora in del življenjskega stila. Sociologi torej pojmujejo telo kot primarno in najrazvidnejšo posameznikovo identiteto oz. kot izhodišče identitete. Telo smo spremenili v projekt, preko katerega se oblikuje in ohranja občutek sebstva. Postalo je osrednji objekt samoizražanja in samoidentitete. Giddens, Shilling in Synott celo trdijo, da se je v sodobnih družbah projekt sebstva spreobrnil v projekt telesa [povzeto po Kuhar, 2004: 59].

Narašča število s telesom povezanih tem, ki so lahko predmet sociološkega proučevanja: šport, seksualnost, obsedenost z lepim telesom, hranjenje in diete kot samodiscipline, povezane z vednostjo, in standardi sprejemljive telesne oblike, pa tudi prebadanje, tetoviranje, kozmetični posegi, oblačenje itd. [Počkar idr., 2011:8]. Razcvet dietnih in vadbenih režimov ter naraščanje števila kozmetičnih operacij lahko pojmuje kot dokaz narcisoizma sodobne kulture, ki ga opredeljujejo: usmerjenost ljudi nase, preokupiranost s seboj, emocionalna in intelektualna fiksiranost na svojo podobo, samoobčudovanje.

Po Uletovi (Kuhar, 2004: 59) prihaja do premika od težkih identitetnih podlag (npr. politike, nacionalne države, religiozних skupnosti) k oblikovanju identitete na mreži malih identitet, k individualnim identitetnim projektom in življenjskim stilom. Telesna identiteta je ena izmed delnih identitet. Zavestno oblikovanje »vizualne identitete« – torej videza in samopredstavitve – postaja zapoved. Prizadevanje za lepoto je postalo globoko pomenski eksistencialni projekt. Morganova pravi (Kuhar, 2004:60), da obravnavamo telo kot surovi material, izkoriščamo ga glede videza, seksualnosti, plodnosti – to vse pa definira kultura. Osredotočanje na telo nudi v času, ko izginja vse, kar se je zdelo stabilno, neko obliko gotovosti oz. stabilne identitete. Telo postaja referenčna točka za konstrukcijo identitete v dobi, ko izginjajo tradicionalni viri (religija, družbeni razred, država, družina ipd.), ki so posamezniku nudili eksistencialno in ontološko gotovost. Če sta življenje in prihodnost izven nadzora, lahko izvira občutek varnosti iz gospodstva nad lastnim telesom. Telo je otipljivo, prilagodljivo, vsaj do neke mere ga lahko spreminjamo, nadzorujemo, obvladujemo, česar ne moremo početi z vero, znanostjo itd. Ljudje skrbno nadzorujejo vnose v telo, npr. kalorije, količino spanja, potrošnjo nezdravih produktov, kot so tobak, alkohol, hitra hrana. Preko takšnega telesnega nadzora izražajo željo po občutku nadzora nad svojim življenjem. Na ta način se izogibajo tudi zaznamim prežečim rizikom. Preštevanje kalorij ali minut vadbe daje vsaj iluzijo, da imamo nekaj pod svojim nadzorom. Sociologi pojasnjujejo obremenjenost s telesnim videzom kot artefakt poznomoderne družbe tveganj in potrošništva, ki potencialno vpliva na vse ljudi. Težnjo po lepoti povezujejo z iluzornim iskanjem sreče. Sociološki pristopi sicer nudijo vpogled v družbeni in kulturni kontekst, v katerem prihaja do nenehne težnje po olepševanju, toda specifičen odnos žensk do teles ostaja premalo razdelan. Ženske obravnavajo zgolj kot žrtve medijev ali kot žrtve lastne zmotne težnje po emancipaciji. Ohlapno povedano, krivdo se pripisuje »žrtvam«, ne analizira pa se, kako ženske dejansko občutijo svoja telesa v kontekstu mnogih obljub in malo možnosti. Eksperimentiranje z videzom lahko predstavlja tudi kompenzacijo za pomanjkanje izbir in relativno nemoč na drugih področjih družbenega

življenja. Vendar pa sodobna epidemija anoreksije kaže, da je kontroliranje telesa lahko nevaren in poguben način obvladovanja negotovega okolja [Kuhar, 2004: 59–61].

2.2 KOMUNICIRANJE S TELESOM

Telo povezuje posameznika s socialno in fizično okolico. Vsako komuniciranje med ljudmi je posredovano s telesom in omogočeno z njegovim delovanjem, tudi kvazi-posredovane interakcije na internetu, saj zanje tudi potrebuješ delovanje telesa, da lahko objavljaš mnenja in sporočila. Poglejmo že telesni stik, dotikanje: to je ena temeljnih fizioloških in psiholoških potreb človeka. Je človekova prva komunikacija z drugimi in prvi začetek človeške socializacije. Dojenček se počuti najbolj varnega v stalnem dotiku s kako drugo osebo, ta je največkrat mati ali oče, lahko pa tudi z drugo osebo, ki stalno skrbi zanj, npr. babica, dedek ali varuška. Človek še bolj čuti potrebo po dotiku, ko ga je strah ali je v depresiji. Dotiki so lahko čustveni izrazi prijateljstva, ljubezni, pripadnosti, iskanja zavetja. Prav telo s svojim čutnim aparatom (vidom, sluhom, tipom, vohom, okusom) omogoča posamezniku dostop do vseh informacij iz družbenega in naravnega okolja. Prenos znanja, čustev, stališč, idej, družbenih in kulturnih pomenov ni mogoč brez posredovalne vloge telesa in komunikacije, ki jo omogoča.

Ljudje pravzaprav komuniciramo oziroma vzpostavljamo odnose z drugimi ljudmi s telesom, z njegovo držo in položajem v prostoru, njegovim videzom, bližino oziroma oddaljenostjo od drugih, mimiko obraza, gestami itd. Neverbalna komunikacija je zelo pomemben del komunikacije, čeprav seveda tudi besedna ali verbalna komunikacija ni mogoča brez telesa. V neposrednem komuniciranju je prav telo postavljeno na ogled in fizični videz je toliko bolj pomemben, kolikor bolj se ga zavedamo in cenimo. Fizični videz obsega telo samo, obleko, obutev, nakit, pričesko, naličenost itd., pa tudi način gibanja in gestikuliranje (gibe glave, rok, nog). Z njim namerno ali nenamerno sporočamo družbeni okolici nekatere značilnosti identitete (npr. moškosti, ženskosti, (ne)konformnosti z družbenimi normami itd.), pripadnost družbenemu sloju in s tem svoj družbeni status (fizični videz deluje kot eden od statusnih simbolov), pripadnost kaki subkulturi (kar je značilno predvsem za mlade, na primer izražanje pripadnosti rave ali punk subkulturi itd.), svoj življenjski slog, svojo poklicno/profesionalno vlogo itd. Ljudje, ki zaradi nekaterih bolezni ne morejo premikati obraznih mišic, imajo težave z neposredno komunikacijo, to je tudi ena izmed skrbi, ki jo imajo nasprotniki uporabe botoksa. Delujejo lahko ignorantsko, kajti ljudje sporočamo svoja notranja stanja, takšna in

drugačna čustva in občutja, zanimanje za drugega, naklonjenost ali nenaklonjenost, pozornost itd. prav s telesom, pri čemer je v neposredni komunikaciji mimika zelo pomembna. Enako pričakujemo od drugih, in če na obrazu nič ne zaznamo, smo dokaj hitro zmedeni, komunikacija se prekine, ali pa lahko hitro preide v konflikt [povzeto po Počkar idr., 2011: 15–16].

2.3 DRUŽBENA KONSTRUKCIJA IDEALNIH, LEPIH TELES

2.3.1 KAJ JE LEPOTA

Ali je lepota mnenje gledalca ali lastnost gledanega je vprašanje, s katerim se ljudje ukvarjajo že od nekdaj. V pojmu lepote se spajata biološka funkcionalnost telesa in družbeno določeni ideali. Biološka funkcionalnost telesa je posledica evolucije. Osnovne telesne značilnosti, ki veljajo za lepe, naj bi pričale o preživitveni in reprodukcijski sposobnosti prednikov. V različnih kulturah kriterij lepote večinoma vodi do vprašanja »Kako zdravo izgleda ta oseba?«. Čista koža in močno vitko telo nakazujeta zdravstveno stabilnost telesa in ga s tem naredita privlačnejšega. Obstajajo pa tudi odstopanja, kot na primer dejstvo, da ljudi privlačijo simetrične telesne značilnosti, kar nima nobene veze z zdravjem. Lepotni standardi za moškega in žensko se razlikujejo, kar je posledica asimetrične delitve dela v preteklosti. Univerzalno lepe značilnosti za žensko so izrazite oči, gladka in čista koža, majhna čeljust, čvrste prsi in boki, telesna simetrija ter razmerje med pasom in boki okoli 0,7. Vsi ti znaki govorijo o mladosti, zdravju in visoki stopnji estrogena. Univerzalna moška lepota pa se izraža z visokim, mišičastim in mladostnim telesom, močno čeljustjo in čelom ter telesno simetrijo. Te lastnosti dokazujejo visoko stopnjo testosterona. Pomembni faktorji pri privlačnosti telesa so tudi vzravnan drža, nasmejan obraz in čistoča telesa. Vse te značilnosti so biološko pogojene, lepoto pa sestavljajo tudi družbeno določeni ideali. Idealna oblika telesa je posredovana preko kulture. Izgled telesa mora slediti obstoječim normam, s tem pa odseva družbo, ki ga obdaja, torej je idealni izgled povsem relativen. Družbeno določeni ideali so pogosto v popolnem protislovju s tem, kar je za telo zdravo in naravno. Primer tega je trend izjemno suhega ženskega telesa, ki je zajel zahodni svet. Tako suho telo nima bioloških prednosti pred normalnim, a je kljub temu bolj zaželeno. Za doseganje idealnih teles pa je potrebno veliko časa, energije in denarja. Telo nakazuje status, bogastvo, moč, samonadzor, zdravje in zmožnost nekega človeka. Privlačen videz med drugim tudi obljublja dobro počutje, samozavest in visoko samopodobo. Ves denar, ki ga ljudje zapravljajo za

izboljšanje svojega videza pa se steka v dietno, kozmetično in športno industrijo, ki v želji po večjem zaslužku še podpihuje nezadovoljstvo z naravnim telesom. [povzeto po:¹]

2.3.2 SPREMINJANJE IDEALNIH TELESNIH OBLIK SKOZI ZGODOVINO

Lepota je prazna forma, ki jo vsakokratni vladajoči ideološki diskurz zapolni z določeno vsebino. Tadej Praprotnik pravi: »Telesne ideale prikazujejo danes filmi, revije, oglasi, televizija; o historičnih idealih pa sklepamo predvsem iz zgodovinskih, filozofskih in literarnih del, umetniških upodobitev (slikarij, risb, kipov, fotografij) in trendov oblačenja. V kulturah, kjer se hitro spreminja moda oblačil, se definicije lepote spreminjajo v skladu s stili oblačenja. V človeški zgodovini so se telesne oblike, ki so veljale za privlačne, skozi stoletja precej spreminjale. Medkulturne primerjave kažejo, da lahko tudi danes govorimo o izjemni pestrosti. Čeprav se telesni ideali hitro spreminjajo, pa je idealizirana telesna podoba v določenem obdobju oz. prostoru dokaj enotna in soglasno sprejeta. V skladu s spreminjajočimi se telesnimi ideali se spreminjajo tudi simptomi pretiranega prilagajanja tem idealom, na primer histerija in anoreksija« [Kuhar, 2004: 28–40].

Poleg predstav o videzu ženskosti in moškosti se v vsaki družbi oblikujejo tudi predstave o obsegu in telesnih oblikah, ki veljajo kot primerne, zaželene in privlačne; večina kultur ima precej utrjene predstave o fizični lepoti in o tem, kaj je primeren videz. Te so se skozi zgodovino precej spreminjale; kot kažejo medkulturne primerjave, lahko tudi v istem časovnem obdobju opazimo precejšnjo pestrost. V vseh teh predstavah, merilih in standardih lepega telesa je pravzaprav težko najti skupni imenovalac. Mogoče bi to lahko bila simetrija telesnih oblik in obraza, čista in gladka koža (ne nujno, kajti tudi brazgotine so bile lahko zaželene kot znak, da se je nekdo – moški – izkazal v kakem bojevanju), gosti lasje itd. Telesne značilnosti so se pogosto prevajale v značajske oziroma osebnostne lastnosti. Ne tako redko se lepota telesa enači z zaželenimi osebnostnimi lastnostmi in moralnostjo; grdoti oziroma vsaj prevelikemu odstopanju od standardov primernosti in lepote se pripisujejo nezaželene lastnosti in nemoralnost. Celo v znanosti so bili poskusi najti povezave med telesnimi videzom in osebnostnimi lastnostmi. V nekaterih družbah in kulturah so se bolj ukvarjali z moškimi, v drugih z ženskimi telesi, v tretjih z obojimi [povzeto po Počkar idr., 2011: 10–12].

---

¹ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

Skozi večino človeške zgodovine so za lepa veljala zaobljena in bohotna ženska ter atletska, mišičasta moška telesa. Pri ženskah je tak tip telesa izražal plodnost in izobilje, kar je bilo glede na žensko vlogo v družbi najnujnejše – da lahko rodi in nato skrbi za otroka. Družbena vloga moškega pa je bilo najprej lovljenje hrane za ženske in otroke, kar se je kasneje preneslo v drugačno obliko skrbi za družino – moški so zaposleni in so skrbniki družine. Ideal ženske podobe se največkrat označi z imenom Venera. Prvi tak primer sega že v starejšo kameno dobo, natančneje 30.000 let pred našim štetjem. Že takrat je obstajalo idealno telo, vendar iz drugačnih razlogov kot danes, zato je tudi občutno drugačno. Tako imenovana Willendorfska Venera predstavlja absolutno nasprotje današnjemu idealu lepote. Njene obilne prsi, trebuh, stegna in zadnjica so izraz izobilja, plodnosti in preskrbljenosti s hrano. Podobno tudi upodobitve moških iz tega obdobja v glavnem prikazujejo mišičaste in še vedno rahlo obilne moške, kar tako kot pri ženskah pomeni preskrbljenost.²

Stari Grki so imeli za lepo le moško telo, z ženskim se niso ukvarjali. Vse do danes se je v evropskih kulturah obdržal njihov ideal atletskega, proporcionalno zgrajenega mišičastega moškega telesa. Nanj so se vezale predstave o moči, dominantnosti, pogumu, tekmovalnosti, neodvisnosti itd. [Počkar idr., 2011: 10–12].

Pri kipih, kot je Metalec diska, vidimo, da je poudarek na atletske, mišičaste telesu, na gibčnosti, lepi držji, samoobvladovanju. Ker so se stari Grki ravnali po pravilu zlate sredine, pa idealne podobe ni predstavljalo le lepo telo, temveč tudi dobre značajske vrline. Zanje je bila lepota »idealna lastnost, znak harmonije«. Pomembna je bila simetrija, zlati rez, ravnotežje (grški umetniki so imeli celo oblikovan načrt natančne anatomije popolnega ženskega telesa). Hkrati pa so verjeli, da lepota telesa izraža božansko lepoto – lepoto duše. Pri moških naj bi tako lepo in mišičasto telo izražalo neodvisnost, samonadzor, moralno moč, neustrašnost – močatost (to so značilnosti herojev). Podobno kot v antični Grčiji tudi umetnost Rimskega cesarstva povečuje vitko in mišičasto telo vojaka in zaničuje debelost. Ker pa so Rimljani ljubili gostije in pojedine, so hrano pljuvali, da se ne bi zredili (tako bulimično vedenje je bilo družbeno sprejemljivo). V nasprotju z Grki pa so se Rimljani bolj zanimali tudi za obrazne poteze, saj naj bi bil obraz zrcalo duše. To se vidi pri rimljanskih kipih, ki imajo dodelane tudi obraze. V srednjem veku je lepotni ideal poudarjal razlike med družbenimi razredi. Zaradi slabe higijene v tem obdobju je bila najlepša čista koža. Nepravilnosti so kazale na nečistočo in s tem na nizek družbeni status. Prav tako je bila

---

² http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

pomembna polt. Višji sloji so se od kmetov, ki so po cele dneve delali na soncu, ločevali po blede koži. Zato so jo pogosto, vsaj v poznem srednjem veku, poudarjali s pudranjem (tako ženske kot moški). Prav zaradi asociacije na nečistočo, ki je spremljala kožne nepravilnosti, se je v srednjem veku razširilo prepričanje, da je vse, kar je lepo, dobro, in vse, kar je grdo, slabo. Tako so stare ženske, ker so imele gube, veljale za grde, slabe in nevarne. Nasprotno pa je za stare moške veljalo, da so bolj častitljivi in izkušeni. Podobno se kaže pri vitezi, ki so pogosto imeli brazgotine na obrazih, vendar zaradi tega niso veljali za grde, temveč še toliko lepše, ker je bil to dokaz njihovega poguma. Tako se dobro kaže takratna vloga žensk in moških v družbi – vrednost ženske je bila neposredno povezana z njeno lepoto, vrednost moškega pa z moralnostjo značaja. V času renesanse v 15. in 16. stoletju so se umetniki zgledovali po antiki, zato je v ospredje spet prišla simetrija, harmonija in proporci, hkrati pa se je ohranil ideal čistosti, elegancije in gracioznosti iz poznega srednjega veka. Ideal za moške je zopet postalo mišičasto atletsko telo (postava heroja), ženske pa so bile le nežnejše različice moških. Imele so manjšo glavo in bolj zaokrožene, mehke roke, noge in telo, drugače pa so bili proporci pri njih enaki kot pri moških. Splošen ideal je bilo mlado, vitko telo s svetlo poltjo in z lasmi (temno polt so povezovali s hudičem, deformacijo in suženjstvom). V 17. stoletju se značilnosti baroka kažejo tudi na telesnem idealu. Idealno moško telo postane obilnejše, obleke pa so zelo pompozne. Idealno žensko telo je zopet bolj zajetno, z okroglim trebuhom [povzeto po:³].

Proti koncu 18. stoletja je takšno telo veljalo za zunanji izraz plemenite duše. Žensko telo in zanimanje zanj ter oblikovanje standardov ženske lepote je v evropsko civilizacijo vpeljala renesansa. Francoska kraljica Katarina Medičejska (16. stoletje) je za svoje dvorne dame vpeljala obseg pasu 33 cm. Lahko si mislimo, da so se za ta standard morale mučiti s hujšanjem, nošnjo korzeta itd. Toda po 16. stoletju so se predstave o lepem ženskem telesu spremenile. Lepa je bila ženska s širokimi boki, razkošnimi oblinami in velikim oprsjem. Vitke, suhe ženske so bile dojete kot grde in nezdrave [Počkar idr., 2011: 10–12].

Z 18. stoletjem pa je razvoj znanosti pokazal biološke razlike med spoloma. Proti koncu 18. stoletja se je pojavila tudi predstava o seksualnosti kot edninskem in temeljnem človekovem atributu. S tem se je poudarjanje razlik med spoloma povečalo, posledično pa tudi neenakost

---

³ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

med spoloma. Žensko telo, tako kot um, naj ne bi bilo dovolj močno, da bi le-ta skrbela in se odločala sama zase.⁴

Ideal ženskosti v 19. stoletju – šibkost in romantičnost – izhaja iz predpostavk o ženskah kot podrejenem in šibkem spolu. Izražal se je tudi v bolezni – v histeriji viktorijanskih žensk. Omedlevanje, bolečine, nemobilnost, ki jih je »histerična« ženska dosegla na različne, iznajdljive načine, so bili skladni z zahtevo, da mora sprejeti svojo šibkost. Histerija je bila pretiravanje v idealizirani ženskosti. Sama beseda sicer izhaja iz grške besede hysteria, ki pomeni maternica. S pojmom histerija je prišlo do medicinske konstrukcije ženske norosti [Kuhar, 2004: 28–40].

Pozneje, vse do začetka 20. stoletja, je bilo žensko telo najpogosteje upodabljano (npr. v kiparstvu in slikarstvu) bohotno, razkošno, zaobljeno. V 19. stoletju je v Evropi prevladovalo prepričanje, da je zajetnost odrasle ženske ali moškega znak zdravja; takšen videz je veljal tudi kot primeren in prijeten. Večina takratnih zdravnikov je menila, da je nadpovprečna teža dobra, ker pomeni rezervo ob bolezni ali pomanjkanju hrane [Počkar idr., 2011: 10–12].

V 20. letih 20. stoletja je bil pri videzu moškega poudarek na elegantnih oblačilih, v filmih in na fotografijah se je le redko pojavilo razgaljeno moško oprsje. Če se že je, pa ta moški ni imel zelo izrazitih mišic. S krajšanjem ženskih kril pa se je pojavil pritisk na ženske, da morajo imeti noge gladke. Ameriške tovarne pripomočkov za depilacijo pa so napadle tudi dlake pod pazduho. V dvajsetih letih se je tako začelo neutrudno odstranjevanje dlak. V štiridesetih, še bolj pa v petdesetih letih, se je s holivudskimi moškimi idoli pojavil kult mišičastega moškega. S pojavom mišičastih igralcev, kot sta Kirk Douglas in James Dean, se je med moškimi razširil t. i. bodybuilding. V petdesetih sta filmska in modna industrija promovirali globoke dekolteje, ozke pasove in široke boke. Fokus se je z nog premaknil nazaj na oprsje. V tem obdobju je na platno stopila Marilyn Monroe in skupaj z Jane Mansfield postala lepotna kraljica platna, v Evropi pa je bila to Sophia Loren. Poleg telesa v obliki peščene ure pa je takrat za idealno telo veljalo tudi bolj vitko, manj prsato telo (Audrey Hepburn in Grace Kelly). V šestdesetih se je pojavila popularnost mini kril, kasneje pa kavbojk, s tem pa se je pozornost zopet premaknila na spodnji del telesa. Hkrati se je tudi večala popularnost francoskega bikinija, zato se je na ženske povečal družbeni pritisk po bolj suhem telesu. S tem se je pojavila potreba po dietah. Tako se je sredi šestdesetih na modni sceni pojavila Leslie Hornby Armstrong, z vzdevkom »Twiggy«. S povečanjem popularnosti

---

⁴ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

stripov med mladimi (predvsem fanti) se je mišičasti ideal še dodatno razširil, saj te zgodbe najprej vsadijo željo po tem, da bi bil superman, nato pa reklame obljubijo, da lahko to uresničijo. Dodatno se je kult mišičnosti še povečal s pojavom igralcev, kot je Arnold Schwarzenegger, in akcijskih figuric, kot je G. I. Joe. V poznih 70. in v 80. se je pojavila še »manija« fitnesa za ženske. Ženski ideal je postala vitka, čvrsta in prožna postava (Jane Fonda). V tem obdobju se je veliko žensk začelo ukvarjati z bodybuildingom. V 90. pa je zaradi ponovnega pojava vitkih modelov prišlo do idealizacije t. i. »heroinske elegance«. Modne hiše so najemale zelo suhe modele in jim nadevale črni make-up za oči, modro črtalo za ustnice – videz stereotipnih uporabnikov heroina. Ta trend pa je takratni ameriški predsednik Bill Clinton prepovedal, ko je ena izmed manekenk umrla zaradi heroina. Ranljiv videz modelov se je ohranil še danes, vendar pa so kot najbolj zaželene ženske 21. stoletja najpogosteje omenjane igralke z vitko postavbo in oblinami, s čimer še vedno ohranjajo težko dosegljive standarde.⁵

V bogatih delih današnjega sveta obilno telo ni dojeno kot privlačno in zaželeno, povezuje se s pomanjkanjem samonadzora in z lenobo. Lepotni ideal je vitko telo; vitkost se enači tudi z boljšim zdravjem. Da je čezmerna teža zdravju nevarna, da je celo bolezen, je postala že splošna, konvencionalna modrost. Pri tem antropologi navajajo, da je v vsaj 80 % danes živečih kultur cenjena polna postava; cenjena je bila tudi v preteklosti. Povezovali so jo in jo povezujejo z blaginjo, zdravjem, plodnostjo, ekonomsko varnostjo [Počkar idr., 2011: 10–12].

2.3.3 SODOBNI TELESNI IDEALI

V današnjem času je telo velik predmet zanimanja. Južnič pravi [10], da človeško telo ni le biološka danost, pač pa tudi socialni konstrukt, ki se za lastno dobrobit mora prilagajati družbenim predstavam zaželenega telesnega videza. Ta je v družbi postal označevalec vrednosti, telo pa je postalo ključen dejavnik oblikovanja posameznikove identitete. Mediji, predvsem novodobna družbena omrežja, v primeru odstopanja od standardov sprejemljivosti predstavljajo mesto stigmatizacije. Ideali lepote so neprestano spreminjajoči se konstrukt kulture, religije, vizualne privlačnosti, genetskega materiala, trženja in socioloških pojavov. V preteklosti, a tudi danes, so tisti, katerih videz ni ustrezal trenutnim normam, ki so jih običajno oblikovali ljudje na oblasti, trpeli posledice diskriminacije.

Vsako obdobje ima svoj dominantni lepotni ideal telesnih oblik. Zdi pa se, da zahodni lepotni ideali postajajo vedno zahtevnejši. Danes je zato vse težje biti "lep". V zadnjem stoletju je na

---

⁵ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

Zahodu zavezujoča lepota zahteva vitkost. Ženske v zahodnih industrializiranih državah mediji nenehno spodbujajo, da se na vse pretege borijo za vitko postavo, čeprav je naravna tendenca ženskega telesa, da pridobi določeno količino tolšče [Kuhar, 2004: 41–43].

Žensko telo je v sodobnih kulturah bolj kot telo moškega podvrženo ocenjevanju in dovzetno za psihični pritisk družbe in v njej prisotne ideologije. Zato je pri ženskah in dekletih bolj verjetno, da se bodo posluževale diet, neprimernega ravnanja z odvajali ter kompulzivne vadbe in so bolj ranljive za prehranske motnje kot moški.⁶

Dojemanje obilnejšega telesa kot problema in s tem stigmatizacija debelosti sta se začela v ZDA v prvi polovici 20. stoletja. Začele so se pojavljati ideje, da je to lahko posledica psihičnih problemov: depresije, seksualnih frustracij, nizke samozavesti itd. V 50. in 60. letih 20. stoletja je bila debelost že definirana kot bolezen, potrebna zdravljenja. Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) jo je leta 1997 opredelila kot kronično presnovno bolezen. Vendar se je ideal vitkosti začel uveljavljati prej, preden ga je medicina začela promovirati kot nekaj, kar je dobro za zdravje. Nekateri menijo, da je bil začetek in vir tega preobrata pravzaprav v dejstvu, da je bilo z gospodarskim razvojem odpravljeno pomanjkanje hrane. Če je bila prej obilnost eden od znakov višjega družbenega statusa, je zdaj mnogo ljudem zaradi razpoložljivosti hrane ni bilo težko doseči. Tako naj bi se bili višji sloji želeli razlikovati od nižjih med drugim tudi po vitkem telesu – in začelo se je uveljavljanje novega lepote ideala [Počkar idr., 2011: 10–12].

Medicinska statistika kljub temu beleži, da postaja v zahodnem svetu v povprečju tako ženska kakor tudi moška populacija vse težja. Z neskladjem med dejansko in idealno telesno podobo se ljudje najbolj neusmiljeno soočajo v mladosti. Idealno žensko telo danes ni le vitko, temveč mora biti tudi čvrsto, s poudarjenimi mišicami. Čvrsto in urejeno telo priča o disciplini in samonadzoru. Mišično krepko, ne le vitko telo je postalo za ženske ideal šele v sedemdesetih in osemdesetih letih s pojavom kulta fitnesa in vadbe. Pred tem je bila glavna skrb žensk v povezavi z videzom le telesna teža. Ideal bolj gibkega telesa številnim ženskam ugaja, ker simbolizira moč v javnem prostoru in upiranje omejujočim definicijam, ki ženske determinirajo kot matere in gospodinje. Vendar niti to ni dovolj: ženski telesni ideal zapoveduje še relativno velike prsi, ki pa morajo biti čvrste, polne. Protislovni elementi lepote ideala ustvarjajo shizofrene zahteve, da naj ženske v sebi združujejo različne tipe teles hkrati. Naravni potencial za ravni trebuh, deške boke, vitka in čvrsta stegna ter polno

---

⁶ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

oprse ima le 1% žensk. Idealna telesna oblika torej ni običajna in jo je moč doseči le, če za to žrtvuješ čas in denar ter prilagodiš svoj življenjski stil. Deklicam daje učinkovito lekcijo, kaj družba vrednoti kot lepo, otroška igrača Barbika: lepa, vitka in silno popularna punčka. To sanjsko dekle je postalo tudi kult in estetska obsesija odraslih. Na nešteto načinov se ženske v življenju načrtno usmerja v sprejemanje kulturnih norm v zvezi z videzom. Prizadevanje po lepoti postaja protislovna mešanica stroge telesne kontrole in igrivega eksperimentiranja z obleko, ličili in lepotnimi pripomočki. Da bi bila ženska dovolj lepa in zaželena, mora biti na dieti, mora si kodrati, ravnati ali barvati lase, naučiti se mora uporabljati make-up, zapeljivo sedeti, hoditi in stati. Mora si briti noge in pazduhe, s pinceto odstranjevati obrvi. Nikoli ne sme pozabiti parfuma in deodoranta. Njena koža naj bo zagorela, obraz pa ne sme kazati znakov staranja, izkušenj ali razmišljanja. Ključni vidik ženskega videza je še odnos do oblačenja in mode. S pomočjo lepotnih aktivnosti so poudarjene spolne razlike, ki so minimalne (npr. gladke noge); nekatere razlike pa se ustvarjajo, čeprav niso povezane z naravnimi značilnostmi (npr. modre veke). Lakirani nohti in sijoče ustnice razglašajo ženskost, po drugi strani pa vzbujajo umetni nohti ali silikonske prsi sumničavost in nezaupanje. Če je bilo v preteklosti mogoče natanko določiti telo, ki je posebej privlačno (npr. bohotna postava blondinke Marilyn Monroe), je danes lepotnih idealov več. Pestrost teles, ki veljajo za lepa, odraža raznolikost življenjskih stilov, kultur in etničnih skupin. Mnogoterost lepotnih idealov ni unikatno ženski fenomen. Tudi podobe privlačnih moških vključujejo telesa drugih ras. V preteklosti so na Zahodu črnce obravnavali predvsem kot sužnje ali domorodce v džungli, Azijce kot delavce in kmete ali pa so pripadnike drugih ras enostavno ignorirali, a v sodobnosti njihova telesa prikazujejo kot privlačna (npr. Will Smith, Bruce Lee). Ravno telo je omogočilo skupinam, ki so bile ogrožene zaradi družbene in kulturne marginalnosti, da uveljavijo svojo prisotnost na inovativen in pozornost zbujujoč način. Geji in lezbijke, Afro-Karibčani, mladi nezaposleni moški so dobili vpliv v javnem prostoru ravno s kultiviranjem in z dekoriranjem svojega telesa. Nasploh se moški na Zahodu vedno bolj zavedajo svojega telesnega videza. Skrbijo jih lasje, koža, oblačila, postava. Ta skrb se razširja tako med mladimi kakor tudi med starejšimi moškimi. Bolj kot kdaj koli prej tudi moški iščejo pomoč pri kozmetičnih kirurgih; vedno več je presaditev las, liftingov obraza, liposukcij, prsnih vsadkov. Družbeni pritisk po doseganju mišičastega, čvrsto oblikovanega telesa je vedno večji. Moška telesa kot objekte poželenja uporabljajo v oglaševanju kozmetike, oblačil in športne opreme. Spremembe se kažejo v pogostosti prikazovanja erotiziranega moškega telesa ter količini časa in energije, ki ju moški iz različnih kultur in razredov na Zahodu namenjajo ukvarjanju z videzom. Danes idealno moško telo je

fizično krepko, vitko in športno. Ideal zajema visoko rast, široka ramena, mišičasto oprsje in bicepse, majhno zadnjico, poudarjene obrazne poteze. Sodobni standardi telesnih idealov so veliko ljudi pripravili ne le do nenehnega razmišljanja o telesu, ampak do spreminjanja dnevnih navad in svojega telesnega videza. Nekateri standardov niso le ponotranjili, temveč povsem živijo po njih, na primer jemljejo vitkost kot pogoj za uspešno kariero. Za prilagajanje idealu vse več ljudi oblikuje svoje telo z dieto, vadbo in v vedno večji meri tudi s plastično kirurgijo. Ponotranjenje imperativov lepote pa se začneja pri obeh spolih že v rosnih mladosti, npr. adolescenci z nego aknaste kože. Boj proti mozoljem je postal celo legitimna zdravstvena strategija, ki si zasluži podporo staršev. Starši nasploh vlagajo svoj denar za doseganje fizične popolnosti svojih otrok, npr. v ortodontske aparate, kontaktne leče, celo v kozmetično kirurgijo. Posebej pri mladih ženskah lahko opazimo različne stopnje in načine odtujenosti od telesa, ki segajo od izjav tipa »Sovražim svoje telo« do stradanja, celo smrti [povzeto po Kuhar, 2004: 41–43].

Z zgodovinskega vidika je disciplina in normalizacija ženskega telesa izjemno obstojna in fleksibilna strategija družbenega nadzora. V današnjem času se je težko izogniti spoznanju, da sodobna obsedenost z videzom, ki še vedno močneje vpliva na ženske kot na moške, celo v naši narcisistični in vizualno orientirani kulturi deluje kot fenomen, ki zagotavlja prihodnost obstoječe ureditve spolov in jo varuje pred poskusi sprememb ali prenosa odnosov moči. [povzeto po⁷].

2.3.4 IDEAL VITKOSTI

Že Stari Grki in Rimljani so imeli različna stališča do telesne teže. Zajetno telo je bilo po eni strani zaželeno, posebej pri ženskah, ker je bilo znamenje blaginje, sposobnosti za preživetje in plodnosti. Boginje so bile pogosto upodobljene kot močne matrone. Po drugi strani so zdravniki, na primer Hipokrat in Galen, ugotovili, da preveč tolšče škoduje zdravju. V sodobnih zahodnih družbah predstavlja vitkost telesni ideal, ki je za večino ljudi težko dosegljiv. Vitko telo povezujejo s srečo, uspehom, mladostjo, zdravjem, vitalnostjo in družbeno sprejemljivostjo. Zajetno telo v zahodnih družbah ni zaželeno, zelo pogosto in cenjeno pa je med višjimi razredi v razvijajočih se deželah, tako pri ženskah kakor tudi pri moških in otrocih. Antropologi so ugotovili, da je polna postava cenjena v 81 odstotkih danes živečih kultur. V teh kulturah velja polna postava za privlačno in zaželeno zato, ker jo povezujejo z blaginjo, zdravjem, plodnostjo, uspehom in ekonomsko varnostjo. V svetu, ki ne

---

⁷ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

pozna bojzani pred stradanjem in boleznimi, kot sta tuberkuloza in kuga, pa je postala obilna postava simbol pomanjkanja samonadzora in lenobe, pa tudi neprivlačnosti. Debeli ljudje so tarča predsodkov, ki segajo od pomilovanja, prek zasmehovanja do odpora in gnusa. Vitkost pa ni bila vedno ideal niti na Zahodu: simbolni pomen telesne teže se je v zgodovini spreminjal, vedno pa obstajajo tudi precejšnje razlike med posameznimi kulturami znotraj iste družbe. Vitkost je pogosto veljala za znak nezadostne prehranjenosti, revščine in bolezni. V družbah, v katerih so mnogi ljudje na robu preživetja, je zajetna ženska statusni simbol, ki nazorno ilustrira možev ugled in njegovo sposobnost za zagotovitev izobilja. Dekleta iz plemena Banyankole v Vzhodni Afriki med pripravami na poroko še vedno »pitajo kot božične goske«. Debelost je cenjena tudi pri moških. Pleme Dinka v Sudanu prireja vsako leto tekmovanje v rejenju. Na Zahodu je bila zajetna in zaobljena ženska znamenje premožnosti še dobro stoletje nazaj; istočasno je bil okrogel moški trebuh znak uspeha in dobrobiti, saj je pričal, da si oseba lahko privoščiti obilne obroke. Že pred dvajsetim stoletjem pa so v obdobjih izobilja višji družbeni razredi stremeli k vitkosti in zavračali razkazovanje bogastva v obliki zajetnega telesa, kar je bilo značilno za srednje razrede. Vitko telo je postalo znak visokega statusa, saj kaže, da oseba zaradi svoje premožnosti oz. finančne varnosti ne potrebuje telesne rezerve v obliki dodatne teže. Ta premik lepo ponazarjajo upodobitve žensk iz visokih družbenih razredov: aristokratke so bile prvotno debele in močne, v poznejših obdobjih pa vitke in krhke, saj so višji sloji vitkost že povezovali z odmikom od živalskosti in nekultiviranih človeških gonov. Stremljenje po vitkem telesu je bilo prignano do ekstremov. Če ženska, ki je shujšala zaradi bolezni ali operacije, redno dobiva pohvale, kako lepo zgleda, to vsekakor priča o tem, da je nekaj narobe z našimi standardi. Stranski proizvod kulture vitkosti je tudi nova skupina stigmatiziranih, ki jim je iz kakršnega koli razloga spodletela prilagoditev lepotnim standardom. Stigmatizirajoče stereotipiziranje debelih lahko škodljivo vpliva na njihove možnosti pri izobraževanju in zaposlovanju. Ta močna stigma sega globoko v samopodobo in vpliva na odnos do drugih. Pretežki ljudje pogosto veljajo za manj aktivne, delovne, disciplinirane, uspešne, inteligentne, privlačne in priljubljene. [povzeto po Kuhar, 2004: 44–45].

2.3.5 LEPOTA V MANJ RAZVITIH SODOBNIH DRUŽBAH

V nekaterih plemenih v Afriki, Aziji in Južni Ameriki, delovanje družbe in kultura, še vedno poteka po pradavnih načinih. Ta plemena so predvsem patriarhalne družbe, kjer oče oziroma starši odločajo o usodi otrok. Kot v tradicionalnih družbah je tudi tukaj pomembna reprodukcijska vloga ženske in zaščitniška vloga moškega. Poleg tega pa so različna plemena razvila svoje načine okraševanja oziroma oblikovanja telesa, s katerimi dokazujejo status in bogastvo [povzeto po⁸].

2.3.5.1 TAJSKA: OBROČI, NOŠENI OKOLI VRATU

Ženske tajskega plemena Pleme Padaung okoli vratu, nog in rok nosijo debele obroče. Nekoč so bili obroči zlati, danes pa so bakreni. Ta že stoletja stara tradicija naj bi se razvila zaradi zaščite pred ugrizi živali, najpogosteje tigrov, ki so ženske pogosto napadli med delom na polju. Druga razlaga je, da je bilo to sredstvo za kaznovanje žensk. Moški so svoje žene za nezvestobo kaznovali z odstranitvijo vratnih obročev. Ženskin vrat je bil prešibek, da bi nosil težo glave in ženska je bila povsem nebogljenka. Postopek se začne že v starosti okoli pet let. Deklici pripravijo posebno slovesnost in ji nadenejo prve obroče. Količino obročev čez čas povečujejo in ženska ima v vrhuncu svoje lepote okoli vratu od 22 do 27 obročev, ki tehtajo tudi do 15kg. S tem so včasih kazali status, lepoto in moč posameznika v družbi, danes pa zaradi globalizacije in širjenja turizma na žalost ta običaj služi predvsem turizmu. Že pred stoletji so ga namreč začeli opuščati, saj se je ženskam zdel nepotreben in sporen, v zadnjem času pa je ponovno zaživel kot turistična zanimivost tega dela sveta. Negativna posledica tega običaja je močno oslavljen vrat žensk [povzeto po⁹].

2.3.5.2 MAVRETANIJA, AFRIKA: LEBLOUH

Prisilno prenašanje deklet ali leblouh izvira iz 11. stoletja. Z debelostjo ženske se kaže njen status in bogastvo, tem debelejši si, tem več denarja imaš. Deklice so pri petih letih poslani na »redilne farme« kjer so primorane vsak dan, poleg zaužitja ogromno mastne hrane, spiti še okoli 20 litrov mastnega kameljega mleka. V primeru, da dekle bruha, jo prisilijo zaužiti lastno bruhanje in jo fizično kaznujejo tako, da dele telesa, npr. prste, stiskajo med dve palici in to povzroča bolečine. Dekleta redijo vse do poroke, do približno petnajstega leta. Leblouh je močno nezdrav za mlada dekleta, saj zaužijejo tudi do osemkrat več kalorij kot je priporočljivo, prav tako pa jim je prepovedano športno udejstvovanje. V zadnjih letih se

⁸ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

⁹ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

leblouh večinoma opušča, opravljajo ga le še v podeželskih in manj razvitih delih Mavretanije [povzeto po¹⁰].

2.3.5.3 AFRIKA, JUŽNA AMERIKA: PLOŠČICE V USTNICAH

Etiopska plemena Mursi in Suri imajo v navadi, da ženski v starosti okoli 15 let izderejo spodnje sprednje zobe in zarežejo v ustnico, da naredijo prostor za ploščico. Čez čas vstavljajo vedno večje glinene ploščice. S tem zaznamujejo prehod v ženskost, prav tako pa status in bogastvo. Danes se dekleta sama odločajo za ta lepotni poseg. Podoben običaj, le brez izdiranja zob, imajo nekatera amazonska plemena v Južni Ameriki, s to razliko, da ploščice nosijo moški govorniki ali poglavarji. Ta običaj se večinoma opušča, le v Afriki je še vedno popularen, saj pripomore k večjemu turizmu [povzeto po¹¹].

2.3.5.4 AFRIKA, AZIJA, JUŽNA AMERIKA: RAZTEGNJENE UŠESNE MEČICE

Tako moški kakor ženske si v nekaterih plemenih že od mladih let raztegujejo ušesne mečice. Za raztegovanje uporabljajo kamne, les idr. S časom se ušesna mečica vedno bolj raztegne. Starejši pripadniki plemena imajo bolj raztegnjene mečice in zato te nakazujejo modrost in starost. Ta lepotni trend je prisoten tudi v modernem zahodnem svetu, kjer si ljudje z vedno večjimi uhani prav tako raztegujejo ušesne mečice [povzeto po¹²].

2.3.5.5 NOVA ZELANDIJA, FILIPINI: POSLIKAVA ALI TETOVIRANJE TELESA

Novozelandsko pleme Maorov status in telesno privlačnost povečuje s tetoviranjem obraza in ostalih delov telesa. Za moške je značilna poslikava obraza, ritnic in stegen, ženske pa si obarvajo ustnice in lica. Poslikava je stalna, večinoma v temnih barvah in se nekoliko razlikuje od sodobnega tetoviranja v razvitih družbah. Namesto, da kožo predirajo z iglo, Maori s posebno napravo imenovano uhi v kožo izrezljajo drobne zareze. Koža je na mestu tatuja zato polna brazd in ni gladka kot pri sodobnem tetoviranju. Podobno tradicijo imajo tudi filipinski domorodci. Zanje imajo poslikave poseben pomen, saj motivi predstavljajo

---

¹⁰ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

¹¹ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

¹² http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

duhove narave in naravnih pojavov, zato so motivi geometrični vzorci, ali pa podobe vzete iz narave. Ker je ta primitivna oblika tetoviranja zelo boleča, se vedno manj mladih ljudi odloča zanjo, še vedno pa obstajajo starejši mojstri, ki jo ohranjajo pri življenju [povzeto po¹³].

2.3.5.6 SREDNJA AMERIKA, AFRIKA, BALI, AVSTRALIJA: BRUŠENJE ZOB

V nekaterih kulturah so si ljudje v prehodu v odraslost sprednje zobe zbrusili v ostre konice. To naj bi jih približalo živalim, dokazovalo njihov višji status, v nekaterih kulturah pa so bili zobje celo povezani z jezo in zato jih je bilo potrebno preoblikovati. V Indoneziji si ženske zbrusijo zobe v prehodu v puberteto, da bi postale privlačnejše nasprotnemu spolu in si tako zagotovile boljšo poroko [povzeto po¹⁴].

2.3.5.7 INDIJA: NOSNI ČEPKI

Ta telesni trend presenetljivo ne služi polepšanju ženske, ravno nasprotno, nosni čepki naredijo osebo gršo. Ženske iz plemena Apatani so bile nekoč znane kot najlepše na tem območju, zato so jih sosednja plemena pogosto ugrabljala. Da bi zaščitili svoje ženske si je pleme omislilo to novo tradicijo. Po navadi si ženske poleg nosnih čepkov horizontalno po čelu narišejo še tatuje. Običaj z leti iz logičnih razlogov zamira, zato lahko to telesno okrasje vidimo le še na starih plemenskih ženskah [povzeto po¹⁵].

Kljub temu da se nam nekateri izmed teh običajev zdijo barbarski, nerazumljivi in močno škodljivi zdravju, ne smemo pozabiti, da se tudi razvite sodobne družbe poslužujejo zelo ekstremnih metod za doseganje lepote. Hitro rejenje žensk je primerljivo s hitrim hujšanjem, ki je pogost v sodobnih družbah. Primerljivi so tudi vratni obroči in botoksni vsadki. Poleg tega se v tehnološko manj razvitih sodobnih družbah manjkrat pojavljajo prehranske motnje. Res pa je, da je večina plemenskih lepotnih posegov opravljenih zelo primitivno, brez anestezije, v nedezinfekciranem okolju, zato so napake, infekcije ali smrti zaradi izkrvavitve pogoste. Plemensko preoblikovanje telesa se močno razlikuje od našega oziroma tistega, ki je značilen za razviti svet. Nerazvite kulture telesni okras pogosto povezujejo z naravo in duhovi narave, z njim pa tudi predstavljajo svoj status v družbi, medtem ko so v razvitem svetu sinonim za osebno kreativnost [povzeto po¹⁶].

---

¹³ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

¹⁴ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

¹⁵ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

¹⁶ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

2.4 KONSTRUKCIJA TELESA V POTROŠNIŠKI DRUŽBI

V gospodarsko razvitih postmodernih družbah so moč človeškega telesa pri delu večinoma nadomestili stroji ali pa fizično delo pri proizvodnji raznovrstnih izdelkov opravljajo ljudje drugod po svetu, torej v državah tretjega sveta. V državah, ki so najbolj razvite, pa je vedno večji pomen storitvenih in prostočasnih dejavnosti. Ni več toliko pomembno telo, ki je zmožno delati in omogoča produktivnost, temveč tudi hedonistično telo, ki je zmožno uživati v prostem času. Idealen delojemalec je nekdo, ki je primernega telesnega videza, predvsem primerno vitek (za kar poskrbi z »delom na sebi«) in dobro oblečen. V literaturi o poslovnem svetu je temu namenjena kar precejšnja pozornost, kako moraš biti oblečen, ko prideš na intervju za službo, itd. Ustvarila se je močna povezava med potrošništvom, delom, prostim časom, samouresničenjem in uživanjem [Počkar idr., 2011: 16–18]. Vzpon množičnih medijev in oglaševanja je razširil t. i. potrošniško kulturo, ki temelji na reprezentaciji in profitu. Potrošniški kapitalizem zahteva na eni strani nenehno, brezskrbno, nebrzdano potrošnjo, po drugi strani pa discipliniranost in delavnost. Komercialna potrošnja velja za enega najpomembnejših dejavnikov izražanja sodobne identitete. S premikom od kulture proizvodnje h kulturi potrošnje je prišlo do premika od »kulture značaja« h »kulturi osebnosti«, ki daje velik poudarek zunanjemu videzu [Kuhar, 2004: 61–65]. Sodobni kapitalizem lahko torej deluje le (kolikor deluje), če ljudje po eni strani trošimo čim več dobrin in storitev, po drugi strani pa smo disciplinirani in delovni (če sploh imamo zaposlitev). V kontekstu sodobnega kapitalizma smo ljudje postali obsedeni s telesom, z njegovim videzom, obsegom in obliko, pa tudi s počutjem, zdravjem, prehranjevanjem, telesno kondicijo itd. Kot smo omenili, na to precej vplivajo potrošniška kultura, vključno z industrijo prostega časa, kozmetična, farmacevtska, modna in oglaševalska industrija ter druge storitve: fitness, ponudba športnih oziroma rekreativnih dejavnosti, lepota oziroma estetska kirurgija itd. [Počkar idr., 2011: 16–18].

Za potrošniško družbo je značilno naraščanje izbire na tržišču, vključno z eksotičnimi in luksuznimi stvarmi, ki služijo kot vir fantazij in sanj za množice [Kuhar, 2004: 61–65]. Pomembno vlogo pri posredovanju ponudbe omenjenih in drugih panog, vključno s predstavljanjem idealnega telesa in zaželenega, primernega, »pravega« življenjskega sloga, imajo množični mediji. Oblika in videz telesa sta postala osrednji izraz identitete številnih ljudi, ki se trudijo, da bi se vsaj približali podobam fizične popolnosti v medijih. Ikone sedanjosti so manekenke in manekeni, lepi igralci in igralka, pevke in pevci. Nihče med njimi ni videti star, (skoraj) vsi so visoki in vitki. Vse drugo so variacije na temo obraznih

proporcev, barve in dolžine las, odtenkov polti in še kakšnih osebnih posebnosti. Vse to seveda zahteva samodisciplino pri izvajanju telesnih praks za doseganje popolne lepote: paziti moramo, kaj, kdaj in koliko jemo, koliko spimo, truditi se moramo, da telesno vadimo in seveda delamo prave vaje ob pravem času, mogoče razmišljamo o tem, da bi se po pomoč zatekli k lepotni kirurgiji itd. Obiskovati bi morali kozmetične salone, centre dobrega počutja itd. Poudarimo, da je pri tem na prvem mestu potreba po zunanji privlačnosti, potreba po zdravju šele sekundarno določa povečevanje kondicije in izogibanje debelosti [Počkar idr.:16–18].

Danes merimo svojo osebnostno rast in uspeh s prikazovanjem vitke in lepe podobe drugim, medtem ko so naši predniki v devetnajstem stoletju to merili z ujemanjem z abstraktnimi ideali, kot so moralna integriteta, delo, čast, dolžnost.

Brumbergova (1997) na podlagi analize dnevnikov ameriških deklet iz srednjih razredov, pisanih v letih med 1830 in 1990, ugotavlja, da je bilo izboljševanje osebnosti pred prvo svetovno vojno povezano z moralnostjo značaja, samonadzorom, uslužnostjo do drugih in vero v Boga, kasneje pa s preštevanjem kalorij, oblikovanjem pričeske in ličenjem, torej z individualnim telesnim projektom [Kuhar, 2004: 61–65].

V sodobnem potrošniškem diskurzu lahko zasledimo tudi vojaški, militaristični žargon: oglaševalska sporočila govorijo o problematičnih mestih in conah, trajnem odstranjevanju, uničenju, popolni varnosti, neverjetni zaščiti ipd. Sovražno ozemlje je prav naše telo. Z njega naj bi odstranili vse, kar je napoti doseganju normativne lepote. Obstaja težnja, da se telo, ki se temu ne približuje, ki naj tudi ne bi delovalo normalno, marginalizira, odriva na rob zanimanja družbe. Pomislimo na pomanjkanje čuta za drugačne, invalidne, stare. Predstavljanje in izboljševanje telesa je torej povezano s potrošnjo dobrin in storitev, ki jih ponuja k dobičku usmerjeno kapitalistično gospodarstvo. Po eni strani zahteva delo, disciplino, odrekanje oziroma samonadzor (prisiliti se k telesnim vajam in vaditi, odrekanje npr. hrani ali vsaj nekaterim vrstam hrane itd.), po drugi strani se s telesom lahko igramo v tem smislu, da eksperimentiramo s krašenjem: oblačenjem, ličenjem, nakitom, piercingom, tatuiji itd. Narcistična kultivacija telesnega videza je tako po eni strani v bistvu samonadzor in del življenjskega sloga, po drugi igra. Obe plati seveda zahtevata finančne vložke: za primerno ceno se lahko igramo s svojimi telesi in identitetami. Ukvarjanje s telesom in izboljšanje njegovega videza pripomore tudi k izboljšanju človekovega počutja, njegovi samozavesti in uspešnosti na različnih področjih življenja. Tudi v lepotni kirurgiji zagovarjajo

mnenje, da opravljajo pomembno družbeno poslanstvo, ki je povsem enakovredno drugim zdravstvenim posegom v človekovo telo. Trdijo, da nas telo navsezadnje povezuje s svetom in da zato človekov videz ni manj pomemben kot njegovi notranji organi. Dejstvo, da oseba ni brezbržna do svoje podobe, je afirmacija življenja [Počkar idr., 2011: 16–18]. Telo, ki je vidno, simbolizira lastnikov status in njegovo vrednost. "V potrošniški kulturi je telo razglašeno za sredstvo užitka: je zaželeno in poželjivo, in bolj ko se približuje idealizirani podobi mladosti, zdravja, čilosti in lepote, višja je njegova menjalna vrednost." Potrošniški kapitalizem potrebuje individualizirane potrošnike s celo vrsto osebnih potreb in želja, ki nenehno ocenjujejo ter spreminjajo sebe in svoje telo. Zanimanje zase, za lastno dobro počutje oz. usmerjenost nase, težnje po samouresničevanju, avtonomiji, osebni avtentičnosti, samomaksimizaciji, tudi telesa in videza, nesramežljivo razkazovanje telesa, zavestna kultivacija stila, izbira in priložnosti, komodifikacija življenjskega stila, samokritičnost itd. so se razvile v razmerju do potreb oz. zahtev potrošniške kulture. To se dogaja v dobi, ko je rast trgov množične potrošnje pospešila izginjanje pripisanih znakov osebne vrednosti. Telesna podoba je zaradi svoje vidnosti primerno izhodišče za primerjave. Želja po presojanju, ocenjevanju in primerjanju je namreč v človeški naravi. Ker manj hierarhij ali socialnih struktur temelji na religiji, poreklu, denarju ali izobrazbi in ker družba vsaj na vidni ravni teži k egalitarnosti, so potrebni novi družbeni standardi primerjav med ljudmi. Sebstvo in samopredstavitev v urbanem prostoru sta odvisna od življenjskega stila in mode (torej potrošnje) in ne več od ustaljenih simbolov razrednega ali hierarhičnega statusa.[Kuhar, 2004: 61–65]

Telo je postalo ikona in sedež sodobne potrošnje, v kateri ljudje najdejo tako užitke kakor tudi nezadovoljstvo. Potrošniška kultura zastruje odnos med ljudmi in njihovimi telesi, ki niso nikoli dovolj dobra. Mlada, vitka in zdrava telesa belcev so vredna največ. Z globalizacijo zahodnih medijskih podob, ki podpirajo ameriški ideal lepote, se vse več žensk po svetu sooča z manjvredno »menjalno vrednostjo« svojega telesa. Zlasti pripadnice rasnih manjšin zaradi ideologije dominantne kulture relativno pogosto spreminjajo videz svojih teles. Azijke se npr. odločajo za kozmetične operacije, da bi dosegle zahodni ideal lepote. Potrošniška kultura je s težnjo po doseganju popolnega videza in osebne odgovornosti zanj prispevala k temu, da so ljudje negotovi glede svojega videza, kar še posebej velja za ženske. Ustvarjanje ali podpihovanje nezadovoljstva z videzom je funkcionalno za korporacije, kajti negotova oseba veliko več troši. Gre za primer popolne industrije: pri ljudeh je treba ustvariti oz. ohranjati problem – nenehno nezadovoljstvo s telesom – in jim nato ponuditi rešitve zanj. Le trdno upravljano in regulirano sebstvo, ki velja za ideal, zmore ohranjati ravnotežje kljub

protislovjem potrošniške kulture, ki temelji na stalni produkciji novosti. Ogromen finančni potencial predstavlja tudi trg moških, zato vlagajo kozmetične in modne industrije vse več truda v pridobivanje moških kupcev. Ker sta skrb za telo in staranje neskončna procesa, je tudi moška skrb za telo zlata jama za tržnike. Kozmetična podjetja so nedavno spoznala, da obstaja vrzel na tržišču moške kozmetike in da je treba moške prepričati v nakupovanje te kozmetike. Potrošniški kapitalizem postavlja tudi moške v klasično žensko vlogo – da gledajo na svoje telo kot na objekt. Marketinški proizvodi jim pomagajo v prizadevanju, da bi dosegli podobe trajne mladosti, lepote in čilosti. Telo in osebni videz sta postala del uspeha, npr. na delovnem mestu. Moški trošijo vedno več denarja za lepotne pripomočke, kot so parfumi, kozmetika in oblačila, ter za vzdrževanje vitkosti in čilosti [Kuhar, 2004: 61–65].

2.5 TELESNA SAMOPODOBA

Telesna samopodoba je terminološka oznaka za notranjo predstavo o lastnem zunanjem videzu. Telesna samopodoba je v jedru identitete. Največkrat jo obravnavajo kot del samopojmovana [Kuhar, 2004: 84–86]. Tompson pravi, da je to naša notranja opredelitev zunanjega videza oziroma prepričanje o našem zunanjem videzu, medtem ko Schilder trdi, da je ta slika lastnega telesa, ki jo oblikujemo v mislih in je tudi odsev naših želja, ter interakcij z drugimi. Samopodobo ustvarjajo različne ocene lastne vrednosti, pri čemer nekatere s telesom niso povezane. Predstava o lastnem telesu oziroma telesna samopodoba je glavni del samopodobe in je povezan s spoštovanjem ter ocenjevanjem samega sebe.¹⁷

Ta notranji pogled oz. mentalna slika je povezana z občutji in mislimi, ki v določenih situacijah vplivajo na vedenje. V nekaterih primerih so lahko občutja, ki izhajajo iz ocene videza, pozitivna, v drugih primerih pa so lahko tako negativna, da vodijo celo v depresijo. Pozitivna telesna samopodoba lahko zviša samospoštovanje in prispeva k uspešnim medosebnim ali poslovnim stikom, medtem ko lahko negativni pogled na lastno telo do take mere oslabi samozavest, da oseba ni pripravljena zapustiti varnega zavetja svojega doma. Termin so uporabljali tudi raziskovalci z različnih področjih psihologije, npr. pri preučevanju bolečine fantomskega uda. Najboljši način za konceptualiziranje telesne samopodobe je model kontinuuma s stopnjami motenosti, ki se raztezajo od nične do ekstremne. Ljudje se večinoma uvrščajo v sredino lestvice, saj občutijo rahlo do zmerno zaskrbljenost ali nezadovoljstvo. Na skrajni stopnji kontinuuma je telesna samopodoba tako motena, da to

---

¹⁷ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

škodi socialnemu udejstvovanju, poklicnemu delu ali obojemu. Na tem delu lestvice je tudi vedenje, ki kaže na motnje hranjenja, npr. stradanje, bruhanje, uporabo odvajal [Kuhar, 2004: 84–86].

Če je zaskrbljenost z videzom oz. s posameznimi vidiki videza ekstremna in posameznik omalovažujoče gleda na lastno telesno »hibo«, se motnjo pogosto označi kot t.i. motnjo telesne dismorfije (body dysmorphic disorder). Ta motnja je povezana z znatnim poslabšanjem posameznikove zmožnosti za učinkovito delovanje. Motnja telesne dismorfije je kot posebna kategorija motene telesne samopodobe evidentirana v Diagnostičnem in statističnem priročniku za mentalne motnje Ameriškega psihiatričnega združenja, v katerem sta opisani tudi anoreksija (anorexia nervosa) in bulimija (bulimia nervosa). Poudariti pa velja, da lahko določene stopnje neugodne telesne samopodobe na rahlem do zmernem delu lestvice vodijo v domnevno koristno in zdravo prehranjevanje in vadbo. Telesna samopodoba je subjektivna, zelo osebna in hkrati družbeno konstruirana izkušnja. Nanjo pomembno vplivajo družbeni oz. kulturni faktorji. Fallonova je na primer posebej izpostavila vpliv drugih ljudi. Telesno samopodobo je definirala kot način, kako ljudje dojemajo svoje telo in, enako pomembno, kako presojujejo, da jih vidijo drugi. Med osebnim vrednotenjem telesa ter njegovo dejansko obliko in velikostjo ni vedno korelacije. Podoba sama po sebi je mentalno ogrodje, ki je fleksibilno in spremenljivo; tudi telesna samopodoba je elastična in dovzetna za spremembe, ki so posledica socialnih izkušenj, novih informacij, npr. medijskih. Na telesno samopodobo vplivajo v veliki meri kulturno omejene in veljavne definicije privlačnosti in zaželenosti. Pri tem posameznik sam zaznava kulturne standarde. Obenem presoja tudi, do kakšne mere se sam ujema s standardi ter kako pomembno je to ujemanje za ljudi, ki ga obkrožajo, in za njega samega [Kuhar, 2004: 84–86].

Najbolj je prisotna v našem življenju v času pubertete, saj takrat postanemo občutljivi na spremembe, ki se začnejo dogajati z našim telesom, in dovzetni za informacije iz okolja glede lastnega telesa. V tem času si tudi skladno s tem izoblikujemo odnos do lastnega telesa. Že pred otrokovim desetim letom starosti telesna samopodoba predstavlja enega pomembnih pogojev duševnega zdravja je zapisal Stein.¹⁸

---

¹⁸ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

Da je zmožnost gibanja pomemben del otrokove samopotrditve, sta trdila tudi Tancig in Žmuc-Tomori.¹⁹ Dodala sta tudi, da to zaznavanje uspešnosti na športnem oziroma gibalnem področju tudi kasneje vpliva na samopodobo posameznika in uravnava njegovo ravnanje.

Franzoi in Shields sta zapisala,²⁰ da samopodobo deklet sestavljajo predvsem telesna oziroma seksualna atraktivnost, deli telesa možni izboljšanja s kozmetiko in vajo (večinoma so povezani s težo), mišice in koordinacija. Za fante pa sta zapisala, da njihovo samopodobo sestavljajo predvsem telesna atraktivnost, pri čemer so najbolj izraziti predeli nos, usta, ušesa in spolni organi, telesna moč in fizične možnosti. Samopodobo merimo na več načinov, vendar pa se najpogosteje uporabljajo vprašalniki, intervjuji in fokusne skupine. Večinoma določajo dva vidika telesne samopodobe, to pa sta zaznavni in subjektivni del. Točnost zaznavanja lastne predstave meri zaznavni del, medtem ko s subjektivni delom ugotavljajo stališče posameznika do telesnega videza. Pogosto se zgodi tudi, da posameznik kaže drugačno samopodobo, kot jo v resnici doživlja.

Požun²¹ je tako zapisala: »Za navidezno samozavestjo in suverenostjo se pogosto skriva krhka, ranljiva samopodoba.« Pazljivi moramo biti, da ločujemo med navidezno pozitivno samopodobo in resnično, saj le na ta način lahko pomagamo osebi v stiski. Dodati pa je potrebno tudi, da zadovoljstvo z videzom ni vedno povezano z objektivno estetiko, saj je svojim videzom lahko povsem zadovoljen tudi ne nujno privlačen človek. Samopodoba je tako več kot le zrcalna slika zunanje podobe in zato ni nujno v skladu z našo dejansko telesno strukturo.²²

2.5.1 VPLIVI NA SAMOPODOBO

Večina psiholoških proučevanj in razlag izvorov negativne telesne samopodobe se osredotoča na širši kulturni kontekst, v katerem se razvije nezadovoljstvo z zunanjim videzom, posebej izrazito pri ženskah, v zadnjem času vse pogosteje tudi pri moških. Teoretske in empirične študije poleg telesnih idealov in pomena fizične privlačnosti v posamezni kulturi posebej izpostavljajo neposredno socialno okolje in osebne značilnosti.[Kuhar, 2004: 87].

---

¹⁹ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

²⁰ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

²¹ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

²² http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

Glavno vlogo pri definiranju podob in pomenov fizične privlačnosti in neprivlačnosti imajo medijska sporočila. Družbeno-kulturno okolje vsakega posameznika je različno, a obenem presenetljivo podobno. Vsi smo izpostavljeni številnim podobam idealnih teles, le da so ta odvisna od kulture, v kateri živimo. Zlasti medijske podobe in družbeni predpisi (npr. stereotipi) oblikujejo splošno podlago za nezadovoljstvo s telesom; krepijo ga bolj neposredni družbeno-kulturni posredniki, kot so družina, vrstniki in primerjave z referenčnimi osebami. Edinstvene kombinacije (etničnosti, družbenega razreda, seksualne orientacije, religije, genetike, izobrazbe, družine, starosti itd.) natančneje določajo vpliv na posameznika. Na razvoj telesne samopodobe pomembno vplivajo medosebne izkušnje, npr. druženje, vrednotenje, tudi navidezno neprimerno komentiranje videza. Osebe, ki so v otroštvu in mladosti deležne pogostih kritik in draženja zaradi videza, razvijejo bolj negativno telesno samopodobo. Toda če sodobna družba ne bi tako poudarjala zunanje podobe, pripombe ne bi bile tako pogoste in ne bi imele tako negativnega, celo travmatičnega učinka na telesno samopodobo. Levine (Kuhar, 2004:87), da se morajo predvsem fantje in moški naučiti, da kromosom Y ne podeljuje lastniške pravice za javno draženje in kakršno koli kritiziranje hčera, sester, deklet, žen ali celo tujk glede teže in postave. Na negativno telesno samopodobo vplivajo tudi specifični dogodki in situacije, ki sprožajo določena občutja in razmišljanje o videzu. Če nekdo misli, da bi moral imeti kako telesno značilnost, katere nima, lahko doživlja v situacijah, ki ga spominjajo na pomanjkljivost, pravo gorje. Dogodki, ki osebo opominjajo na lasten fizični ideal in posledično na lastne pomanjkljivosti, krepijo občutja manjvrednosti ter samozavedanje [Kuhar, 2004: 87–88].

Da pride pri posamezniku do negativne samopodobe, Porter trdi²³, da so pomembni predvsem trije vzroki. To so: posameznikovo pomanjkanje spretnosti, napačno samozaznavanje in previsoko postavljeni cilji. Vse to lahko privede do tega, da je posameznik brezbrizen, pogosto slabe volje in neodločen, pogosto pa ga preganjajo tudi razni strahovi. Take ljudi je pogosto potrebno spodbujati, nad različne načine pa tudi iščejo pozornost.²⁴

Mučne emocije vodijo do obnašanja, kot je izogibanje določenim situacijam, pretirane diete, prevelika potrata časa za telesne aktivnosti in lepotičenje. Ljudje s stvarnimi in zmernimi ideali imajo boljšo telesno samopodobo in bolj sprejemajo sami sebe. Omeniti velja tudi, da se telesna samopodoba spreminja skozi različna življenjska obdobja in telesna stanja, torej

---

²³ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

²⁴ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

smo v različnih obdobjih našega življenja različno zadovoljni z lastnim telesom. Pri ženskah se samopodoba drastično spreminja v puberteti, med nosečnostjo in menopavzo.

Nosečnost za nekatere ženske reši probleme, povezane z videzom telesa. Daje jim namreč alibi, da za nekaj časa odrinejo vprašanja, povezana s stilom, vitkostjo in lepoto. Kulturna socializacija (npr. standardi videza), medosebne izkušnje (npr. draženje) in osebne značilnosti (npr. nizko samospoštovanje) so vse dejavniki, ki so vedno vplivali na tvorbo telesne samopodobe, ki je lahko pozitivna ali negativna. O lepotnih normah in stereotipih se govori tudi kot o kontekstu za razumevanje individualnega vedenja. Ker se odgovornost za pretirano skrb za videz pripisuje posameznicam oz. posameznikom, so podcenjene problematične dimenzije družbenih pritiskov. Družbeni vidiki telesne samopodobe so največkrat predstavljeni kot zunanji »vplivi« na telesno samopodobo, torej kot zunanje spremenljivke. Zaradi močne osredotočenosti na notranje individualne procese je pomen kulturnega konteksta navidezno zmanjšan. Videti je, kot da je posameznik ločen od širšega konteksta, kateremu pripada. Individualistični poudarek pride še posebej do izraza v predlogih, naj posameznik najde osebne rešitve za to, kar so v prvi vrsti družbeni problemi [Kuhar, 2004: 87–88].

2.5.2 NEZADOVOLJSTVO S TELESOM

Resnična telesa velike večine ljudi se seveda razlikujejo od popolnega telesa, ki ga ponujajo mediji. Mnogi nimajo ne časa ne denarja, da bi se nenehno ukvarjali s svojo telesno podobo. Poskrbeti morajo za preživetje, se ukvarjati z družinskim življenjem, mogoče težijo k samouresničitvi s kakim drugim in drugačnim početjem (npr. z izobraževanjem ali svojo kariero). Problem je tudi, da so bile pri predstavljenih idealnih telesih uporabljene tehnične možnosti retuširanja obraznih potez; z različnimi tehnikami je mogoče oblikovati tudi telesa na posnetkih. Tako lahko rečemo, da je sodobni telesni ideal pol človek in pol podoba oziroma nekakšno fantazijsko telo. Toda vsiljevanje lepotnega ideala ustvarja pri mnogih nezadovoljstvo z lastno podobo in potrebo ali bolje rečeno željo izboljšati lastno telo [Počkar idr., 2012: 18].

Cash²⁵ opredeljuje negativno samopodobo kot nezadovoljstvo s posameznimi deli telesa. [povzeto po²⁶]Nezadovoljstvo s telesom je definirano kot negativne misli in občutja v povezavi s telesom posameznika. Kozmetična in farmacevtska ter živilska industrija, ki

---

²⁵ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

²⁶ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

ponujajo nizkokalorične izdelke, umetna sladila in druge dietne izdelke, celotna industrija prostega časa itd. kujejo dobičke prav na osnovi nezadovoljstva in tesnobe, ki ju povzroča ta nikoli zadovoljena želja po primerno lepem in treniranem telesu. Želja po vitkosti, nadzoru nad telesom vodi tudi k prehranjevalnim motnjam (npr. anoreksiji in bulimiji) ali vsaj delno vpliva na to – in tako ustvarja nove zdravstvene probleme, in s tem nov način pridobivanja profita za multinacionalne industrije. Naravno delovanje človeškega telesa ni usmerjeno k vitkosti, prej nasprotno: h kopičenju maščobnih zalog.

Anoreksija in bulimija sta tako neke vrste kulturno nasilje nad človeškim telesom. Iz zgodovine je znana sveta anoreksija, religiozni asketizem, nekaterih žensk, ki so postale svetnice, v srednjem veku. Odrekale so se hrani, da bi podoživljale Kristusovo trpljenje. Zaradi pomanjkanja hrane je njihovo že tako oslABLJENO telo proizvajalo halucinacije in mistična videnja. Srednjeveško krščanstvo je sploh spodbujalo telesu sovražne telesne tehnike. Svete žene svojega telesa niso sovražile, slavile so ga, saj jim je omogočilo, da so ob njegovem trpljenju postale močne [Počkar idr., 20011: 18].

Prevelika zaskrbljenost nad telesnim videzom lahko posameznika privede do psihične stiske in močno vpliva na kvaliteto življenj. Ločimo tri vrste oziroma stopnje negativne samopodobe, in sicer: subjektivno vrednotenje, afektivno doživljanje in vedenjsko motnjo. Afektivno motnjo predstavljata vznemirjenost in anksioznost zaradi lastnega videza, subjektivno vrednotenje pa se nanaša na zmotno zaznavane svojega telesa. Vedenjska motnja se odraža v neresničnih pričakovanjih glede določene značilnosti zunanje podobe.²⁷

2.6 POSEGI V TELO

2.6.1 POSEGI V TELO

Vrat, podaljšan z medeninastimi obročki, ali pa majhen nos, ki ga oblikuje plastični kirurg, nimata sama po sebi naravne fizične vrednosti. Kdo odloča o tem, ali je raztezanje ust s ploščicami ali pa polnjenje prsi s silikonom estetska izboljšava ali grozo vzbujajoče pohabljenje? [Kuhar, 2004: 17]

Človek svoje telo preureja in spreminja, posega vanj v skladu z družbenimi in kulturnimi normami, pri tem lahko upošteva tudi merila lepega. Tehnike poseganja v telo so različne.

---

²⁷ http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf

Ena od njih, katere posledice je mogoče zlahka odstraniti in doseči prvotno stanje, je že ličenje. Toda ljudje zaradi religioznih, estetskih ali drugih družbenih razlogov posegamo v svoje telo tudi z drugimi tehnikami: rezanjem, predrtjem, delno ali popolno odstavitvijo česa, vstavljanjem tujkov, stiskanjem, povečevanjem itd. Govorimo o telesnih modifikacijah in mutilacijah (pohabljanju) kot namernih trajnih ali začasnih spremembah na živem človeškem telesu: glavi, okončinah, trupu, genitalijah itd. [Počkar idr., 2011: 12–15].

Že Darwin je odkril, da je želja po lepoti stara toliko kot civilizacija, prav tako bolečina, ki jo lahko ta želja sproža. V svoji avtobiografiji je pisal o univerzalni strasti po olepševanju, ki pogosto pomeni presenetljivo veliko trpljenje. Družbeni stereotipi zlasti ženske spodbujajo k nenehnemu spreminjanju telesnih oblik. Telesni ideali so po navadi odkloni od povprečnega stanja, nenaravni ekstremi, zato jih lahko dosežejo zgolj tisti, ki imajo čas, denar in ustrezen življenjski stil, da se odločijo za določene telesne prakse. Ti se potem že na videz razlikujejo od drugih ljudi, predvsem od pripadnikov nižjih družbenih razredov. Določen del zunanega videza, npr. obrazni tatuiji Maorov v Novi Zelandiji, igra pogosto pomembno vlogo pri določanju socialnega statusa in pripadnosti. Večina kultur pozna lepote prakse, kot so uporaba kozmetike, urejanje las, barvanje telesa. Največkrat gre za začasno spreminjanje videza, ki zahteva nekaj časa, toda resno ne ovira mobilnosti ali delovanja osebe in ne ogroža njenega življenja. Tovrstni dekorativni postopki so lahko dokaj kompleksni. Nevestam iz nekaterih indijskih kast npr. okrasijo roke s kompliciranimi vzorci iz gline in kane, ki se obdržijo nekaj tednov. Številni telesni postopki pa povzročajo nelagodje, na primer širok pas za kimono na Japonskem; drugi so boleči, celo življenjsko nevarni, npr. raztegovanje vratu in vstavljanje ploščic v usta. Lahko jih imenujemo mučenje ali okraševanje, rečemo lahko, da so čudni ali normalni, lahko se nam zdijo tudi grozljivi. Toda noben postopek lepote ni sam po sebi bolj prijeten ali večvreden od drugega. Estetska vrednost je odvisna od pomena, ki mu ga pripisuje posamezna kultura, ne od narave samega postopka. Dekorativne brazgotine na obrazu, obrita glava, tatuiji po celem telesu, vrtnanje lukenj v zobe, v katere vstavijo dragulje, velike ploščice v ustih, cel kup obročkov za podaljševanje vratu itd. – vse to so kričeči signali, ki jih izvajajo v imenu družbenih standardov privlačnosti v okolju, navajenem, da take simbole lepote ceni. Kljub različnim idealom ostaja nespremenjeno prepričanje, da je lepota vredna porabe časa, denarja in bolečin. S sodobne perspektive se nam zdijo drugi telesni ideali ter z njimi povezano vedenje, ki jih uravnava, oddaljeni in nenavadni, ker je za nas denaturalizirano, sodobnih konstrukcij spola in telesnih idealov pa ne obravnavamo kot nenaravne. Današnje telesne prakse, kot so diete, povečevanje prsi ipd., se nam zdijo izvajanje

svobodne volje. Novo perspektivo pa nam odpre natančnejši vpogled v prakse drugih kulturno-zgodovinskih obdobj [Kuhar, 2004: 17–27].

Nekatere kulture in religije (judaizem, islam) predpisujejo obrezovanje moških spolovil. Marsikje je obrezovanje obredno: je obred prehoda v obdobje od odraslosti. Naslednja tehnika poseganja v telo je tetoviranje, konec 80. let 20. stoletja se je v modernem urbanem okolju pojavilo prebadanje (piercing) telesa (ušesnih mečic, ustnic, nosu, vek, obrvi, popka, prsnih bradavic, genitalij itd.) z namenom krašenja. Moderne družbe zelo cenijo zunanji videz; zanje je še bolj značilno, da telesa in fizičnega videza ne dojemamo kot nečesa, kar je treba sprejeti tako, kot je, ampak ga nenehno preoblikovati. O tem nas prepričujejo mediji, kozmetična, tekstilna in farmacevtska industrija, tudi medicina (vključno z lepotno kirurgijo) ipd. Na koncu pa moramo omenimo še samopoškodbe oziroma samopoškodbeno vedenje, o katerem se večinoma govori pri mladih, ki tudi spada pod posege v telo. Od omenjenih posegov moramo seveda razlikovati preoblikovanje človeškega telesa iz zdravstvenih oziroma medicinskih razlogov. Sodobna medicina zmora številne operativne posege, s katerimi lahko podaljša človekovo življenje in mogoče vsaj v nekaterih primerih izboljša njegovo kakovost. Nekatere dele telesa lahko odstrani, druge nadomesti z umetnimi (npr. kolke) ali presadi organe s klinično mrtvega darovalca (srce, ledvice, jetra itd.) [Počkar idr, 2011: 12–15].

2.6.2 LIČENJE

Tehnike poseganja v telo so različne. Ena od njih, katere posledice je mogoče zlahka odstraniti in doseči prvotno stanje, je ličenje. Usmerjeno je predvsem na obraz in je v funkciji lepšanja, lepotičenja, zakrivanja in prikrivanja domnevnih napak in nepravilnosti. V naši kulturi je značilno bolj za ženske kot za moške; je še en način, kako poudariti spolno razliko, doseči izrazitejšo ženskost. Ženske, vsaj velika večina, v Evropi se do sredine 20. stoletja niso ličile. Vzpon kozmetične industrije ter oglaševanje kozmetičnih in lepotnih pripravkov sta se začela v 20. in 30. letih 20. stoletja. V prejšnjih obdobjih so nekatere ženske uporabljale pripravke za gladko belo kožo, ta je bila znak udobnega življenja pripadnic višjih družbenih slojev. Bela koža je pričala o neizpostavljenosti soncu zaradi dela na polju; pripomogla je tudi k jasnemu rasnemu razlikovanju. Sicer so dekorativno kozmetiko uporabljale le igralke in prostitutke, oboje so imele nalepko nemoralnosti. V viktorijanskem obdobju so željo po lepotičenju običajnih žensk razumeli kot spolno nemoralnost ali vzvišenost [Počkar idr., 2011: 12–13].

2.6.3 SONČENJE ALI UPORABA SOLARIJA

V prejšnjem stoletju je bleda polt veljala za imenitno, danes pa je naravna zagorelost telesa znak športnega duha, privlačnosti in zdravja.²⁸

Sončna svetloba in toplota blagodejno vplivata na človekovo počutje, ultravijolični žarki (UV) omogočajo gradnjo vitamina D v koži, v celoti gledano je sonce pravzaprav tisto, ki sploh omogoča življenje na Zemlji. Posledice prekomerne izpostavitve soncu pa so lahko katastrofalne. Poškodbe kože, ki nastanejo pri prekomernem sončenju niso posledica delovanja toplote, zato ne gre za tipične opekline. Poškodbe so videti kot rdečica, oteklina, vse to spremlja bolečina, pekoč občutek in povišana temperatura kože. V koži se sproščajo snovi, ki povzročajo vnetje. Reakcija nastane približno pol ure po sončenju in je najmočnejše izražena šele po 12 do 24 urah. Prav ta zakasnela reakcija nas lahko zavede, da se ne umaknemo s sonca pravočasno. Znaki vnetja minejo v 4 do 7 dneh. Uničene kožne celice se v nekaj dneh odluščijo in koža se obnovi. Lahko pa ostanejo trajne posledice. Pri dolgotrajnem prekomernem izpostavljanju soncu se koža ne more več v celoti obnoviti, v koži nastajajo zadebelitve in postane izsušena. Govorimo o pospešenem staranju kože. Značilni klinični znaki, ki kažejo na prezgodnje staranje kože so suha, usnjata in nagubana koža, pogosto so opazne nepravilne pigmentacije. Te spremembe so posledica strukturnih sprememb v povrhnjici in usnjici kože. Kadar je teh poškodb preveč in se okvari tudi celični dedni material, lahko pride do kožnega raka. Zelo pogosto se srečujemo tudi s preobčutljivostjo na sončne žarke, čemur pravimo alergija na sonce. Reakcija je običajno bolj izražena spomladi in v začetku poletja, potem pa se koža deloma prilagodi soncu. Ob pretiranem izpostavljanju soncu lahko pride do življenja ogrožajočega stanja t.j. toplotni udar. Do njega pride kot posledica dehidracije in jo še pospešita povečano znojenje in pitje alkoholnih pijač. Varovalne pripravke za sončenje razvrščamo po stopnji zaščite, ki jo nudijo in izražamo s sončnim zaščitnim faktorjem (SPF – sun protection factor). SPF pove kolikokrat dlje štiti kožo pripravek pred pojavom prvih znakov eritema (pordelosti) v primerjavi z nezaščiteno kožo. [povzeto po²⁹]

Ločimo tri skupine izdelkov glede na vrednost SPF in sicer:

- pripravki z minimalno varovalno sposobnostjo (SPF 2–12),

---

²⁸ <http://style.over.net/i1131/>

²⁹ <http://www.krl.si/file/soncenje.pdf>

- s srednjo varovalno sposobnostjo (SPF 12–30) in
- z visoko varovalno sposobnostjo (SPF 30 ali več).

OBLIKA PRIPRAVKOV:

- oljne raztopine (imajo nižji SPF),
- geli (primerni za ljudi z mastno kožo, njihova slabost je, da niso vodoodbojni),
- mleka in kreme (najpogosteje),
- stiki (zlasti za ustnice in omejene dele obraza),
- pršilniki.³⁰

Sončenje brez pretiravanja blagodejno vpliva na naše telo in počutje, a v naših krajih je omejeno le na nekaj toplejših poletnih mesecev. Zato se veliko ljudi odloča za obiske solarija, ki jih lahko obiskuje celo leto, tako v zimskem kot poletnem času. Pozimi nas sončenje napolni z energijo, na koži pa sproži nastajanje pigmenta. Pogosto imamo zdravstvene pomisleke glede sončenja v solariju, toda če se ravnamo po navodilih za sončenje v solarijih, večjih nevarnosti za našo kožo ni. V solariju se lahko sončimo največ enkrat na dan. V prvih dveh ali treh tednih lahko solarij obiščemo največ desetkrat. Pred prvim sončenjem v solariju se posvetujemo s strokovno usposobljeno osebo v sončnem studiu, določimo tip kože in čas trajanja sončenja. Ljudje, ki imajo zelo svetel, bled tip kože, se lahko na začetku sončijo le v solarijih s šibkejšo UV-močjo in časom do 10 minut, ljudje z zelo temno kožo pa lahko uporabijo močnejše solarije in daljši čas sončenja. Pred sončenjem odstranimo s kože vsa ličila in snamemo ves nakit. Tisti, ki nosijo kontaktne leče, je bolje, da jih v času sončenja v solariju odstranijo iz oči. Pri sončenju si moramo obvezno nadeti zaščitna očala. Priporočljivo je, da si telo po sončenju namažemo z vlažilnimi kremami. Uporaba krem z zaščitnimi faktorji pred sončenjem ni potrebna, ker ima solarij vgrajene zaščitne filtre, ki varujejo pred nevarnim sevanjem. Če se ravnate po napisanih navodilih, je sončenje v solariju neškodljivo. Uporabo solarijev odsvetujejo osebam, mlajšim od 16 let, osebe, ki jemljejo zdravila, pa naj se pred uporabo solarija posvetujejo z zdravnikom. Obisk solarija tudi ni priporočljiv za osebe z zelo svetlo poltjo in občutljivo kožo, ki počasi in slabo porjavi, na sončne žarke pa najpogosteje reagira z opeklinami. Solarij ni priporočljiv za ljudi, ki so že večkrat imeli sončne opekline, za

---

³⁰ <http://www.krl.si/file/soncenje.pdf>

tiste, ki imajo veliko materinih znamenj ali ki imajo v družini kožnega raka. Daljše sončenje v solariju pa odsvetujejo tudi nosečnicam. Prav tako ni priporočljivo, da bi se na isti dan sončili v solariju in na soncu. V solariju porjavijo vsi, ki porjavijo tudi na naravnem soncu. Ljudje z občutljivo kožo lahko porjavijo celo bolj nežno in brez bolečin.³¹

2.6.4 BELJENJE KOŽE

Dolgotrajno izpostavljanje soncu, hormonske spremembe in staranje povzročajo spremembe pigmentacije kože, ki se kažejo kot temni madeži, predvsem nad ustnicami, na čelu, licih itd. Sistem beljenja kože je danes eden najučinkovitejših nekirurški tretmajev. Mehanizem delovanja temelji na inhibiciji tirozinaze, ki je glavni encim pri nastanku melanina, pigmenta, ki naši koži daje barvo.³²

Polt, ki je najbolj zaželena, je različna od posamezne kulture in se spreminja skozi čas. Veliko avtohtonih afriških skupin, kot so na primer Maasai, asociira blede kožo s prekletstvom povzročenim zaradi zlobnih demonov. Starši zapustijo svoje otroke, če so rojeni z albinizmom, takšni otroci so tudi napadeni s strani celotnih skupnosti. Veliko kultur pa je zgodovinsko poudarjalo lepoto svetle kože predvsem pri ženskah. V Evropi je bila pred industrijsko revolucijo bleda koža prednost in je odražala visok socialni status. Revnejši razredi so delali na prostem in dobili temnejšo kožo zaradi izpostavljenosti soncu, medtem ko so bogatejši ostajali v zaprtem prostoru in so zato imeli svetlejšo polt. Zato je postala svetla polt povezana z blaginjo in visokim položajem. Ženske so uporabljale kozmetiko z vsebnostjo svinca, da so umetno belile svojo kožo. Doseganje blede polti je bil zanje velik projekt, uporabljale so tudi arzen za beljenje kože, in praške. Kolonizacija in suženjstvo, ki ga je vodilo prepričanje, da so ljudje s temno kožo necivilizirani, slabši, in mora biti podrejeni svetlopoltim. Rasizem se nadaljuje tudi v sodobnem času. V tem obdobju, so bili svetlejši afriški Američani dojemani kot bolj inteligentni, sodelovalni in lepi. Bili je bolj verjetno, da so delali kot hišni sužnji in so imeli tudi prednostno obravnavo pri lastnikih nasadov in nadzornikih. Na primer, so imeli priložnost, da se izobražujejo, medtem ko so temnejši afriški Američani delali na poljih in niso dobili izobrazbo. Prednosti blede kože so ostala izrazita do

---

³¹ <http://style.over.net/i1131/> (26.2.2017, 17).³⁴

³² <http://www.estetika.si/programi/23/>

konca viktorijanske dobe. Rasni stereotipi o vrednosti in lepote so bili še vedno izraziti v zadnji polovici 20. stoletja in naprej v današnjih dni.³³

2.6.5 POSLIKAVA TELESA Z BARVO

Poslikavo telesa so poznala že prastara ljudstva, kot so Maori, Aborigini, Egipčani, Indijci ... Takrat so si ljudje barvali telesa za različne obredne namene in z njim izražali svoja čustva in občutke. Tako, kot so si takrat bojevniki barvali obraz in telo z bojnimi barvami, si jo tudi danes vojaki, le da iz drugačnih razlogov. Prej je bila barva statusni simbol in je dajala bojevniku "moč", danes pa je njena funkcija dodatna »kamuflača«. Tehnika barvanja pa postaja dandanes vedno bolj moderna in ima tudi umetniške in zabavne namene, npr. barvanje obrazov za pust. Poslikavo telesa uvrščamo celo v čisto svojo zvrst umetnosti. Skozi tisočletja so se poslikave spreminjale, izpopolnile, postale veliko bolj abstraktne v motiviki, tehnike poslikav pa so se prav tako izpopolnile. Poznamo različne festivale, predstave, revije in razstave, ki so namenjene zgolj predstavi poslikanih modelov in širjenju novih tehnik, barv in pripomočkov. Vedno bolj popularna pa je tudi med mladimi, na festivalih, saj barve niso obstojne, kot so tetovaže (povzeto po: Vrečko, Knafelj, 2005: 15–16).

2.6.6 POSLIKAVA TELESA S KANO

Poslikava s kano se je na zahodu uveljavila predvsem kot modna muha, medtem ko ima v nekaterih kulturah globok duhovni pomen.³⁴ Prve poslikave s kano so našli egiptologi, pri raziskovanju piramid. Najstarejša najdena poslikava je iz leta 1200 p. n. š. Dokazano je, da so si Egipčani s kano hladili telo. Pri tem so odkrili tudi kanino barvilo – lavson in si z njim barvali nohte in lase. Predvideva se, da se je poslikava razvila prav zaradi kaninih zdravilnih učinkov na naše telo. Po letu 2000 je največjo reklamo za poslikavo s kano naredila pevka Madona s svojim spotom za skladbo »Frozen«, hkrati pa se je širila tudi vse večja osveščenost o posledicah permanentnega tetoviranja, ki ga skoraj ni mogoče odstraniti.

Vse več je je povpraševanje po poslikavi s kano, ki ni nevarna in ni trajna, poleg tega pa še zdravilna. Kana (*Lawsonia inermis*) je zdravilna rastlina, na zahodu je poznana kot barvilo. Njeni listi vsebujejo snovi, ki delujejo proti glivično, protivirusno, zmanjšujejo otekline,

³³ <http://stopracism.iol.co.za/breaking-down-black-culture-skin-lightening/>

³⁴ <http://www.zakladnica-narave.si/poslikava-s-kano>

bolečine in hladijo naše telo. Pri ljudstvih, ki živijo na teritoriju, kjer kana avtohtono raste, velja za rastlino, ki daje življenje, odganja zle duhove in prikliče blagoslove. Duhovno vez s to rastlino pa izražajo s poslikavo. Vrsta poslikave sporoča, kaj si posameznik želi. Poznamo poslikave ob poroki - za srečen in ploden zakon, poslikave za srečen porod, poslikave dojenčkov za zdravje, poslikave živali, itd. To predvsem asociiramo s hinduizmom. S kano barvajo tudi volno in usnje, da preprečijo plesenje. Moški v muslimanskih deželah, pa si s kano barvajo brade in brke, barvanje las s kano je vedno bolj pogosto tudi v zahodni kulturi, saj naj bi bilo bolj naravno kot barve. Poslikava s kano na koži ostane od 1 do 3 tedne, odvisno od kvalitete kože in paste, časa trajanja nanosa in nege po poslikavi.³⁵

V nekaterih kulturah je poslikava s kano tako rekoč obvezna, saj verjamejo, da ščiti pred zlomi in boleznimi ter prikliče blagoslov, zaradi česar nemalokrat okrasijo tudi živali, predvsem dirkalne konje in kamele. V islamu in hinduizmu je udeležena v vseh verskih obredih in osebnih praznikih, saj se na tak način kažejo sreča, veselje in zahvala. Različne kulture in priložnosti zapovedujejo raznolike vzorce, trendi teh pa se večinoma ne spreminjajo, temveč umetniki zgolj kombinirajo osnovne elemente. Ob poroki marsikje ne sme manjkati pav, ki je simbol lepote in bogastva, v poslikavo pa je nujno skrito ženino ime, ki ga mora novopečeni mož razkrinkati na poročno noč. Pomemben je tudi odtenek vzorca na nevestini koži; temnejša kot je barva, bolje naj bi tašča nevesto sprejela. Ponekod, tudi v Bosni, si žene s kano okrasijo prste do prvega členka, da bi preprečile vdor negativnih energij. V arabskem svetu je obvezna poslikava nog, kajti podplati, ki se dotikajo matere zemlje, so sveti. Zaradi tega tudi na podplate majhnih otrok s kano zarišejo pike, da bi mu te prinesle zdravja in ga obvarovale vsega slabega. Nosečnice pa si barvajo trebuščke v zadnjem trimesečju za srečen porod. Združenje umetnikov poslikave z naravno kano je lani zagnalo akcijo Kana zdravi, v okviru katere poslikavajo bolnice po kemoterapiji, ki jim po izpadu las okrasijo glavo, da se jim »vsaj nekoliko povrne volja do življenja«.³⁶

2.6.7 STRIŽENJE LAS

Pričeska ali frizura je razporejanje ali oblikovanje las na glavi človeka. Oblikovanje las lahko imamo za zunanji videz osebne nege, mode in kozmetike. Pričeska je končni produkt frizerske umetnosti. Arheološki in antropološki dokazi nam jasno govorijo, da so si ljudje, kolikor daleč nazaj nam seže človeški spomin, urejali svoje lase in krasili svojo podobo. Prvi ljudje

---

³⁵<http://www.zakladnica-narave.si/poslikava-s-kano>

³⁶<https://www.dnevnik.si/1042710008>

so bili precej gosto poraščeni z dlakami po celem telesu, te so jih varovale pred hudim nihanjem temperatur ter mehanskimi in ostalimi poškodbami. Kasneje se je poraščenost zaradi biološke prilagoditve zmanjševala, lasje pa so začeli pridobivati na svoji socialni in kulturni moči. Oblikovanje pričesk je postalo neločljivo povezano s človekovim družbenim položajem, folkloro, rituali, mitologijo, magijo ... [povzeto po³⁷]

Ker lasje rastejo celo človeško življenje, so bili vedno simbolno povezani z obnovo in rastjo življenjske moči ter nadaljevanjem življenja. Prav tako pa so lasje hkrati veljali kot simbol individualnosti in človeku lastnega okusa, saj z možnostjo neskončnega spreminjanja pričesk omogočajo izražanje lastne estetske note. Kot dokaz, kako pomembna je bila lepota, lahko vzamemo tudi dejstvo, da so v marsikateri kulturi lepote pripomočke pokopavali skupaj z lastnikom. To, da so lasje v svoji simbolni govorici eden najbolj ekspresivnih elementov naše osebnosti, je že dolgo znano. Imajo svoje mesto v literaturi, slikarstvu in nasploh v umetnosti, izražajo našo osebnost, ki jo želimo posredovati navzven drugim ljudem, kažejo naš socialni status, telesno in psihično zdravje (pogosto se človeka z izrazito, pretirano razmršeno, neurejeno pričesko okarakterizira kot brezdomca ali psihičnega bolnika), izražajo naš odnos do sveta in ljudi, kažejo našo versko ali duhovno usmeritev, lahko pa so tudi izrazit element političnega diskurza, simbol političnega boja, področje, kjer se krešejo politične iskre in mnenja, lahko pa so tudi eden od simbolov odnosov in delitve moči med spoloma [povzeto po³⁸].

Že daleč nazaj v zgodovini lahko najdemo dokaze, da so ljudje svoja politična prepričanja izkazovali tudi skozi oblikovanje las. Iz egipčanske klasične tradicije je znano, da je pričeska označevala politični status osebe. Arheologi danes lahko tudi iz oblike pričeske natančno dokažejo status neke osebe in njen položaj v družbi. Posebne oblike pričesk in ornamenti zanje so bili dovoljeni samo za faraone in člane njihovih družin. V tradicionalni indijski kulturi in tudi v muslimanski tradicij je bilo in še vedno je nesprejemljivo, da »spodobna« ženska pokaže svoje lase. Samo speti lasje so simbol osebne morale in spodobnosti, razpuščeni lasje nasproti temu simbolizirajo razpuščeno in razuzdano osebnost. Tudi muslimanski koncept čistosti, ki od ženske zahteva nošenje pokrival in rut ter celo zakrivanje

---

³⁷ <http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/>

³⁸ <http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/>

celega obraza, je ideja, ki danes izziva marsikatero evropsko družbo in feministična gibanja [povzeto po³⁹].

Poznamo mnogo primerov, ko so bili ljudje zaradi svoje pričeske odpuščeni iz služb ali v najboljšem primeru zgolj ostro opozorjeni, da je npr. tradicionalna afriška pričeska (afro, spletene kite, ali katera druga tradicionalna oblika) neprimerna in neskladna s pozitivno korporativno podobo, zato so si morali pričesko spremeniti. Nekaj bolj pogumnih je generiralo dovolj jeze in poguma, da so taka podjetja tožili in tožbe v mnogih primerih tudi dobili. Najbrž pa ostaja stotine primerov, ko ljudje iz različnih razlogov ne gredo v taka soočenja in se samo prilagodijo oziroma podredijo zahtevam politično in ekonomsko močnejših akterjev [povzeto po⁴⁰].

Dredlocksi, prav tako kot afro, so postali del sodobne pop kulture in mode. V šestdesetih letih dvajsetega stoletja se je začelo razvijati hippy gibanje, izrazito mirovno usmerjeno gibanje, ideološko usmerjeno proti vojnám, predvsem vietnamski, proti moralnim formam srednjega razreda, lažni seksualni morali ... Svoj značilni videz so gradili na podobah Kristusa, za oba spola so bili značilni so dolgi razpuščeni lasje, kot znak ponotranjene duhovnosti in negiranja predpisanih estetskih form, kot znak vrnitve nazaj k naravi, stran od dekorativne kozmetike in frizerjev. Politično so hipiji izražali močna protivojna, mirovniška stališča, organizirali so nenasilna protivojna zborovanja in koncerte, čeprav pa je bila včasih prav politična neparticipacija in politična neaktivnost sam izraz političnega stališča, kot nestrinjanje s klasično politično strukturo in načinom odločanja. Punk gibanje se je razvilo v Evropi, najprej v Veliki Britaniji, potem pa tudi v ZDA, med leti 1976 in 1980. Bilo je gibanje, ki se je zoperstavilo togi britanski tradiciji, vse večji industrializaciji in slabljenju delavskih pravic, ter neizrazitemu položaju mladih v družbi. Pojavilo se je predvsem v odtujenih industrijskih velemestih (London, Detroit...). Punk gibanje je bilo izrazito anarhistično obrnjeno proti vsakršni oblasti, pogosto so člane gibanja napačno povezovali s fašizmom in nacizmom. Zunanja podoba članov punk scene je bila zelo provokativna in namenoma v popolnem nasprotju z družbeno sprejemljivimi normami. Značilne so predvsem pričeske, ki so jih oblikovali s pomočjo divjih barv, nepravilnih oblik striženja, britjem delov glave, najbolj značilna oblika je gotovo irokeza, pas las na sredini glave, ki je bil fiksiran v pokončno pozicijo.... S provokativnim videzom so člani gibanja izražali svoje politično nestrinjanje s situacijo v družbi in s svojo politično nemočjo v klasičnih institucijah. Tak videz je bil

---

³⁹ <http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/>

⁴⁰ <http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/>

direkten izziv klasičnim kanonom mode in lepote, ki so jih propagirali množični mediji. Konvencionalna oseba je bila praktično »nevidna« zaradi svoje vključenosti v družbo, provokativen punk videz pa je odločno izražal svoja stališča in človeka jasno ločil od povprečnosti. Podobno kot punk gibanje je bilo tudi gibanje skinheadov. Za razliko od punksov so skinheadi nosili obrite glave in značilne obleke. To gibanje je imelo zelo ekstremna politična stališča, predvsem so izražali nestrinjanje z rasno politiko. Skinheadi so izvorno gibanje, ki zahteva moč in prevlado belcev nad vsemi ostalimi rasami. Kasneje se ksenofobija preljuje tudi na vse vrste drugačnosti – geje, lezbijke, hipije... Gibanje s časom za nekaj časa izgubi svojo moč, vendar po podatkih iz leta 2007 lahko spet opazimo večanje izraznosti tega gibanja in ustanavljanje novih skupin s zelo ekstemističnimi stališči, sodobne neonaciste, oživitvev KuKluxKlan-a ...⁴¹

2.6.8 BARVANJE LAS

Barvo las lahko spremenimo z uporabo preliva, z barvanjem ali svetlenjem.

Barvanje je postopek, ki trajno spremeni barvo las. Izdelke za barvanje prepoznamo po tem, da je potrebno temeljni barvi primešati t. i. oksidant. V temeljni barvi, ki je navadno kremasta emulzija, so le barvne zasnove, ki jih sestavljajo majhni delci. Ti prodrejo v notranjost lasu, nato pa začne delovati oksidacijsko sredstvo. Barvne zasnove poveže v pigmente. Prednosti barvanja so to, da prekrije sive lase, barva se ne izmije, lase posvetli za dva do tri odtenke, barvanje omogoča vsestransko spreminjanje barv. Pomanjkljivosti barvanja so, ko lasje rastejo, nastaja narastek, težko je spremeniti barvo. Barvanje se priporoča, če želimo imeti dlje časa enako barvo, si posvetliti lase ali pa prekriti sive.

Preliv prepoznamo po tem, da v zavitku ni oksidacijskega sredstva. Barvna zrnca se usedejo na lase ali pa se le vpijejo v vrhnje plasti. Z uporabo preliva je naravna barva las bolj izrazita. Prelivi s svetlimi pigmenti so na temnih laseh nevidni. Prednosti prelivov: dobro varujejo lase, ker ne poškodujejo keratina in barvo lahko spreminjamo, saj je pigmente mogoče izmiti. Pomanjkljivosti prelivov: z njimi ne moremo posvetliti las, ne prekrijejo sivih las, lase potemnijo za dva do tri odtenke. Beljenje se uporablja, ko želimo npr. da temno rjavi lasje postanejo svetlo plavi. V tem primeru je potrebno beliti dvakrat, kar pomeni hudo obremenitev za lase. Pri beljenju pogosto ne dobimo zelenega odtenka barve. Vzrok je v tem,

---

⁴¹ <http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/>

da je vsaka naravna barva las zmes rjavo črnih in rdečih pigmentov. Oksidacija ne razgradi rdečih pigmentov, ki zato lahko pokvarijo ton beljenih las (Ribežel-Medved idr., 2014: 10).

2.6.9 BELJENJE ZOB

Želja po bleščečem nasmehu in belih zobeh je praktično preplavila svet. Glede na to, da obstaja kar nekaj načinov beljenja zob, je dobro vedeti, katere metode so za vaše zobe dobre in katerim se je bolje izogniti. Na trgu je na voljo kar nekaj različnih načinov beljenja zob – od plastične opornice, na katero pacient sam nanese belilno sredstvo, do strokovnega beljenja v ordinaciji s posebnimi lučmi, vročino in drugimi materiali. Preden se odločite za kakršno koli metodo beljenja zob, je priporočljivo stopiti do zobozdravnika in ga prositi za nasvet. Ta vam bo znal najbolje svetovati, kateri način beljenja bo za vaše zobe najmanj škodljiv in kateri najbolj uspešen, saj beljenje ne deluje enako pri vseh. Če imate na primer rumenkaste zobe, bo beljenje delovalo, če imate rjavkaste malo manj, če imate sive, pa rezultat morda sploh ne bo viden. Če imate v zobeh zalivke, narejene v barvi zoba, in mostičke, z beljenjem morda ne boste ravno zadovoljni. Beljenje namreč ne vpliva na barvo teh materialov, kar pomeni, da bodo ti deli zoba še bolj izstopali. V takih primerih je bolje razmisliti o porcelanastih zobnih luskah in drugih alternativah. Študije so pokazale, da belilna sredstva, ki vsebujejo do deset odstotkov karbamid peroksida, ne škodujejo zobni sklenini oziroma jo poškodujejo minimalno. V neki študiji so ugotovili celo, da zobni sklenini bolj kot belilo škodujejo sladke brezalkoholne pijače in sadni sokovi [povzeto po⁴²].

Prednosti beljenja so:

- Belilo lahko v sorazmerno kratkem času vidno posvetli še tako rumene zobe, saj je učinek beljenja lahko viden v nekaj tednih ali pa celo nekaj dneh.
- Uspeh beljenja je odvisen od tega, kako pogosto pacient nanaša belilno sredstvo na zobe, tako ima pacient nadzor nad tem, kakšen naj bo učinek beljenja.
- Nelagodje in stranski učinki beljenja so bolj izjema kot pravilo.

---

⁴² <http://vizita.si/clanek/lepota/dejstva-o-beljenju-zob.html>

Pomanjkljivosti so:

- Trenutno še ni rezultatov kakršne koli študije, ki bi pokazala stranske učinke in škodo dolgotrajnega beljenja zob. Kljub temu pa strokovnjaki ne priporočajo prepogostega beljenja zob, saj naj bi belilo le vplivalo na zobno sklenino.
- Pacient mora, da doseže želeni rezultat, belilno sredstvo in opornico običajno nositi od šest do osem ur.
- Kemikalije v belilnem sredstvu lahko vplivajo na zaznavanje okusa in prebavo.
- Beljenje lahko povzroči večjo občutljivost zob, razdraži mehko tkivo in povzroči vnetje grla.
- Rezultat beljenja je težko napovedati, ker je odvisen od načina beljenja, barve sklenine in sklenine same.
- Težko je predvideti, ali bo rezultat beljenja zadovoljil pacientova pričakovanja ali ne.
- Beljenje je treba izvajati v presledkih in ga ponavljati, saj se zobje po določenem času ponovno lahko obarvajo.⁴³

2.6.10 NOŠENJE ZOBNEGA APARATA ZA RAVNANJE ZOB

Fiksni aparati so sestavljeni iz nosilcev (zvezdic oziroma bracketov), ki se pritrdijo na vsak zob, iz aktivnih elementov ter žic, ki povezujejo nosilce. Nosilci so lahko kovinski, dandanes se zaradi odlične estetike vse pogosteje uporabljajo beli oziroma brezbarvni nosilci. Odločitev o vrsti nosilcev, ki bodo uporabljeni pri terapiji, je odvisna od nepravilnosti, starosti pacienta in seveda njegovih želja. Trajanje terapije s fiksnimi zobnimi aparati je odvisno od ortodontskih nepravilnosti, starosti in sodelovanja pacienta, lahko pa rečemo, da povprečna terapija traja od enega do dveh let. Vedno več odraslih pacientov se odloča za fiksno ortodontsko terapijo, bodisi zato, ker želijo izboljšati videz oziroma lego svojih zob bodisi zato, ker želijo preprečiti potencialne probleme, kot so zobna gniloba, bolezni dlesni, ki se lahko pojavijo zaradi nepravilnega položaja zob. Pogosto se lahko primanjkljaj zob bolj

---

⁴³ <http://vizita.si/clanek/lepota/dejstva-o-beljenju-zob.html>

kvalitetno reši s stalno ortodontijo kot s protetiko. Ortodonska terapija ima pozitiven vpliv na oralno zdravje pacientov; pravilen položaj zob olajša čiščenje in vzdrževanje ustne higiene [povzeto po:⁴⁴].

2.6.11 PREBADANJE

Konec 80. let 20. stoletja se je v modernem urbanem okolju pojavilo prebadanje (piercing) telesa (ušesnih mečic, ustnic, nosu, vek, obrvi, popka, prsnih bradavic, genitalij itd.) z namenom krašenja. Prebadanje pa ni pravzaprav nič novega: poznale so ga številne predmoderne družbe v različnih delih sveta, ko so ljudje v predrtu ustnico ali lice vstavljali okraske v obliki ploščice, klina ali obroča, narejene iz lesa, školjk, kamnov, kovine itd. [Počkar idr., 2011: 12–15].

Zadnja leta je postal tudi pri nas zelo popularen način krasitve telesa tako imenovani piercing, ki pomeni prebod telesa in okrasitev telesa z uhanom. Že primitivni človek si je prebadal ušesa in celo nosil uhan, takrat predvsem zaradi vere. Bali so se namreč različnih demonov, kateri naj bi prihajali v telo ravno čez ušesa. Demoni pa naj bi imeli strah pred kovino in kovinski uhan v ušesu je rešil problem. Tudi mornarji so verovali, da jih uhani v ušesih varujejo pred morsko boleznijo, boljše naj bi tudi videli. Pa še eno težavo so reševali z uhani, namreč, če je prišlo do brodoloma in so njihovo telo našli na kopnem, je bil uhan plačilo za pogreb. Pri različnih plemenih je imelo prebadanje simboličen pomen oziroma obred. Dandanes je prebadanje ušes praksa obeh spolov. Ljudje si prebadajo že skoraj vse, od popka, obrvi, jezika, ustnic, nos, spolne organe in še kaj. Najpogosteje se ljudje odločajo za prebadanje ušes, popka in nosu. Po prebadanju določenega dela telesa z iglo se v prebodeni del vstavi kos nakita. Vendar je zelo važno, da se pred odločitvijo za tovrsten poseg, kot je piercing, dobro pozanimamo o možnostih tveganja ter o pogojih, ki so za ta poseg potrebni. Pri prebadanju telesa obstaja možnost okužbe in razvoja infekcije, zato je potrebna določena mera previdnosti. Na primer, piercing na jeziku sčasoma lahko zelo škoduje zobem in jih poškoduje, piercing na licih in ustnicah pa lahko povzroča težave z dlesnimi. Tudi pri ljudeh, ki jih pestijo različna srčna obolenja, obstaja večje tveganje razvoja infekcije po opravljenem pirsingu. Seveda morajo biti pazljivi tudi vsi tisti, ki imajo bolezni kot so sladkorna bolezen, razne težave s kožo, alergije, nosečnice, tisti ki imajo avtoimunska obolenja ... Priporočljivo je predhodno cepljenje proti tetanusu in hepatitisu. Postopek piercinga mora nujno potekati v čistem, varnem in profesionalnem okolju in opravljati ga mora za to usposobljena oseba.

---

⁴⁴ <http://www.happymed.si/fiksni-zobni-aparati/>

Mesto, kjer se odločimo za piercing, mora biti očiščeno in razkuženo, igla, s katero vam prebodejo želeno mesto, mora biti sterilna in ostra. Potem sledi vstavljanje nakita, ki je bil predhodno nujno steriliziran. Uporabljen material mora oseba, ki je opravljala piercing, po uporabi odvreči v posodo, ki je namenjena za tovrstne odpadke. Oseba, ki je piercing izvajala, vam je dolžna dati vsa potrebna navodila, in sicer, kako naj ravnate, da se bo predel, kjer je nameščen nakit, kar najhitreje zacelil brez neželenih posledic. Nikar pa ne izvajajte piercinga na sumljivih mestih. Tudi oseba, ki izvaja piercing, mora paziti na sterilnost, pred posegom si mora umiti in razkužiti roke ter med posegom mora uporabljati rokavice.

Paziti morate tudi, kakšen nakit boste izbrali, saj so nekateri ljudje občutljivi na nikelj in ostale kovine. Vsekakor je za piercing najboljše izbrati zlato, platino, ortopedsko jeklo titan ali niobij. Znaki, ki pomenijo začetek infekcije so: občutljivost in rdečica okoli mesta piercinga, krvavitev iz vbodnega mesta, ki se ne ustavi in traja dlje časa, gnojni izcedek, razne spremembe barve okoli piercinga, ter celo vročina. Če se boste prebadali v ustih, je važno, da poskrbite za zdrave zobe in dlesni. Dobro se je zavedati možnih posledic, kot so različne kronične infekcije, razne brazgotine, hepatitis A in B, tetanus ter alergične reakcije. Čas, ki je potreben za celjenje, je seveda odvisen od mesta prebodega dela telesa. Lahko traja nekaj tednov pa vse do enega leta. Del telesa, kjer je piercing, moramo dobro negovati, paziti je potrebno na čistočo.⁴⁵

2.6.12 LEPOTNA/ESTETSKA KIRURGIJA

Kozmetična kirurgija je prav gotovo veliko bolj drastična lepotna praksa, kot so diete in vadba. Že pomislek na kozmetično operacijo vzbuja v mnogih ljudeh močna občutja. Težavnost in tveganost tega posega, ki so se mu nekateri ljudje pripravljani podvreči, marsikoga navdaja z grozo. Številni ljudje obsojajo tiste, ki se odločijo za lepotno operacijo, ali pa družbo, ki tako poudarja videz. Še nedavno je bila kozmetična kirurgija dostopna zgolj bogatim ljudem in zvezdnikom, danes postaja dosegljiva za širši krog ljudi [Kuhar, 2004: 113–119]. V sodobnem svetu cveti tudi lepotna kirurgija, pridružuje se ji tudi komercialno zobozdravstvo. Nekateri ljudje se odločijo za lepotni kirurški poseg, ker se želijo polepšati v skladu z lepotnimi ideali in s pričakovanji. Želijo si, da bi bili videti mlajši, brez gub, s čim manj (ali nič) maščobnega tkiva itd. Niso zadovoljni s svojimi nosovi, ušesi, zobovjem, obliko ustnic, velikostjo dojk (ženske) ipd. Govorimo lahko o dismorfofobiji, tj. posameznikovem oziroma posamezničinem nezadovoljstvu z lastno podobo, o njegovem ali

---

⁴⁵ <http://www.preberite.si/piercing/>

njenem globokem prepričanju o grdem ali vsaj ne dovolj primernem videzu svojega telesa, zaradi česar menda doživlja psihične travme [Počkar idr., 2011: 12–15].

Lepotni kirurgi in kirurginje pogosto izjavljajo, da s spreminjanjem zunanje podobe zdravijo človekovo dušo, da so posamezniki, posameznice potem samozavestnejši, odprtejši in zato uspešnejši, da lepotni posegi lahko bistveno izboljšajo odnose z drugimi. Dokazujejo torej, da je lepotna kirurgija pomembna veja medicine in opravlja pomembno družbeno poslanstvo [Počkar idr., 2011: 12–15].

Večina kozmetičnih operacij, nad devetdeset odstotkov, se izvaja na ženskah; izključno iz estetskih razlogov. Najpogostejši posegi so vbrizgavanje botoksa, s katerim zamrznejo obrazne mišice, ki povzročajo gube, lifting obraza, povečanje prsi in odstranjevanje maščobe. Številni podatki govorijo o nenehnem in relativno zelo visokem naraščanju števila operacij tudi med moškimi. Moški se najpogosteje odločajo za presajanje las. Povečevanje prsi se je prvič pojavilo v zgodnjih petdesetih na Japonskem, komercialni uspeh pa je doživelo v zgodnjih šestdesetih. Leta 1963 so na tržišče prišli silikonski vsadki, ki so postali vse bolj priljubljeni za povečevanje majhnih dojk ali za korekcijo asimetričnih dojk. Večina posegov povečanja dojk se izvaja na ženskah med dvajsetim in tridesetim letom starosti. Kirurško povečane prsi ima 80 % top modelov [Kuhar, 2004: 113–119].

V kozmetični kirurgiji so se razvili številni postopki za odstranjevanje maščobe s teles, npr. napenjanje kože na trebuhu, ki je izgubila elastičnost zaradi poroda, izgube telesne teže, staranja; liposukcije za odstranjevanje maščobnega tkiva. Danes zelo razširjena liposukcija se je prvič pojavila v Franciji leta 1982 in predstavlja najhitreje rastočo obliko kozmetične kirurgije. K naraščanju števila operacij prispeva več dejavnikov, poleg ekonomskih pogojev tudi medijsko predstavljanje kozmetične kirurgije kot sprejemljive in neproblematične lepotne dejavnosti [Kuhar, 2004: 113–119].

Številni feministični glasovi pa po drugi strani obsojajo kozmetično kirurgijo kot ideološko manipulacijo. Take reakcije puščajo odprto vprašanje, zakaj si toliko žensk, vključno s feministkami, želi operativnih posegov, saj jim ti dejansko pomagajo doseči zadovoljstvo s samo seboj in krepijo samozavest. Vprašanje kozmetične kirurgije je zelo kompleksno; operativni posegi so obenem »problem in rešitev, zatiranje in osvoboditev« [Kuhar, 2004: 113–119].

Marsikatera ženska se zavestno in racionalno odloči za lepotno operacijo, da bi dvignila svojo »tržno ceno«, saj lahko lep videz nudi večji prestiž in višji status. Kozmetična kirurgija je eden od načinov vzbujanja pozornosti in odobravanja moških ter boljšega vključevanja v družbo, kar se odraža tudi v večjem samospoštovanju. Mnogo žensk se pa za operacijo ne odloči iz nečimrnosti, temveč, ker želijo biti »normalne« v družbi, kjer je medijska estetika radikalno redefinirala normalnost. Lepotna operacija je lahko načrtna pot k večji samozavesti in samospoštovanju. Lepotne operacije, kot jih poznamo danes, so v vzponu šele od srede dvajsetega stoletja, čeprav ima plastična kirurgija že dolgo zgodovino. Znano je, da je bila prva plastična operacija izvedena že leta 1000 pred našim štetjem v Indiji, kjer so ljudi pogosto kaznovali tako, da so jim odrezali nos. Na evropskem kontinentu se je plastična kirurgija pojavila kasneje. V zgodnjem petnajstem stoletju je sicilijanski zdravnik Branca operiral nosove, pri čemer je na nosu uporabil kožo s pacientove roke. Ostale oblike plastične kirurgije so se pojavile na začetku šestnajstega stoletja in so se do poznega devetnajstega stoletja izvajale le tu in tam, in to na posameznikih s prirojenimi nepravilnostmi oz. deformacijami, ki so bile posledica bolezni, kot sta gobavost ali sifilis. Sredi dvajsetega stoletja so se pojavili kozmetični postopki, ki so dramatično spremenili področje do tedaj rekonstrukcijske plastične kirurgije [Kuhar, 2004: 113–119].

Operacije so začeli izvajati iz estetskih razlogov na zdravih telesih; tudi število operacij je naglo naraščalo. Na področju kozmetične kirurgije je prišlo do pravcatega buma – do t. i. »kirurške dobe«. Danes predstavljajo estetske operacije več kot 40 odstotkov plastične kirurgije. Če so bili prej pacienti predvsem moški, pohabljeni v vojni ali v industrijskih nezgodah, uporabljajo danes kirurške storitve večinoma ženske, ki so nezadovoljne z videzom svojih teles. Razvoj plastične kirurgije je povezan s tržnim modelom medicine in s potrošniško kulturo. Porast kozmetičnih operacij je med drugim rezultat pojmovanja telesa kot »plastike«. Medicinske tehnologije skupaj z lepotno, dietno in vadbeno industrijo pomagajo zaustaviti biološko uro in »izboljšati« naravno telo. Telo ni več v vlogi nefunkcionalnega objekta, ki potrebuje medicinski poseg; temveč je proizvod oz. blago, ki ga lahko nenehno spreminjamo, »nadgrajujemo«, oblikujemo, stiliziramo – v skladu s kulturnimi vrednotami in modnimi smernicami; če nam to seveda omogočajo finančni viri. Plastična kirurgija ne odpravlja več zgolj telesnih pomanjkljivosti, zaradi katerih se neka oseba opazno razlikuje od ostalih ljudi, temveč gre za posege na normalnih telesih. Danes se tako kirurško več ne spreminja samo poškodovanih teles, temveč tudi telesa, ki se starajo, telesa, ki pridobijo težo, ali telesa, ki enostavno ne ustrezajo prehodnim lepotnim normam. Možnosti za

kirurške posege se zdijo zaželene in neskončne. Kozmetična kirurgija omogoča, da prekoračimo starost, etnično pripadnost, celo sam spol [Kuhar, 2004: 113–119].

2.6.13 TETOVIRANJE

Tetoviranje je poleg prebadanja, skarifikacije, kavterizacije eden načinov modifikacije človeškega telesa. Je zelo stara in razširjena praksa spreminjanja telesa. Tetoviranje lahko opredelimo kot dejavnost, ki je časovno, geografsko, kulturno in družbeno definirana z normami in vrednotami družbe, v kateri se pojavlja (Antončič, 2013: 1).

Tetoviranje je torej tehnika poseganja v telo, tj. vnašanje barvila v kožo s piki in vrezi ter s tem bolj ali manj trajna poslikava telesa ali posameznih njegovih delov. Tudi ta tehnika je stara (poznali so jo menda že v kameni dobi) in razširjena skoraj povsod po svetu. Praviloma se nekdo tetovira zato, da bi tetovaža bila vidna, da bi imela neki simbolni pomen (npr. da bi izražala pripadnost skupini, izražala neko stališče, zaznamovala pomembno življenjsko prelomnico itd.) [Počkar idr., 201: 12–15].

Antropologi zatrjujejo, da so oznake, najdene na koži mumificiranega trupla izpred 5200 let, pravzaprav tetovaže. Če to drži, je to najstarejše znano tetoviranje. Bolj priznane so tetovaže, ki so jih našli na egipčanskih in numibijskih mumijah, klasični pisci pa omenjajo tovrstne oznake pri Starih Grkih, Germanih, Galih, Tračanih in Bretoncih. Z razširitvijo rimskokatoliškega nauka je bilo tetoviranje v Evropi prepovedano, zato pa se je bogato razvijalo na Srednjem Vzhodu in v Aziji. Ponovno so ga odkrili Evropejci, ko jih je raziskovanje (in osvajanje ozemelj) prineslo v stik z ljudstvi Polinezije in z ameriškimi staroselci. Beseda tatu izhaja iz samoanske besede tatu, ki pomeni risati, označiti. Prvič je omenjena v zapisih in dnevniku raziskovalca Jamesa Cooka z njegove odprave na južni Pacifik leta 1769. Ker se je tetoviranje Evropejcem še dolgo potem zdelo eksotično in zanimivo, so bili tetovirani pripadniki indijanskih in polinezijskih ljudstev velike atrakcije v cirkusih in na sejnih 18. in 19. stoletja. Tetoviranje ima svoj nastanek in izvor v tako oddaljeni in pomanjkljivo dokumentirani preteklosti, da o kakšnem natančnem časovno in krajevno opredeljenem izvoru ne moremo govoriti. Opiramo se lahko na več virov, tako pisnih kot materialnih, posrednih ali neposrednih. Primerno je začeti glede na čas nastanka vira, čim dlje v času nazaj... Najstarejši materialni indici segajo v čas pred bronasto in železno dobo, kar kažejo na raznih koncih sveta. V jamah in drugih najdiščih so našli podobe in kipe človeških teles, na katerih je zgovorno nakazano tetoviranje. Veliko znanih najdišč je v Evropi (Francija, Portugalska, Romunija, Bosna in Hercegovina, Makedonija,

Skandinavija). Pogosto so to kipi iz žgane gline, nastali v mlajši kameni dobi. Na obrazih, prsih, trebuhu in udih teh kipov je jasno videna ornamentika, značilna tudi za druge predmete tega časa. Še bolj pa je zgovorno dejstvo, da so vzporedno našli tudi razne pripomočke in orodja, ki so se verjetno uporabljali tudi za tetoviranje. Med ostanki naselbin so odkrili razne posode z barvili, najdene skupaj z ostrimi iglami iz živalskih kosti ali kamnitih okruščkov. Poleg tega so raziskovalci na kosteh skeletov iz časa stare kamene dobe našli sledove železovega in manganovega oksida. Obe spojini se pogosto uporabljata za izdelavo barvic še danes. Običaj krašenja kože je očitno star kot samo človeštvo. Obstajajo torej dokazi za tetoviranje, ki segajo pred čas 8000 pr. n. št. – torej je namerno vbadanje trajnih poslikav v kožo staro najmanj 10000 let.⁴⁶

Funkcije in pomen tetoviranja pa moramo vedno v določenem kulturnem in družbenem kontekstu, v katerem se tetoviranje izvaja, saj so ravno pomen in funkcije tiste, ki so se najbolj spreminjale skozi čas. V preteklosti so tradicionalne družbe preko tetovaž izražale svoje vrednote, verovanja, posameznikov status in vlogo v družbi kot tudi kolektivnost in družbeno pripadnost. Tetoviranje je sestavni del obredov, ritualov. Pomeni samih tetovaž so bili nedvoumni, stalni, nespremenljivi, razumljeni za vse enako, kajti tetoviranje je bilo umeščeno v kolektivne pomenne posamezne tradicionalne družbe. Z razliko od sedanjosti, kjer so ti družbeni procesi spremenili in tako je med drugim tudi tetoviranje postalo izbira posameznika. S tem je postalo tudi večpomensko, odprto za mnoge posamezne interpretacije njihovih pomenov. V sedanjosti namreč tetovaže izražajo posameznikovo individualnost, identiteto in poudarjajo lastno zgodbo, drugačnost, originalnost in nenazadnje tudi dekorativnost in umetniškost [povzeto po Antončič, 2013: 27–37].

2.6.14 POHABLJANJE ŽENSKIH GENITALIJ

Pojav, ki je v sodobnosti deležen precejšnjega zgražanja svetovne javnosti, pa je odstranjevanje klitorisa, šivanje sramnih ustnic ipd. pri deklicah v puberteti. Te postopke prakticirajo marsikje po svetu; ocenjujejo, da je temu podvrženih 130 milijonov deklic in žensk z vsega sveta, največ v Afriki, poznajo in prakticirajo pa jih tudi v Maleziji in Pakistanu, izvajajo jih nekatera avtohtona ljudstva v Avstraliji in nekatera indijanska ljudstva v porečju Amazonke. Skupaj je obrezovanja deležnih kakih 15 % človeštva. Izrezovanje klitorisa (kliterodektomija) je bilo znano tudi v civilizacijah v preteklosti, na primer v Mezopotamiji in Egiptu. Pohabljanje ženskih genitalij lahko interpretiramo kot obliko moške

---

⁴⁶ <http://users.volja.net/slo-tattoo/>

dominacije nad ženskami, predvsem nad njihovo spolnostjo – čeprav to izvajajo večinoma ženske [Počkar idr., 2011: 14–16].

2.6.15 POVEZOVANJE STOPAL

Morska deklica, polriba, polčlovek je zaradi svojega pogubnega glasu in mikavne seksualnosti klasična podoba ženske zapeljivosti. Ovekovečil jo je že Homer, kasneje pa Hans Christian Andersen. V njegovi pravljici se je pripravljena odpovedati svoji najdragocenejši sposobnosti – svojemu glasu. Da bi imela človeške noge, je pripravljena pretrpeti bolečino, kakršno sproža hoja po nožih. V pravljici kljub trpljenju in žrtvovanju ne pridobi prinčeve ljubezni. Idealiziranje pohabljenih stopal v pravljicah in v zgodovini zbuja pozornost, ker imajo noge v vsakdanjem delovanju velik pomen [Kuhar, 2004: 17–27].

Na Kitajskem se je v 10. stoletju začel pojavljati ideal drobnih, drobenceljajočih ženskih nožic. Majhna ženska stopala v majhnih čeveljcih so bila najprej zaželena pri dvornih plesalkah, v poznejših stoletjih so postala standard ženske lepote na dvoru, ta se je prenesel tudi v nižje družbene sloje. Kako doseči, da bodo stopala majhna, čim manjša, podobna lotosovemu cvetu? Tako, da se že pri deklicah, večinoma mlajših od pet let, nožne prste, predvsem palce, ukrivi pod podplat in poveže s trakovi, nartne kosti pa lomi z obtežilnimi kamni. Najbrž ni treba posebej poudarjati, kolikšno trpljenje je spremljalo doseganje tega lepotnega ideala. Mogoče najdemo kanček podobnosti z modernimi ženskami, ki pod vplivom modnih zapovedi tlačijo noge v ozke, koničaste čevlje, po možnosti z vrtooglavo visokimi petami, ki da delujejo tako ženstveno [Počkar idr., 2011: 12–14].

Najbolj osupljiv primer pohabljanja nog je torej kitajski »zlato lotus« (kitajsko jinlian), stopalo, dolgo največ 10 centimetrov, torej približno tretjino normalne velikosti ženskega stopala. Na Kitajskem so ženskam povezovali stopala v lotusov cvet celo tisočletje, od desetega do dvajsetega stoletja našega štetja. Leta 1911 je nova Kitajska republika prepovedala to navado. Povezovanje stopal sega nazaj do dinastije Tang. Okrog leta 900 n. št. je cesar Li Yu zahteval, naj si dvorne plesalke povežejo stopala v lok, tako da bodo lahko zapeljivo hodile na konicah prstov na nogi. Povezovanje stopal se je za hčere aristokracije nadaljevalo z dinastijama Sung in Ming.

Ženski ideal je bila deformirana ženska. Povezano stopalo je bilo simbol ženske lepote in esenca privlačnosti, kar priča o povezanosti med lepoto in nasiljem, pohabljenjem in načinom izražanja, tabujem in prekoračitvijo. Par vzorno povezanih stopal je moral izpolniti sedem pogojev: majhnost, tankost, koničavost, obokanost, krhkost in premočrtnost, da je postal

umetnina in objekt erotičnega poželenja. Povezovanje stopal je zelo deformiralo stopala in povzročalo hude bolečine, ženske so z »lotusovimi cvetovi« zelo težko hodile. Omejevala so jih pri gibanju. Manjša zmožnost hoje in delovanja žensk je dobila romantični pridih, ko so majhno in neuporabno stopalo povzdignili na raven dekorativne lepote in privlačnosti. Na ta način so to prakso tudi opravičevali. Zaželenost ženske je bila neposredno povezana z njeno nesposobnostjo za hojo. V imenu lepote je povezovanje stopal kruto poudarilo družbeno razliko med moškim in ženskim telesom in podpiralo dualistično mišljenje, da so moški več vredni kot ženske. Povezovanje stopal izvira iz dekadentnega višjega sloja, kjer ženskam ni bilo potrebno opravljati fizičnega dela. Postalo je zavidljiv simbol luksuza, prostega časa, brezdolja in uglednosti; zagotavljalo je razkazovanje visokega statusa. »Lepo« stopalo je bistveno zmanjšalo sposobnost ženske za obvladovanje sveta okoli sebe, zato je postal svet zanjo bolj nevaren in je bila bolj odvisna od svojega moža. Moški so bili že zaradi kontrasta videti bolj kompetentni in možati. Kitajska dekleta, posebej tista iz višjega sloja, niso upala tvegati posmehovanja, da so okorni »demon z velikimi stopali«, in sramu, da jih nihče noče poročiti. Povezano stopalo je bilo kot emblema ženskosti utelešenje zapeljivosti, pa tudi kreposti, discipline in žrtvovanja. Kitajski lepotni ideal je bil povezan s skrajnim nasiljem. Dekleta, stara že pet, šest let in več, so dve leti ali celo tri leta prenašala peklensko mučenje. Med šestim in osmim letom starosti so deklicam privezali nožne prste k podplatom. Široka preveza je bila ovita čez štiri majhne prste tako, da so se upognili nazaj. Močno je bila povezana prek pete, tako da je stiskala prste in peto čim bolj skupaj. Deklice, ki so jokale ali odstranile prevezo, so bile tepene. Kljub bolečini so od njih zahtevali, da so hodile, zato da so prisilile svoje stopalo, da je sprejelo to novo, upognjeno obliko. Stopala so bila s plastmi povojev tesno prevezana noč in dan, zato je meso stopala počasi gnilo, prsti na nogah so se zdrobili, nart je bila tako upognjena, da so se prsti in peta dotikali. Meso je sčasoma otrdelo, nohti na prstih so odpadli, struktura kosti je bila popolnoma pohabljena, mišice povsem deformirane. Vsako previjanje in umivanje stopal je spremljalo krvavenje in luščenje strohnelega mesa. Ljubeče matere so se nenadoma spremenile v pošasti, ki so svoje ihteče hčerke med procesom transformacije stopal zasipavale s kletvicami, pretepale s palicami ali metlami, jih silile, naj poskakujejo, da bodo pospešile trohnjenje mesa in zagotovile, da se bodo kosti pravilno zlomile. Take brutalne bolečine so jim prizadevale navkljub temu, da so jih ljubile, ker niso hotele veljati za neskrbne. Matere so jim tudi prale in prevezovale stopala, čistile gnoj in kri z gnijočih stopal ter izdelovale čevlje. Vsaka dva tedna so morale hčere obuti nove, nekaj milimetrov manjše čevlje. Ko so se njihova stopala končno skrčila približno na velikost osmih centimetrov (oz. treh palcev), so bile deklice popolnoma in trajno

pohabljene, nezmožne normalne hoje ali gibanja. Morale so se plaziti ali jih je bilo treba nositi. Toda povezana stopala so bila sveta. Odrasle ženske so jih pazile kot punčico svojega očesa oz. kot svoje življenje. Do devetnajstega stoletja so bila gola stopala tabu za moške. Niso jih smeli videti, zato si ženske čevljev niso snele niti v postelji. Govorili so, da majhno stopalo oponaša lokvanj, najbolj cenjen cvet, osrednji simbol budizma. Termin za povezano stopalo – zlati lotus – originalno pomeni posebno pripravo iz pozlačenega zlata v obliki cvetnih listov lokvanja, na katerih so dvorne plesalke hodile in plesale.

Prva legendarna ženska s povezanimi stopali je bila plesalka Yao Niang. Njen ples so opisovali kot lebdenje na oblaku; v kitajski literaturi se s prisposodbo »piš vetra« klišejsko opisuje hojo žensk s povezanimi stopali. Vendar so se morale oprijeti moža ali sluge, da so se sploh lahko premikale. Deklice so bile tako prisiljene v naglo fizično, mentalno in socialno odraščanje. Pri štirinajstih letih so se hude bolečine polegale in dekleta so si lahko povezovala stopala brez pomoči matere. Ženske so se tako že v rani mladosti sprijaznile z bolečinami in spoznale svojo vlogo v svetu. Tesno so se povezale z materjo in ženskimi prednicami. Mati je bila tudi tolažnica svoje hčere med njenim prestajanjem peklenske bolečine. Naučila jo je, da je žensko življenjsko poslanstvo, da spremeni svoje telo tako, da bo ugajala moškemu in ga privlačila. Neveste s povezanimi stopali niso bile zaželene samo zaradi seksualne privlačnosti, temveč zato, ker so njihova stopala pričala o spodobnosti, moralnosti, prilagodljivosti in odvisnosti od moškega sveta. Kitajska praksa pohabljanja stopal za lepoto se nam zdi tuja. [Kuhar, 2004: 17–27]

Toda vsakemu otroku na Zahodu je domača »disneyficirana« verzija te prakse – pravljica o Pepelki. Kaj nam pripoveduje ta pravljica? Princ je iskal za ženo deklet z zelo majhnim stopalom. Potencialne neveste so poskušale obuti drobcen ženski čevelj. Zdi se, da sodobni bralci hitro spregledajo poanto zgodbe: moški iz visokega sloja je menil, da je privlačna ženska, ki ima majhna stopala, lepa, ne glede na njene druge značilnosti. Vendar pa princ v svojem iskanju postavi samo eno zahtevo za nevesto – njeno stopalo se mora prilegati čveljcu. Pepelkini polsestri se brez uspeha trudita, da bi obuli čevelj. Mati jima da nož in eno izmed njiju nagovori, da si odreže prst na nogi, drugo pa, da si odreže peto. Pri tem ju tolaži, da kraljici ni treba hoditi. Kaj je torej prikrito sporočilo pravljice? Brez lepote druge vrline ne bodo opažene; pa tudi: svoj videz lahko predelamo, četudi za ceno bolečine in pohabe. Še danes se mnogim odraslim ženskam zdi bolj pomembna privlačnost čevljev kakor njihovo udobje.

Ženske, pa tudi marsikateri moški, velikokrat tvegajo žulje, kurja očesa, vnetja in deformacije stopal. Sodobnost postavlja pred ženske dodatno tveganje: (koničaste) čevlje z visokimi petami. Tudi emancipirane ženske stiskajo svoja stopala v čevlje, ki dajo njihovim nogam iluzorno prefinjen zapeljiv čar, kljub številnim tveganjem, kot so otečeni gležnji, nenaravna drža hrbtenice, skrajšane kite, težavnejša hoja. Tako imajo v naši kulturi čevlji z visoko peto poseben čar, podobno kot ga je včasih imelo povezano stopalo na Kitajskem [Kuhar, 2004: 17–27].

2.6.16 ZATEGOVANJE PASU V KORZETE

V obdobju zgodnjega kapitalizma je v Ameriki in Evropi veljalo prepričanje, da potrebuje torzo od prsi do bokov umetno podporo in polepšanje. Pripomoček iz kosti ali iz jekla, ki je oblikoval žensko postavo, a hkrati oviral njeno gibanje in oteževal dihanje, je bil korzet. Dober korzet je dvignil, povečal ali sploščil oprsje, razširil ali zožil boke, stisnil oz. podaljšal pas, dvigoval hrbet, uravnal nagib ramen, potisnil trebuh navznoter – vse to v skladu z aktualnim lepotnim idealom oz. celo sezonskim stilom. Nadevanje korzeta je zahtevalo pomoč služabnic ali pripravni posteljni stebriček. Še bolj so ga zategnili, ko se je približeval večer. Pri korzetu gre za omiljeno obliko zunanjega nadzora nad ženskimi telesi [Kuhar, 2004: 17–27].

V viktorijanskem obdobju je bil korzet integralen element ženske mode, ki je skušal ustvariti videz dobro razvite postave z vitkim pasom. Tak videz je veljal za ženski telesni ideal. Videz viktorijanskih žensk je določal njihovo identiteto in vrednost, kajti bile so finančno in statusno odvisne od moža in povsem podrejene. S svojim preščipnjenim pasom so bile razstavni eksponat moškega bogastva. Obenem je nošenje korzeta veljalo za moralno. Dostojno oblečena ženska si je morala nadeti tudi korzet. Ženska, ki je šla iz hiše brez korzeta, je s tem izkazovala pomanjkanje lepih manir oz. olikanega vedenja. Simbol korzeta in ideal ženskosti sta dajala dvolično sliko – ideal erotičnosti in hkrati morale. Zato ne preseneča, da je bila uporaba korzeta predmet silovitih polemik. Korzetu pogosto pripisujejo, da je instrument mučenja oz. pripomoček za zatiranje žensk. Pripisuje se mu tudi povzročanje številnih bolezni. Zgodovinarji trdijo, da se je zlasti v viktorijanskem obdobju uporabljal kot prisilni aparat, s pomočjo katerega je patriarhalna družba nadzorovala ženske in označevala njihov podrejeni položaj. Množično zategovanje pasu naj bi kazalo na pripravljenost viktorijanskih žensk, da se podredijo restriktivnemu in mazohističnemu idealu ženskosti. Gibanje za reforme

oblačenja pojmujejo kot sestavni del gibanja za ženske pravice. Napredek v emancipaciji žensk se odraža tudi s koncem nošenja tesnih korzetov [Kuhar, 2004: 17–27].

Valerie Steele, avtorica knjige *The Corset: A Cultural History* (2001), skuša preseči tako enostransko pojmovanje korzeta, ki postavlja osvobajanje nasproti zatiranju ter udobje in zdravje nasproti modi, čeprav ne zanika, da je korzet najboj sporno oblačilo v celotni zgodovini mode. Obstajajo številne interpretacije njegovih pomenov, o katerih priča njegova ikonična moč. Kot pozitivne pomene korzeta našteva socialni status, samodisciplino, ugled, mladostnost, lepoto, erotično privlačnost. Korzet je bil pomemben del modnega oblačenja več kot 400 let; ženske v zahodnem svetu so ga nosile od pozne renesanse do dvajsetega stoletja. Ljudje so verjeli, da ta boleča naprava, ki je tesno zategovala pas, izboljšuje, podpira oz. poudarja estetsko nepopolno in neoblikovano naravno postavo. Dejansko pa je imelo nošenje korzeta številne negativne fizične posledice. Korzet je lahko stisnil pas celo na borih 35 centimetrov in onemogočal fizične aktivnosti in gibljivost, saj so se ženske v njih lahko premaknile največ 15 cm naenkrat. Krhek ženin pas je mož lahko zaobjel z dvema močnima rokama. Da bi dosegle zavidljivih manj kot 45 centimetrov, so si ženske tako tesno zategovale pas; pri tem pa so se nekaterim zdrobila rebra in zmečkali notranji organi; zato so korzet večkrat obsojali, da povzroča šibko zdravje, bolezni in celo smrt. Krožili so tudi miti, da so si nekatere ženske dale kirurško odstraniti del reber. Čeprav je korzet imel bolj dekorativno kot zdravstveno vlogo, je spodbujal prepričanje, da je žensko telo v osnovi bolešno in šibko ter da ga je treba na strateških mestih podpreti. Trdna opora naj bi pomagala ženski hrbtenici in mišičevju, da podpirata ženske prsi in trebuh. Prsne in trebušne mišice žensk so bile oslABLJENE in nerazvite, ker jih niso uporabljale, zato so imele ženske razlog, da so bile podpornemu pripomočku hvaležne. Nošenje korzeta je dobro sovpadalo z viktorijansko moralo in standardi. Pokončno držo so enačili z moralno korektnostjo, disciplino, spodobnostjo in uglajenostjo. Nošenje korzeta je tako postalo moralni imperativ, kajti ženske brez njega so obravnavali kot nemoralne. Navajanje telesa na korzet je bilo discipliniranje, ki se je začelo v otroštvu. Za nestrpno mater ni bilo nikoli prezgodaj, da je začela popravljati »nemarno« držo, s katero se je rodila njena hči. Vpeljevanje v skrivnosti korzeta in čipk je pomenilo obredni prehod v skrivnosti in odgovornosti mlade dame. Ta oblika discipliniranja telesa je označevala povezanost med podrejenostjo in trpljenjem, simbolizirala je utesnjujoče in boleče družbene vloge, ki so jih bile v viktorijanskem obdobju ženske prisiljene prevzeti, saj so jim stroge družbene konvencije dopuščale le malo manevrskega prostora.

Simbolika korzeta kot kosa oblačila je torej polna dvoumnosti. Po eni strani je ženska v korzetu veljala za spodobno, ker je z njim zakrivala in sploščila svoje obline, po drugi strani pa je korzet pritegoval pozornost na prsi in boke te poudaril njihovo obliko. Poudarjanje ženskih oblin je vodilo v fetišizem. Korzet je postal erotizirano spodnje oblačilo. Združeval je moralna načela in seksualne namige. Lahko bi rekli, da je šlo za svetohlinski pogled na zaželeno seksualnost [Kuhar, 2004: 17–27].

Od sredine 19. stoletja naprej je namen in pomen korzeta sprožal silovite razprave med zdravniki, aktivisti za zdravje in higieno ter zagovorniki zategovanja pasu. Debate so se na začetku 20. stoletja še zaostrele. Nošenje korzeta je bilo deležno zdravniških kritik zaradi škodljivega vpliva na ženske notranje organe in povzročanja bolezni; okrivili so ga za nič manj kot 97 bolezni, med njimi za kap, jetiko, hemoroide in sterilnost. Izvajalci reform oblačenja so pozivali ženske, naj odvržejo korzete in oblečejo kaj bolj udobnega. Gibanja za reforme oblačenja so bila delno feministična, delno zdravstvena.

Ob prelomu stoletja so feministke korzet označile za mučilno napravo, ki ženske sili v nekoristno vlogo in posedanje. Opuščanje korzetov na začetku dvajsetega stoletja je povezano z napredujočo emancipacijo žensk. V dvajsetih so se ženskam širše odprle možnosti za akademsko izobraževanje, službo, zabavne prostočasne dejavnosti, marsikje tudi pravica do glasovanja. V modo so prišle bob frizure, svetla šminka, kratka krila, higienski vložki. Skrb za zdravo telo je ženske spodbujala k športnemu udejstvovanju. Začele so kolesariti, telovaditi ipd. Simbol te povojne generacije je bila t. i. nova ženska – plesoče »nedoraslo dekle«: idealno vitko, brez prsi in s trupom brez pasu. Ženske so se v prizadevanjih po takem videzu zatekale k povezovanju prsi in dietam [Kuhar, 2004: 17–27].

Kljub ohlapnejši, nestrukturirani modi in poudarjanju naravne oblike telesa pa so mnoge ženske nadaljevale z nošenjem steznikov. V začetku tridesetih je moda zopet zapovedovala poudarjene prsi in izrazit pas. Korzet se je spremenil v dvodelno rešitev. V petdesetih se je preobrazil v lažji, gumiran pas (angl. girdle), ki je zategoval trebuh in boke ter preprečeval zibanje tolšče. Trak, ki je zategoval prsi, pa je bil preoblikovan tako, da jih je s pomočjo prilagodljivih paščkov vzdignil. Ker je bil zgornji del korzeta oblikovan tako, da je prsi podpiral in zadrževal, modrčki pred dvajsetimi leti dvajsetega stoletja niso bili potrebni [Kuhar, 2004: 17–27].

2.6.17 ASKETSKO TELO

Prizadevanje po vitkem telesu brez grama maščobe smo povzdignili v novo religijo, ki ima svojo veroizpoved: »Jem pravilno, pazim na težo, telovadam.« Ta veroizpoved nas spodbuja, da prevzamemo vedenje in stališča anoreksičnih. Na Zahodu sta za razvoj današnjega odnosa do telesa ključna krščanska tradicija in zahodna filozofija, ki sta prežeti z dualizmom telo–duh. V zahodni miselnosti je zakoreninjena delitev na telesno, materialno in na spiritualno, mentalno področje. Žensko telo je postalo metafora za telesni del tega dualizma. Ženske so povezovali z naravo, zemljo, telesnim, zasebnim; moške pa s kulturo, sebstvom, javnim, razumom. Podobe nevarnega, poželjivega ženskega telesa, ki mu vladajo emocije, so v nasprotju z moško voljo, družbeno močjo, racionalnostjo in samonadzorom. Žensko telo je iracionalno, nepredvidljivo in predstavlja grožnjo patriarhalnemu redu. Treba ga je obvladati in nadzorovati [Kuhar, 2004: 17–27].

Nadzorovanje telesa, posebej kar zadeva apetit in posledično asketizem, je bilo v različnih kulturah in v številnih obdobjih v človeški zgodovini bistveni del ustreznega moralnega in religioznega vedenja. Dominantni etos krščanstva si je prizadeval s pomočjo asketskih režimov zatreti človeško telo, krotiti njegovo seksualno plat in podrediti telo višjim duhovnim ciljem. Do telesa je gojil prezir. Telo je bilo koncipirano kot odtujena sila, kot ovira, omejitev, kletka, ječa duše; le da so to izražali filozofi in teologi, ne pa kot danes adolescenčne, anoreksične ženske. Srednjeveška krščanska religiozna tradicija je poznala ekstreme, kot so odklanjanje hrane, telesne muke in prenašanje bolečine; to niso bili diktati vere, a vendarle so to bile kulturne metafore za močno voljo, moralno neomajnost, disciplino, spiritualno popolnost, čistost – vse vrline, katere naj bi dosegli svetniki [Kuhar, 2004: 17–27].

V poznem srednjem veku in zgodnji renesansi je nekaj žensk zaradi odrekanja hrani celo dobilo status svetnice. Ena najbolj znanih je bila Katarina Sienska (1347–80). Od petnajstega leta je Katarina Sienska jedla samo kruh, surovo zelenjavo in vodo. Od petindvajsetega leta naprej pa je samo še žvečila grenka zelišča, in pri tem izpljunila substanco. Na koncu je zavračala tudi pitje vode in tako je v svojih zgodnjih tridesetih priklicala smrt. Vitkost je označevala asketsko življenje – izogibanje mesenim užitkom za doseganje transcendentalnih užitkov duše. Na nekaterih srednjeveških slikah so grešniki upodobljeni debeli, Kristusovi apostoli pa vitki. Vendar debelosti niso od nekdaj obravnavali kot grešne. Zajetnost navadnih ljudi Biblija predstavlja kot znamenje izobilja in praznovanja [Kuhar, 2004: 17–27].

Strah pred debelostjo je precej kasnejši in ne zgolj moralni fenomen. Po krščanskem nauku je požrešnost eden izmed sedmih smrtnih grehov, verjetno zato, ker naj bi signalizirala seksualni apetit. Bila je pogosta tema v srednjeveških igrah o moralitetah, s poudarkom na preobilju, lakomnosti, pomanjkanju samonadzora in prekomernem hranjenju. Sodoben zahodni odnos do telesa je še vedno dualističen. Včasih so se postenje in druge oblike telesne deprivacije izvajali v imenu religioznih vrednot; danes pa se zdi, da so telesne prakse same sebi namen. Še zmeraj obstajajo stereotipi, ki skušajo stlačiti žensko v lepoto-brez-inteligence ali v inteligenco-brez-lepote – po tej logiki ima ženska lahko ali pamet ali lepo telo, ne more pa imeti obojega. To pojmovanje je doživelo svoje nasprotje v potrošniški kulturi, v kateri seksualni strokovnjaki celo poudarjajo, da diete in vadba spobujajo spolno slo. Danes je telo – ne pa duša – objekt zveličanja [Kuhar, 2004: 17–27].

Hesse-Biberjeva (1996) primerja sodobno obremenjenost z doseganjem ideala vitkosti s kulturnimi obredi in išče vzporednice med religioznimi obredi in poseganjem v lastno telo. Tako v sodobnem »kultu vitkosti« ugotavlja rigidna pravila, rituale, guruje in zgodbe o spreobrnitvi. Ženske se strogo podrejajo določenim obredom, da bi dosegle popolno telo. Nekatere privrženke kulta vitkosti začnejo živeti zgolj v tej »posebni realnosti«. Lepotni rituali naj ne bi le posnemali tradicionalnih religij in kultov, temveč jih celo funkcionalno nadomeščajo. Tako religiozni jezik kakor tudi sodobni kulturni govor o telesnih idealih pogosto uporabljata izraze: moralna predanost, trdo delo, preseganje telesne nebrzdanosti, greh, skušnjava, odrekanje, krivda, potreba po nadzorovanju ipd. Sebe potem predstavi telesna, kozmetična ali farmacevtska industrija kot edino, ki lahko posameznika odreši občutij krivde in sramu, ki jih je dejansko sama ustvarila. Podobno deluje sodobna industrija in oglaševanje: izpostavlja in pogloblja ženske bojazni, ki so že prisotne, hkrati pa ponuja postopke in institucije, ki bodo pomagali te skrbi odpraviti. Obredi negovanja telesa so podobni zakramentom; v najboljšem primeru omogočijo ženski, da se počuti privlačno, v najslabšem primeru pa imajo obsesivno-kompulzivni značaj, značilen za mnoga religiozna vedenja. Nova religija pozna tudi nagrade in zveličanje. Če ji slediš, so ti zagotovljeni lepota, energija, zdravje ter dolgo in uspešno življenje. "Krepost se lahko izmeri s številkami na tehtnici, z odstotkom maščobe v telesu, številko obleke in telesnimi merami."

Komercialne diete promovirajo določene vrste hrane ali kombinacije hrane, ki naj bi pospešile delovanje metabolizma in stopile maščobo. Ideal vitkosti ima v kulturi izobilja pomembno vlogo za ohranjanje moralnega ravnotežja. Nadzorovanje teže naj bi bilo protiutež hedonizmu in materializmu, ki sta postajala legitimni in nebrzdani življenjski usmeritvi. Prizadevanje po

vitkosti je postalo stvar osebne odgovornosti vsakega posameznika – kljub temu, da je družbeno vsiljeno – in zahteva osebno disciplino. Analogija z religijo se torej glasi: zavezanost telesnim praksam je lahko moralno dejanje v času vakuuma religiozne avtoritete, ko imajo bolj konvencionalni načini izražanja moralnosti manjši pomen. Modernega hedonizma si lahko deležen šele potem, ko si se spokoril z omejevanjem pri hrani in s telesno vadbo [Kuhar, 2004: 17–27].

2.7 SAMOPOŠKODOVANJE

Samopoškodovanje je dejanje z nesmrtnim izidom, pri katerem posameznik namerno stori nekaj sledečega:

- Obnašanje, katerega namen je škodovati samemu sebi (na primer rezanje, zažiganje, poparjenje z vodo, treskanje z glavo ali drugimi deli telasa v zid, puljenje las, grizenje, skakanje iz višine).
- Zaužitje substance v preobilni količini od predpisane oziroma normalne terapevtske doze (največkrat paracetamola).
- Zaužitje rekreativne ali ilegalne droge (katerega namen je škodovati samemu sebi).
- Zaužiti neprebavljivo snov ali objekt (britvice ali baterije).

Pri tem je ključno, da je prisotna akutna poškodba samega sebe (to torej izključuje na primer kajenje in nezdravo dieto); in da je poškodba namerna (torej izključujoč nesreče in obnašanje, kot je stradanje, kjer je motiv izguba teže kot pri anoreksiji) [Benzenšel, Barle 2007: 58].

Nekateri raziskovalci ločijo oblike samopoškodovanja, katerih namen je umreti, od tistih, katerih namen je mučenje samega sebe in ne smrt. Po mnenju nekaterih je namerno samopoškodovanje le način spoprijemanje z življenjem in ne način končanja le-tega [Benzenšel, Barle, 2007: 59].

Najpogostejša oblika samopoškodovanja je rezanje, navadno po rokah. Ne glede na to, na kakšen način oseba rani samo sebe, pa je skupni imenovalec vseh metod ta, da s samopoškodovanjem izraža hudo stisko ter hud stres. In četudi nekatere študije navajajo, da se med samopoškodovanje uvrščajo vse oblike poškodb telesa, tudi npr. tetoviranje, prebadanje telesa in podobne oblike samoizražanja, krašenja telesa, pa moramo biti pri tem pozorni na namen in na občutke ob teh dejanjih. V kolikor se oseba prebada ali tetovira zgolj z namenom

zadajanja bolečine, ob tem pa se sooča z občutki gnusa do samega sebe, sramu, žalosti, obupa, tudi sovraštva do sebe, že lahko govorimo o obliki samopoškodovanja, pri katerem je v ozadju vedno globoko trpljenje. Vseeno pa je potrebno poudariti, da samopoškodovanje ni enako poskusom samomora, saj se posameznik, ki se poškoduje, ne želi ubiti. Kljub temu pa lahko pride do nenadne smrti, saj oseba med samopoškodovanjem zapade v nekakšen trans, kjer ne čuti več svojega telesa, tudi bolečina je zgolj zmerna, zato obstaja nevarnost hudih poškodb in prekomerne krvavitve.⁴⁷

Zdi se, da je samopoškodovanje bolj značilno za dekleta kot za fante. Večja tovrstna samodestruktivnost pri dekletih je verjetno posledica spolno diferencirane socializacije. Fantje pogosteje svojo stisko izrazijo z agresivnostjo, opijanjem, drugim izzivalnim vedenjem, kar je bolj družbeno sprejemljivo pri njih kot pri dekletih [Počkar idr., 2011: 14).

Med najstniki po samopoškodovanju posegajo predvsem dekleta v starostni skupini 13–15 let, ki na ta način bežijo od potlačene jeze, občutkov manjvrednosti in strahu. Samopoškodovalci so največkrat hudo depresivni, tesnobni in čutijo, da ob sebi nimajo nikogar, ki bi mu lahko zaupali in razkrili, kaj v resnici doživljajo. V trenutku, ko zarežejo v svoje telo, občutijo odrešenje, ki pa je le začasno, nekakšna kratkotrajna katarza. Strašljivi pa so podatki številnih raziskav, ki navajajo, da je čedalje več otrok, ki se samopoškodujejo že v času pred puberteto, samopoškodovanje pa naj bi preraščalo v pravo socialno epidemijo, saj naj bi bilo med mladimi vse pogostejše. Najstniki, ki ranijo same sebe, pa se razlikujejo, saj se nekateri, bolj sramežljivi, vase zaprti, poškodujejo na samem, zaprti v sobo, nekateri pa se celo združujejo v skupine, v katerih poteka skupinsko samopoškodovanje, ki pogosto izhaja iz obupne želje po pripadnosti.⁴⁸

---

⁴⁷ <https://iskreni.net/druzina/starsevstvo/91-vzgojni-izzivi/najstniki-v-krizi/165538-samoposkodovanje-brazgotine-ki-pripovedujejo-zgodbo.html>

⁴⁸ <https://iskreni.net/druzina/starsevstvo/91-vzgojni-izzivi/najstniki-v-krizi/165538-samoposkodovanje-brazgotine-ki-pripovedujejo-zgodbo.html>

Tabela 1: Nekaj primerov bolečih čustvenih stanj (Bezenšel, Barle, 2007: 59–60)

Zapuščen	Zavračajo me	Nenormalen
Prestrašen	Kontrolirajo me	Zmeden
Ogrožen	Sem brez moči	Kriv
Osamljen, izoliran	Nezaupljiv	Odgovoren
Nihče me ne razume, posluša, sliši	Nevreden zaupanja	Neljubljen
Sodijo mi	Ujet	Kaznovan
Nesprejet	Slab	Osovražen

Samopoškodovanje se lahko manifestira kot:

- mehanizem spoprijemanja z težavami (Kratkoročno lahko samopoškodovanje pomaga pri obvladovanju problematičnih emocij (nekoliko zmanjša njihovo moč) in lahko oblaži stres. Za nekatere je želja po končanju neprijetnih čustvenih stanj tako močna, da želijo doseči nezavest – ali začasno spanje ali zavedno smrtjo.)
- oblika samokaznovanja
- oblika samopotrjevanja
- metoda, kako vplivati na druge [Bezenšel, Barle, 2007: 59–60].

Glede samopoškodovanja obstajajo tudi številni predsodki, na primer prepričanje, da so mladi, ki se samopoškodujejo, nasilni tudi do drugih, a v resnici so ti mladostniki največkrat agresivni le do sebe. Pogosto je tudi prepričanje, da je samopoškodovanje zgolj oblika najstniškega izsiljevanja pozornosti, namerno upiranje staršem in avtoriteti. A v večini primerov gre za hude duševne stiske in ne za poskus manipulacije. Še en pogost stereotip je, da če so rane plitke, neopazne, potem situacija ni tako resna oziroma oseba sploh tako zelo ne trpi. Globina ran, oziroma kako hitro se te zacelijo ter

to, ali ostanejo trajne brazgotine ali ne, v resnici nima nobene povezane s tem, kako močno oseba trpi.⁴⁹

Pogostost samopoškodovanja je pa zelo težko oceniti, kar še otežujejo iskanje socialnih, ekonomskih in akademskih korelacij med žrtvami, ki bi lahko kazale na težave. Nekatere metode merjenja pogostosti (na primer štetje posameznikov, ki pridejo na poškodbeni ali urgentni oddelek po povzročeni poškodbi) zanemarjajo milejše oblike, ki so ponavadi v tajnosti. Po eni izmed zadnjih vzorčnih raziskav v Veliki Britaniji (Hawton, Rodham, Evans in Weatherall, 2002) je v zadnjem letu 6,9 % šolajočih se mladostnikov med 15 in 16 letom prakticiralo eno izmed oblik samopoškodovanja in le 12,6 % od teh je zaradi tega obiskalo bolnišnico. Ti podatki so podobni tudi tistim iz vzorca v ZDA (Centers for Disease Control. Attempted Suicide among High School Students – United States, 1990).

Poudariti pa velja, da je samopoškodovanje pogosto še večji tabu pri starejših kot pri mladini. Kar pa ne pomeni, da takšno dejanje ni pogosto tudi v starejši demografiji [Bezenšel, Barle, 2007: 60].

---

⁴⁹ <https://iskreni.net/druzina/starsevstvo/91-vzgojni-izzivi/najstniki-v-krizi/165538-samoposkodovanje-brazgotine-ki-pripovedujejo-zgodbo.html>

REZULTATI

2.8 DEMOGRAFSKI PODATKI ANKETIRANCEV

2.8.1 VZOREC

Tabela 2: Vzorec anketiranih

Končal anketo.	194
Delno izpolnjena.	118
Skupaj ustrezno.	312

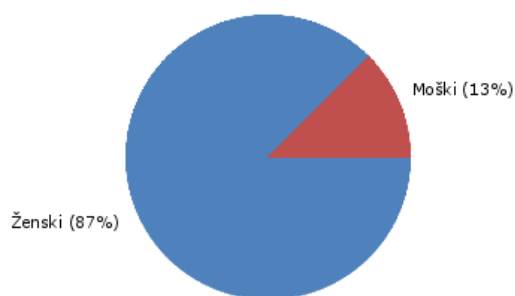
Število dijakov, ki so odgovarjali na anketo, je 312.

2.8.2 SPOL ANKETIRANCEV

Tabela 3: Spol anketirancev

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
Moški	39	13 %
Ženski	272	87 %
Skupaj	311	100 %

Spol: (n = 311)

Graf 1: Spol anketirancev

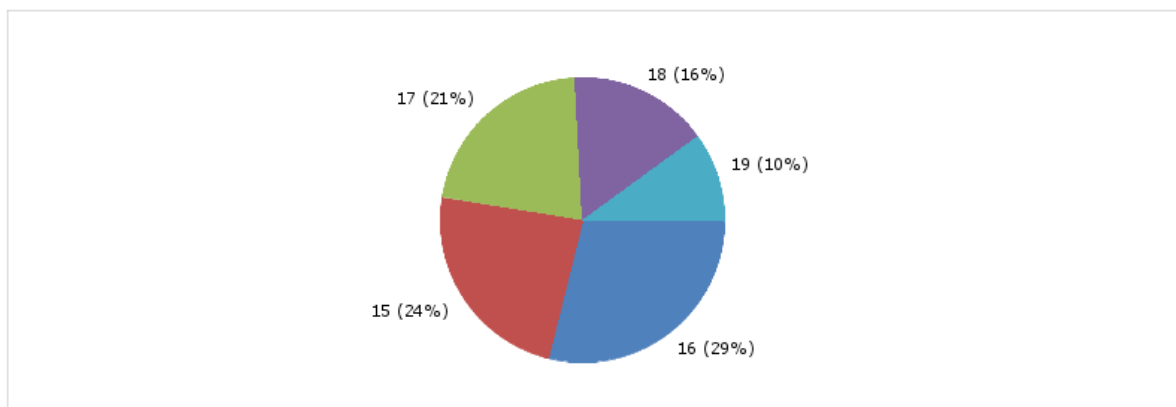
39 anketiranih je bilo moških, 272 anketiranih pa ženskega spola. Torej je bilo 13 % anketirancev moških in 87 % žensk.

2.8.3 STAROST ANKETIRANCEV

Tabela 4: Starost anketirancev

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
15	74	24 %
16	90	29 %
17	67	21 %
18	49	16 %
19	32	10 %
Skupaj	312	100%

Starost: (n = 312)

Graf 2: Starost anketirancev

Največ anketirancev (90 dijakov oz. 29 %) je bilo starih 16 let. Anketirani so bili vsi dijaki, torej med 15. in 19. letom starosti. 74 dijakov (24 %) je bilo starih 15 let. 67 anketiranih dijakov (21 %) je bilo sedemnajstletnikov. 49 anketirancev oziroma 16 % je bilo starih 18 let. 32 dijakov (10 %) pa 19 let.

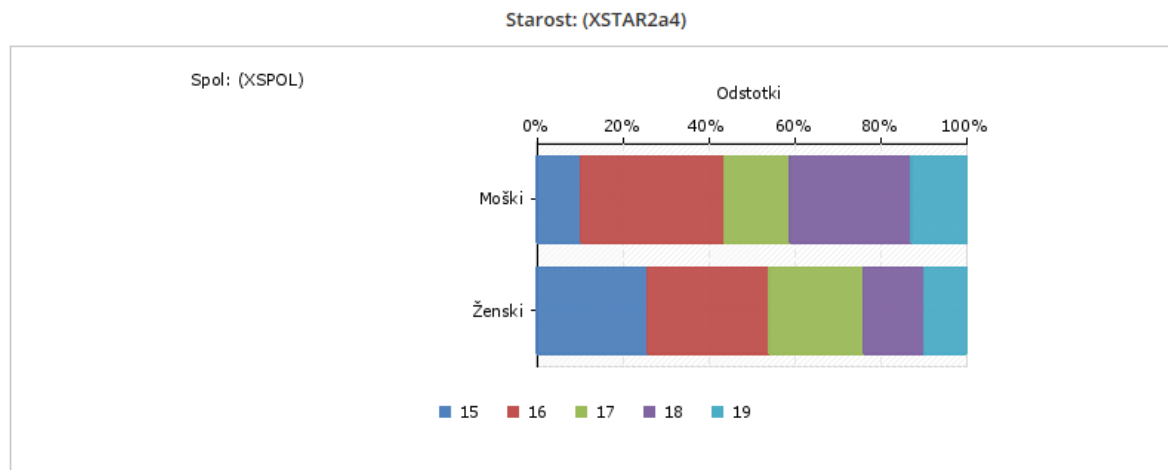
2.8.4 SPOLNA IN STAROSTNA SESTAVA

Tabela 5: Spolna in starostna sestava

Starost	15	16	17	18	19	Skupaj
Spol						
Moški	4 (10 %)	13 (33 %)	6 (15 %)	11 (28 %)	5 (13 %)	39 (100 %)
Ženski	70 (26 %)	77 (28 %)	60 (22 %)	38 (14 %)	27 (10 %)	272 (100 %)
Skupaj	74 (24 %)	90 (29 %)	66 (21 %)	49 (16 %)	32 (10 %)	311 (100 %)

Vseh anketiranih moških je bilo 39, od tega so 4 (10 %) stari 15 let, 13 (33 %) 16 let, 6 (15 %) 17 let, 11 (28 %) 18 let in 5 (13 %) 19 let.

Vseh anketiranih žensk je bilo 272, od tega jih je 70 (26 %) starih 15 let, 77 (28 %) 16 let, 60 (22 %) 17 let, 38 (14 %) 18 let in 27 (10 %) 19 let.

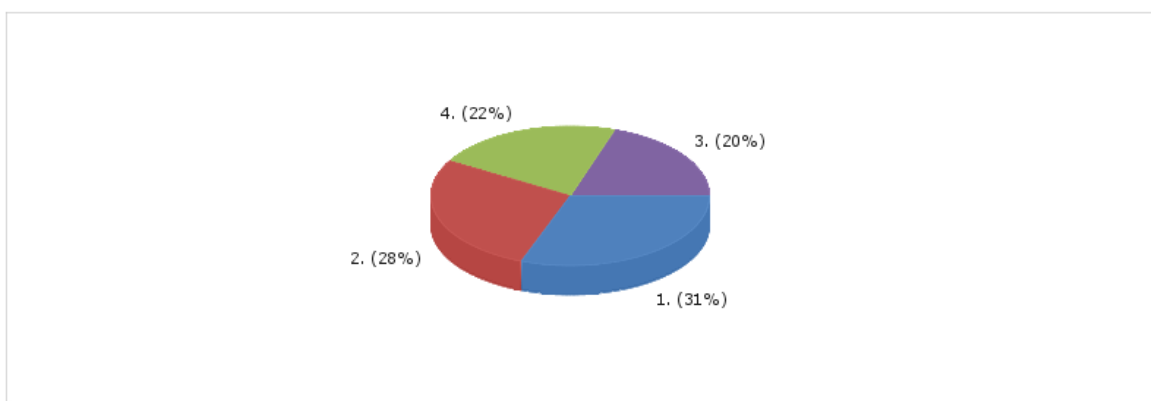
Graf 3: Spolna in starostna sestava

2.8.5 LETNIK, KI GA OBISKUJEJO ANKETIRANCI

Tabela 6: Letnik, ki ga obiskujejo anketiranci

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
1.	96	31 %
2.	86	28 %
3.	62	20 %
4.	68	22 %
Skupaj	312	100 %

Letnik: (n = 312)

Graf 4: Letnik, ki ga obiskujejo anketiranci

96 anketiranih ali 31% obiskuje prvi letnik, 86 dijakov oziroma 28% obiskuje drugi letnik, 62 ali 20% jih obiskuje tretji letnik, 68 anketiranih ali 22% pa je dijakov četrtega letnika.

Tabela 7: Spolna sestava anketiranih in letnik šolanja, ki ga obiskujejo

		Letnik:			
		1.	2.	3.	4.
Spol:	Moški	9	10	8	12
	Ženski	87	76	53	56

Od anketiranih moških jih 9 obiskuje prvi letnik, 10 jih obiskuje drugi letnik, 8 tretji letnik in 12 jih obiskuje četrtega.

Od anketiranih žensk jih 87 obiskuje prvi letnik, 76 jih obiskuje drugi letnik, 53 tretji letnik in 56 jih obiskuje četrtega.

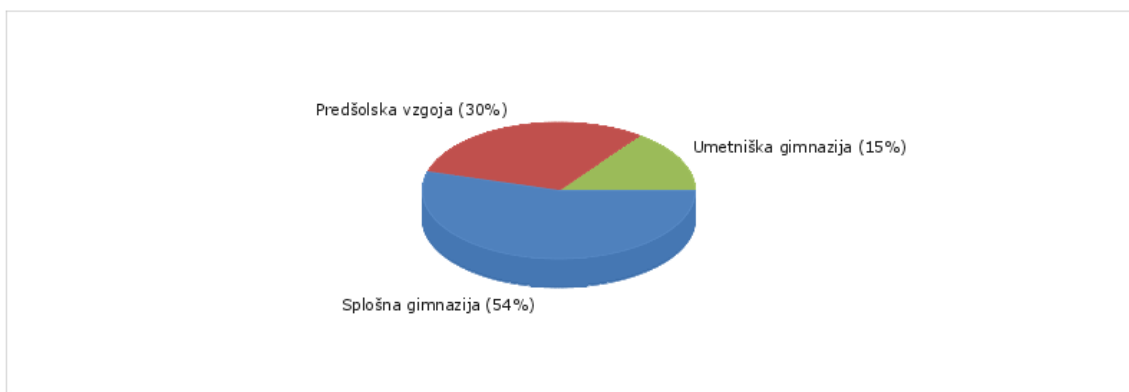

2.8.6 PROGRAM GIMNAZIJE CELJE-CENTER, KI GA OBISKUJEJO DIJAKI

Tabela 8: Programi šole, ki jih obiskujejo anketirani

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
Splošna gimnazija	170	54 %
Umetniška gimnazija	47	15 %
Predšolska vzgoja	95	30 %
Skupaj	312	100 %

Program: (n = 312)

Graf 5: Programi šole, ki jih obiskujejo dijaki

170 dijakov oziroma 54 % anketiranih obiskuje splošno gimnazijo, 15 % oziroma 47 jih obiskuje program umetniške gimnazije, 30 % oziroma 95 dijakov pa program predšolske vzgoje.

Tabela 9: Spolna sestava anketiranih in program, ki ga obiskujejo

		Program:		
		Splošna gimnazija	Umetniška gimnazija	Predšolska vzgoja
Spol:	Moški	24	3	12
	Ženski	145	44	83

Od anketiranih moških jih 24 obiskuje program splošne gimnazije, 3 umetniško gimnazijo in 12 program predšolske vzgoje.

Od anketiranih žensk jih 145 obiskuje program splošne gimnazije, 44 umetniško gimnazijo in 83 program predšolske vzgoje.

2.9 VSEBINSKA ANALIZA

2.9.1 NA KAJ NAJPREJ POMISLIŠ, KO POMISLIŠ NA POSEGE V TELO?

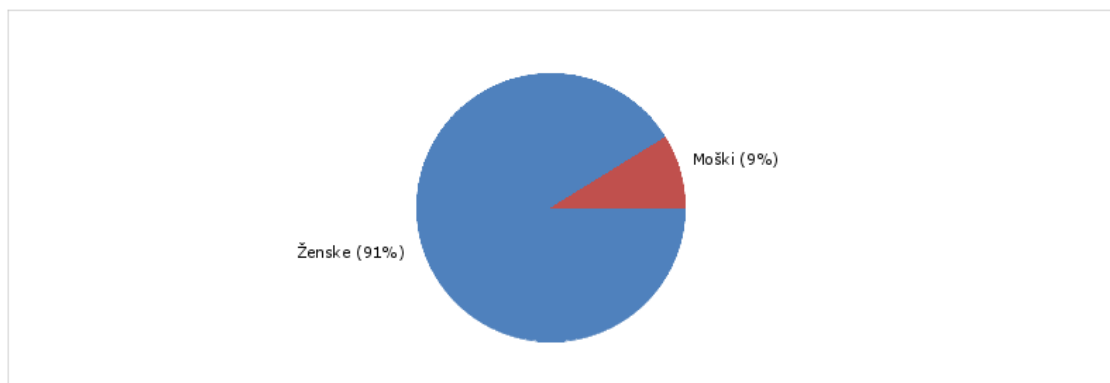
Največ anketirancev je najprej pomislilo na lepotne/estetske operacije, na drugem mestu so tetovaže in »pirciengi«. Manj pogosti odgovori pa so bile asociacije na uživalce drog, denar, make-up, cepljenja, prekomerno hujšanje ...

2.9.2 KDO MISLIŠ, DA SE BOLJ POSLUŽUJE POSEGOV V TELO, MOŠKI ALI ŽENSKE?

Tabela 10: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo (glede na spol)

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
Ženske	228	73 %
Moški	22	7 %
Skupaj	250	80 %

Kdo misliš, da se bolj poslužuje posegov v telo, moški ali ženske, in zakaj? (n = 250)

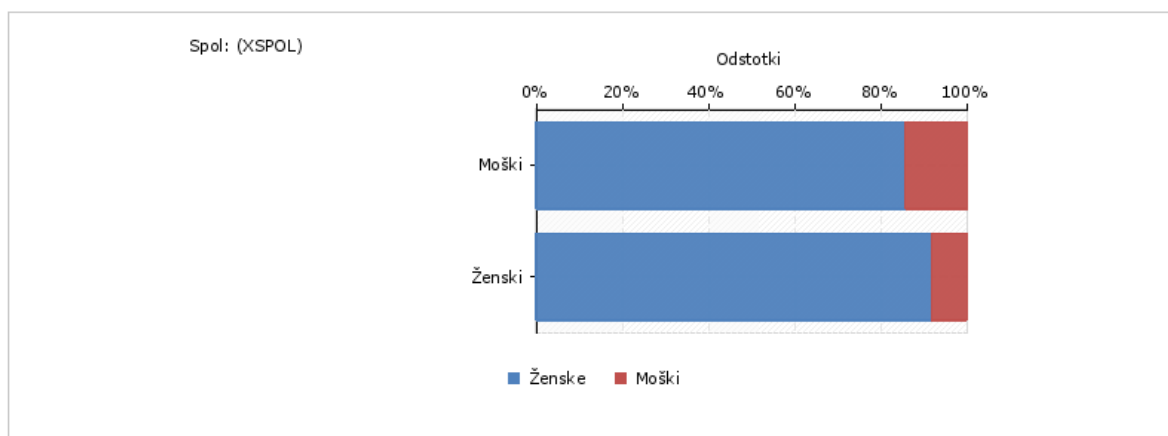
Graf 6: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo glede na spol

Po mnenju dijakov Gimnazije Celje-Center se posegov v telo veliko pogosteje poslužujejo ženske. 91 % anketirancev namreč meni, da se ženske bolj poslužujejo posegov v telo in le 9 % meni, da so tisti, ki se pogosteje poslužujejo posegov v človeško telo, moški.

Tabela 11: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo glede na spol (v povezavi s spolom anketiranih)

		Kdo misliš, da se bolj poslužuje posegov v telo, moški ali ženske?	
		Ženske	Moški
Spol:	Moški	24 (86 %)	4 (14 %)
	Ženski	204 (92 %)	18 (8 %)

Kdo misliš, da se bolj poslužuje posegov v telo, moški ali ženske, in zakaj? (Q2)

Graf 7: Mnenje dijakov o razširjenosti posegov v telo (glede na spol)

Od moških anketirancev jih večina (24) meni, da se posegov v telo pogosteje poslužujejo ženske, 4 pa menijo, da so moški tisti, ki se pogosteje odločijo za posege v telo.

Ženske so prav tako večinoma (204) povedale, da so ženske tiste, ki se pogosteje poslužujejo posegov v telo, 18 izmed njih pa meni, da so to moški.

2.9.3 POJASNITE SVOJ ODGOVOR V PRIMERU, ČE STE IZBRALI ODGOVOR ŽENSKÉ.

Primeri najpogostejših odgovorov so: »ker se bolj obremenjujejo s svojo podobo ; ker hočejo biti popolne; ker se želijo narediti privlačne; ali pa ker jim je to všeč; ker so večkrat nezadovoljne s svojo zunanjo podobo; večini moškim je vseeno« ...

2.9.4 POJASNITE SVOJ ODGOVOR V PRIMERU, ČE STE IZBRALI ODGOVOR MOŠKI.

Primeri najpogostejših odgovorov so: »ker so bolj drzni in se ne bojijo mnenj ostalih, nadrejenih; bolj so podvrženi drogam; več kirurgov je moških; ponavadi se moški pogosteje tetovirajo« ...

2.9.5 ALI STE SE KDAJ ODLOČILI ZA NASLEDNJE POSEGE V TELO?

Tabela 12: Pogostost poseganja v telo med dijaki

	DA	NE	Skupaj
Ličenje	191 (77 %)	56 (23 %)	247 (100 %)
Sončenje ali uporaba solarija	129 (53 %)	114 (47 %)	243 (100 %)
Beljenje kože	10 (4 %)	235 (96 %)	245 (100 %)
Poslikava telesa z barvo	62 (26 %)	180 (74 %)	242 (100 %)
Poslikava telesa s heno	45 (18 %)	200 (82 %)	245 (100 %)
Striženje las	234 (96 %)	11 (4 %)	245 (100 %)
Barvanje las	102 (41 %)	144 (59 %)	246 (100 %)
Beljenje zob	25 (10 %)	218 (90 %)	243 (100 %)
Nošenje zobnega aparata za ravnanje zob	100 (41 %)	146 (59 %)	246 (100 %)
Prebadanje ušesnih mečic – nošenje uhanov	184 (75 %)	60 (25 %)	244 (100 %)
Prebadanje ustnic	19 (8 %)	220 (92 %)	239 (100 %)
Piercing v nosu	18 (7 %)	223 (93 %)	241 (100 %)
Piercing na vekli	10 (4 %)	229 (96 %)	239 (100 %)
Piercing na nohtu	8 (3 %)	229 (97 %)	237 (100 %)
Lakiranje nohtov	187 (79 %)	51 (21 %)	238 (100 %)

Piercing na zobu	6 (3 %)	229 (97 %)	235 (100 %)
Piercing obrvi	9 (4 %)	227 (96 %)	236 (100 %)
Piercing popka	13 (6 %)	220 (94 %)	233 (100 %)
Piercing prsnih bradavic	15 (6 %)	221 (94 %)	236 (100 %)
Piercing na jeziku	12 (5 %)	224 (95 %)	236 (100 %)
Lepotna/estetska kirurgija	19 (8 %)	216 (92 %)	235 (100 %)
Povečanje/zmanjševanje oprsja	11 (5 %)	222 (95 %)	233 (100 %)
Operacija nosu	10 (4 %)	224 (96 %)	234 (100 %)
Injekcije za povečanje ustnic	11 (5 %)	222 (95 %)	233 (100 %)
Britje	210 (89 %)	26 (11 %)	236 (100 %)
Depilacija	131 (56 %)	103 (44 %)	234 (100 %)
Laserska odstranitev dlak	12 (5 %)	222 (95 %)	234 (100 %)
Tetoviranje ličil	10 (4 %)	225 (96 %)	235 (100 %)

- 77 % (191) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti ličilo, to je dijakov, 23 % (56 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 53 % (129) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg sončenja ali uporabe solarija, 47 % (114 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 4 % (10) anketiranih dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za beljenje kože, 96 % (235 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 26 % (62) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poslikavo telesa z barvo, 74 % (180 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 18 % (45) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poslikavo telesa s heno, 82 % (200) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 96 % (234) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za striženje las, 4 % (11) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 41 % (102 dijaka) se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za barvanje las, 59 %, kar predstavlja 144 anketiranih dijakov, pa se za ta poseg še ni odločilo.

- 10 % (25) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg beljenja zob, 90 % (218 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 41 % (100) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za nošenje zobnega aparata za ravnanje zob, 59 % (146) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 75 % (184) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za prebadanje ušesnih mečic – nošenje uhanov, 25 % (60 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 8 % (19) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za prebadanje ustnic, 92 % (220 dijakov) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 7 % (18) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing v nosu, 93 % (223) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 4 % (10) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing na vekci, 96 % (229) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 3 % (8) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing na nohtu, 97 % (229) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 79 % (187) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za lakiranje nohtov, 21 % (51) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 3% (6) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing na zobu, 97 % (229) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 4% (9) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg piercing obrvi, 96 % (227) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 6 % (13) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg piercing popka, 94 % (220) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 6 % (15) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing prsnih bradavic, 94 % (221) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 5 % (12) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za piercing na jeziku, 95 % (224) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.

- 8 % (19) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg lepotne/estetske kirurgije, 92 % (216) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 5 % (11) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za povečanje/zmanjševanje oprsja, 95 % (222) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 4 % (10) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg operacije nosu, to je dijakov, 96 % (224) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo
- 5 % (11) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg uporabe injekcije za povečanje ustnic, 95 % (222) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 89 % (210) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za britje, 11 % (26) dijakov, pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 56 % (131) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za depilacijo, 44 % (103 dijaki) pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 5 % (12) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg laserske odstranitve dlak, 95 % (222) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.
- 4 % (10) dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg tetoviranja ličil, 96% (225) dijakov pa se za ta poseg še ni odločilo.

Tabela 13: Odločitev za ličenje med dijaki (glede na spol)

		Ličenje	
		DA	NE
Spol:	Moški	5	25
	Ženski	186	31

- 5 moških se je že posluževalo ličenja, 25 pa ne.
- 186 anketirank se je že ličilo, 31 pa ne.

Tabela 14: Odločitev za sončenje ali uporabo solarija med dijaki (glede na spol)

		Sončenje ali uporaba solarija	
		DA	NE
Spol:	Moški	11	20
	Ženski	118	94

- 11 moških se je že sončilo ali uporabilo solarij, 20 dijakov pa ne.
- 118 anketirank se je že sončilo ali uporabilo solarij, 94 pa ne.

Tabela 15: Odločitev za beljenje kože med dijaki (glede na spol)

		Beljenje kože	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	27
	Ženski	6	208

- 4 moški so si že belili kožo, 27 pa ne.
- 6 anketirank si je že belilo kožo, 208 pa ne.

Tabela 16: Odločitev za poslikavo telesa z barvo med dijaki (glede na spol)

		Poslikava telesa z barvo	
		DA	NE
Spol:	Moški	5	25
	Ženski	57	155

- 5 moških je že poslikavalo telo z barvami, 25 dijakov pa ne.
- 57 ženskih anketirancev si je že poslikavalo telo z barvami, 155 pa ne.

Tabela 17: Odločitev za poslikavo telesa s kano med dijaki (glede na spol)

		Poslikava telesa s heno	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	27	173

- 3 moški so si že poslikavali telo s heno, 27 dijakov pa ne.
- 42 anketirank se je že poslikavalo s heno, 173 pa ne.

Tabela 18: Odločitev za striženja las med dijaki (glede na spol)

		Striženje las	
		DA	NE
Spol:	Moški	26	3
	Ženski	208	8

- 26 moških si je že striglo lase, 3 dijaki pa ne.
- 208 ženskih anketirancev si je že striglo lase, 8 pa ne.

Tabela 19: Odločitev za barvanje las med dijaki (glede na spol)

		Barvanje las	
		DA	NE
Spol:	Moški	6	24
	Ženski	96	120

- 6 moških se je že posluževalo barvanja las, 24 dijakov pa ne.
- 96 anketirank se je že barvalo lase, 120 pa ne.

Tabela 20: Odločitev za beljenje zob med dijaki (glede na spol)

		Beljenje zob	
		DA	NE
Spol:	Moški	5	25
	Ženski	20	193

- 5 moških si je že belilo zobe, 25 izmed njih pa ne.
- 20 ženskih anketirancev si je že belilo zobe, 193 pa ne.

Tabela 21: Odločitev za nošnjo zobnega aparata med dijaki (glede na spol)

		Nošenje zobnega aparata za ravnanje zob	
		DA	NE
Spol:	Moški	9	21
	Ženski	91	125

- 9 moških je nosilo zobni aparat za ravnanje zob, 21 pa ne.
- 91 anketirank je nosilo zobni aparat za ravnanje zob, 125 pa ne.

Tabela 22: Odločitev za nošenje uhanov med dijaki (glede na spol)

		Prebadanje ušesnih mečic – nošenje uhanov	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	180	34

- 4 moški so si prebodli ušesne mečice – nošenje uhanov, 26 pa ne.
- 180 anketirank si je prebodlo ušesne mečice – nošenje uhanov, 34 pa ne.

Tabela 23: Odločitev za prebadanje ustnic med dijaki (glede na spol)

		Prebadanje ustnic	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	26
	Ženski	16	194

- 3 moški so si prebodli ustnico, 26 pa ne.
- 16 žensk si je prebodlo ustnice, 194 pa ne.

Tabela 24: Odločitev za piercing v nosu med dijaki (glede na spol)

		Piercing v nosu	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	15	196

- 3 moški imajo piercieng v nosu, 27 pa ne.
- 15 anketirank ima piercing v nosu, 196 pa ne.

Tabela 25: Odločitev za piercing na vekli med dijaki glede na spol

		Piercing na vekli	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	8	201

- 2 moška imata piercing na vekli, 28 pa ne.
- 8 anketirank piercing na vekli, 201 pa ne.

Tabela 26: Odločitev za piercing na nohtu med dijaki (glede na spol)

		Piercing na nohtu	
		DA	NE
Spol:	Moški	0	30
	Ženski	8	199

- Nobeden izmed 30 moških, ki so odgovorili na vprašanje, ni nikoli imelo piercing na nohtu.
- 8 ženskih anketirancev je že imelo piercing na nohtu, 199 pa ne.

Tabela 27: Odločitev za lakiranje nohtov med dijaki (glede na spol)

		Lakiranje nohtov	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	183	25

- 4 moški so si že lakirali nohte, 26 pa ne.
- 183 žensk si je že lakiralo nohte, 25 pa ne.

Tabela 28: Odločitev za piercing na zobu med dijaki (glede na spol)

		Piercing na zobu	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	27
	Ženski	4	202

- 2 moška sta imela piercing na zobu, 27 pa ne.
- 4 anketiranke so imele piercing na zobu, 202 pa ne.

Tabela 29: Odločitev za piercing na obrvi med dijaki (glede na spol)

		Piercing obrvi	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	7	199

- 2 moška imata piercing obrvi, 28 pa ne.
- 7 anketirank ima piercing na obrvi, 199 pa ne.

Tabela 30: Odločitev za piercing v popku med dijaki (glede na spol)

		Piercing popka	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	11	192

- 2 moška imata piercing v popku, 28 pa ne.
- 11 anketirank ima piercing v popku, 192 pa ne.

Tabela 31: Odločitev za piercing prsnih bradavic med dijaki (glede na spol)

		Piercing prsnih bradavic	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	13	193

- 2 moška imata piercing prsnih bradavic, 28 pa ne.
- 13 anketirank ima piercing prsnih bradavic, 193 pa ne.

Tabela 32: Odločitev za piercing na jeziku med dijaki (glede na spol)

		Piercing na jeziku	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	9	197

- 3 moški imajo piercing na jeziku, 27 pa ne.
- 9 anketirank ima piercing na jeziku, 197 pa ne.

Tabela 33: Odločitev za lepотно/estetsko operacijo med dijaki (glede na spol)

		Lepotna/estetska kirurgija	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	15	190

- 4 moški so se poslužili lepотно/estetske operacije, 26 pa ne.
- 15 anketirank se je poslužilo lepотно operacije, 190 pa ne.

Tabela 34: Odločitev za povečanje/zmanjšanje oprsja med dijaki (glede na spol)

		Povečanje/zmanjševanje oprsja	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	8	195

- 3 moški so se odločili za povečanje/zmanjšanje oprsja, 27 pa ne.
- 8 ženskih anketirancev se je odločilo za povečanje/zmanjševanje oprsja, 195 pa ne.

Tabela 35: Odločitev za operacijo nosu med dijaki (glede na spol)

		Operacija nosu	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	4	198

- 4 moški so se odločili za operacijo nosu, 26 pa ne.
- 4 ženske anketiranke so se odločile za operacijo nosu, 198 pa ne.

Tabela 36: Odločitev za uporabo injekcij za povečanje ustnic med dijaki (glede na spol)

		Injekcije za povečanje ustnic	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	8	195

- 3 moški so uporabljali injekcije za povečanje ustnic, 27 pa ne.
- 8 anketirank je uporabljalo injekcije za povečanje ustnic, 195 pa ne.

Tabela 37: Odločitev za britje med dijaki (glede na spol)

		Britje	
		DA	NE
Spol:	Moški	23	7
	Ženski	187	19

- 23 moških se je že brilo, 7 pa ne.
- 187 anketirank se je že brilo, 19 pa ne.

Tabela 38: Odločitev za depilacijo med dijaki (glede na spol)

		Depilacija	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	127	77

- 4 moški so se že depilirali, 26 pa ne.
- 127 anketirank se je že depiliralo, 77 pa ne.

Tabela 39: Odločitev za lasersko odstranitvijo dlak med dijaki (glede na spol)

		Laserska odstranitev dlak	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	10	194

- 2 moška sta si že lasersko odstranjevala dlake, 28 pa ne.
- 10 anketirank si je že lasersko odstranjevala dlake, 194 pa ne.

Tabela 40: Odločitev za tetoviranje ličil med dijaki (glede na spol)

		Tetoviranje ličil	
		DA	NE
Spol:	Moški	3	27
	Ženski	7	198

- 3 moški so si že tetovirala ličila, 27 dijakov pa ne.
- 7 ženskih anketirancev si je že tetoviralo ličila, 198 pa ne.

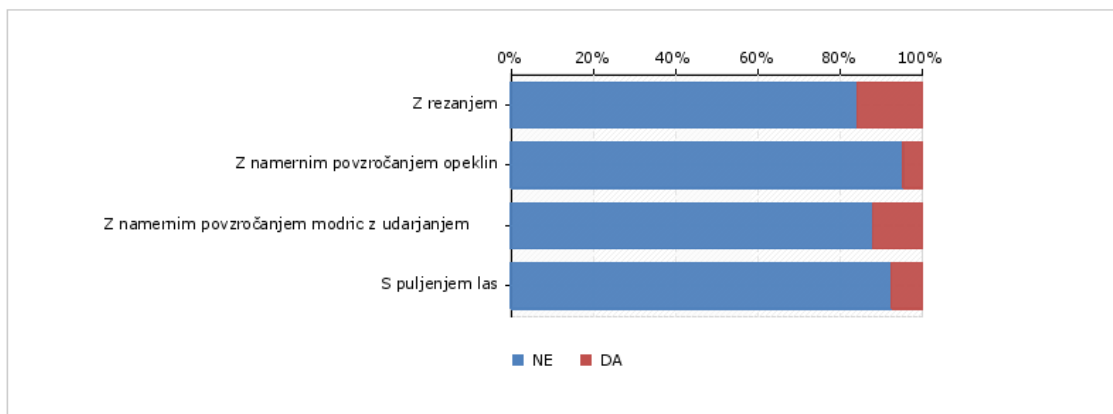

2.9.6 STE SE KDAJ SAMOPOŠKODOVALI?

Tabela 41: Razširjenost samopoškodovanja med dijaki

	DA	NE	Skupaj
Z rezanjem	39 (16 %)	208 (84 %)	247 (100 %)
Z namernim povzročanjem opeklin	11 (5 %)	233 (95 %)	244 (100 %)
Z namernim povzročanjem modric z udarjanjem	29 (12 %)	215 (88 %)	244 (100 %)
S puljenjem las	18 (7 %)	225 (93 %)	243 (100 %)

Ste se kdaj samopoškodovali? (n = 247)

Graf 8: Razširjenost samopoškodovanja med dijaki

- 39 dijakov je povedalo, da so se samopoškodovali z rezanjem, 11 z namernim povzročanjem opeklin, 29 z namernim povzročanjem modric in 18 s puljenjem las.
- Če podatke pretvorimo v odstotke, se je 16 % anketiranih samopoškodovalo z rezanjem, 5 % z namernim povzročanjem opeklin, 12 % z namernim povzročanjem modric z udarjanjem in 7% s puljenjem las.

Tabela 42: Razširjenost samopoškodovanja z rezanjem med dijaki (glede na spol)

		Z rezanjem	
		DA	NE
Spol:	Moški	4	26
	Ženski	35	182

Tabela 43: Razširjenost samopoškodovanja z namernim povzročanjem opeklin med dijaki (glede na spol)

		Z namernim povzročanjem opeklin.	
		DA	NE
Spol:	Moški	1	28
	Ženski	10	205

Tabela 44: Razširjenost samopoškodovanja z namernim povzročanjem modric z udarjanjem med dijaki (glede na spol)

		Z namernim povzročanjem modric z udarjanjem	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	28
	Ženski	28	187

Tabela 45: Razširjenost samopoškodovanja s puljenjem las med dijaki (glede na spol)

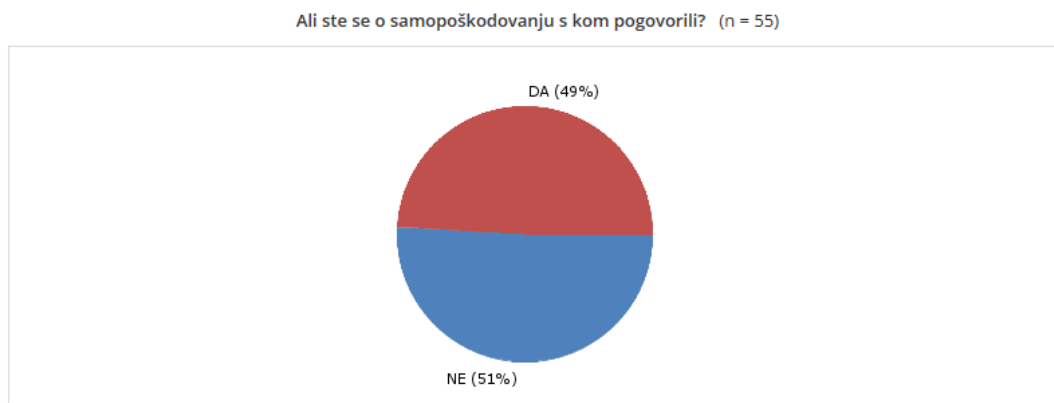
		S puljenjem las	
		DA	NE
Spol:	Moški	2	27
	Ženski	26	198

Kot razloge, zakaj so začeli, večina navaja, da ni bilo posebnega razloga za to početje, nekateri pa vzroke za samopoškodovanje vidijo v družinskih težavah ali pa samokritičnosti.

2.9.7 ALI STE SE O SAMOPOŠKODOVANJU S KOM POGOVORILI?

Tabela 46: Delež dijakov, ki so se/se niso pogovorili o svojem samopoškodovanju

Odgovori	Frekvenca	Odstotek
DA	27	9 %
NE	28	9 %
Skupaj	55	18 %

Graf 9: Delež dijakov, ki (se) (ni)so s kom pogovorili o svojem samopoškodovanju

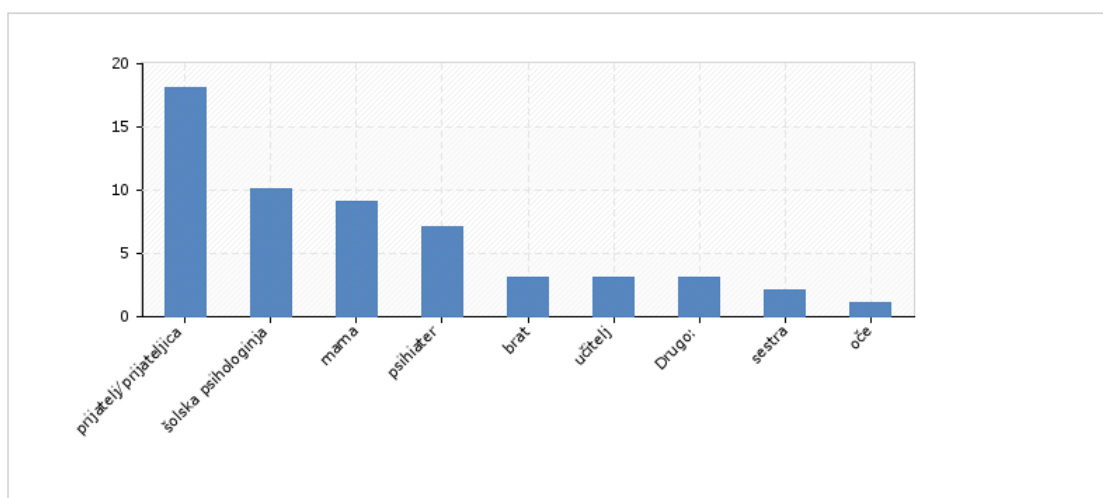
51 % anketiranih dijakov, ki so se kdaj samopoškodovali, se ni o tem z nikomer pogovorilo, 49 % pa se je pogovorilo z nekom.

2.9.8 KDO JE BILA TA OSEBA?

Tabela 47: Osebe, s katerimi so se dijaki pogovorili o samopoškodovanju

	Frekvence	Veljavni	% - Veljavni
mama	9	27	33 %
oče	1	27	4 %
brat	3	27	11 %
sestra	2	27	7 %
učitelj	3	27	11 %
šolska psihologinja	10	27	37 %
psihiater	7	27	26 %
prijatelj/prijateljica	18	27	67 %
drugo	3	27	11 %
SKUPAJ		27	

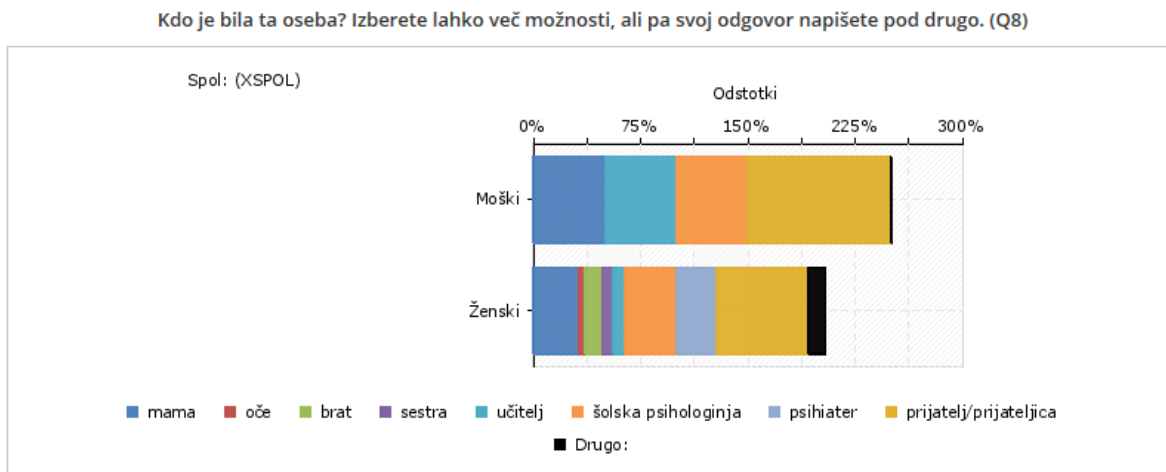
Kdo je bila ta oseba? Izberete lahko več možnosti, ali pa svoj odgovor napišete pod drugo. ($r = 56$)
Možnih je več odgovorov

Graf 10: Osebe, s katerimi so se dijaki pogovorili o samopoškodovanju

- Največ dijakov, ki so se samopoškodovali, so se o tem pogovorili s svojim prijateljem ali prijateljico (verjetno zaradi socialne bližine).
- Razlogi, ki so jih navajali, za izbiro posamezne osebe so bili: zaupanje oz. poznavanje tega pojava/izkušnja z njim.

- Razlogi, ki so jih navajali tisti, ki se z nikomer niso pogovorili o svoji izkušnji, pa so predvsem bili, da niso mislili, da potrebujejo pogovor, da tega niso znali začeti, ali pa jih je bilo strah obsojanja drugih, ali pa so presodili, da jim nihče ni zmožen pomagati.

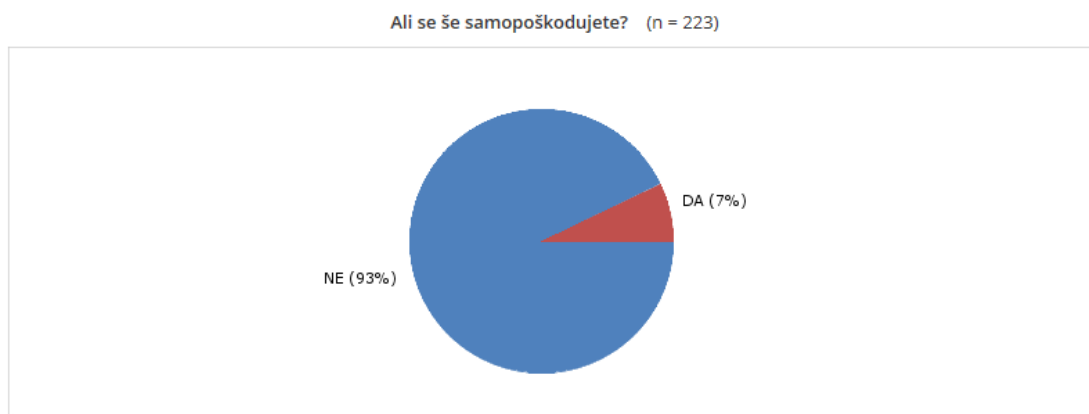

Graf 11: Osebe, ki so se jim dijaki zaupali o samopoškodovanju (glede na spol)

2.9.9 ALI SE ŠE SAMOPOŠKODUJETE?

Tabela 48: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje

Odgovori	Frekvenca	Odstotek vseh anketiranih	Odstotek od odgovorjenih
DA	16	5 %	7 %
NE	207	66 %	93 %
Skupaj	223	71 %	100 %

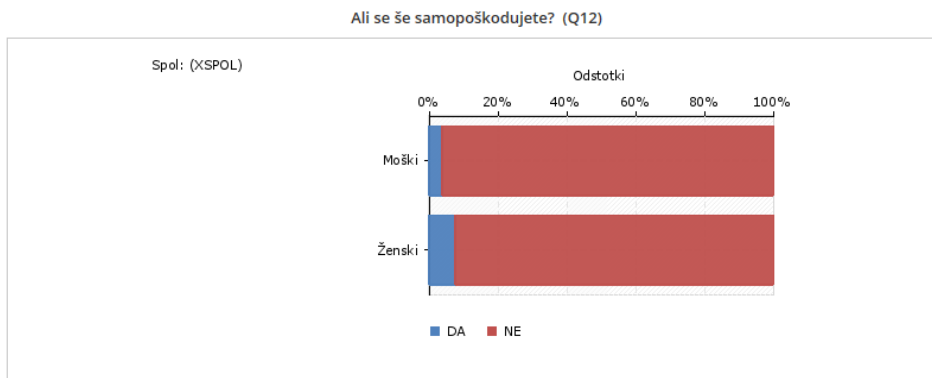

Graf 12: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje

- 7 % ljudi, ki so odgovarjali, je odgovorilo, da se še vedno samopoškoduje.

Tabela 49: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje (glede na spol)

		Ali se še samopoškodujete?	
		DA	NE
Spol:	Moški	1	25
	Ženski	15	182

Graf 13: Delež dijakov, ki se še samopoškoduje (glede na spol)

2.9.10 OBSTAJA VELIKO SPLOŠNO ZNANIH MNENJ O LJUDEH, KI SE POSLUŽUJEJO POSEGOV TELO, ALI PA MNENJ O POSEGIH SAMIH. S KATERIMI SE STRINJATE TUDI VI?

Tabela 50: Mnenja dijakov o stereotipnih ali tipičnih prikazih v povezavi s posegi v telo

	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti niti	Se strinjam.	Povsem se strinjam.	Skupaj
Ženske se ličijo, ker so nesamozavestne, ali pa nezadovoljne s svojim videzom.	29 (14 %)	41 (20 %)	46 (22 %)	67 (33%)	23 (11 %)	206 (100 %)
Če ženska nosi preveč ličil, je provokativna.	49 (24 %)	44 (22 %)	57 (28 %)	42 (21 %)	10 (5 %)	202 (100 %)
Ličenje je le za ženske.	41 (20 %)	52 (25 %)	38 (19 %)	40 (20 %)	34 (17 %)	205 (100 %)
Če se moški liči, je homoseksualen.	50 (24 %)	69 (34 %)	51 (25 %)	25 (12 %)	10 (5 %)	205 (100 %)
Ženske, ki se ličijo, so lepše kot tiste, ki se ne.	113 (55 %)	48 (23 %)	30 (15 %)	7 (3 %)	7 (3 %)	205 (100 %)
Ženske z disketnim ličilom so pametnejše kot tiste, ki se ličijo bolj opazno.	86 (42 %)	48 (24 %)	43 (21 %)	19 (9 %)	8 (4 %)	204 (100 %)
Moški s sivimi lasmi je šarmanten.	18 (9 %)	32 (16 %)	96 (47 %)	47 (23 %)	10 (5 %)	203 (100 %)
Ženska s sivimi lasmi je neurejena in stara.	61 (30 %)	69 (34%)	52 (25%)	20 (10%)	2 (1%)	204 (100 %)
Beljenje zob je popolnoma varno in sprejemljivo.	25 (12 %)	66 (32 %)	76 (37 %)	31 (15 %)	6 (3 %)	204 (100 %)
Ljudje z bolj belimi zobmi imajo boljšo ustno higieno.	61 (30 %)	75 (37 %)	45 (22 %)	18 (9 %)	4 (2 %)	203 (100%)

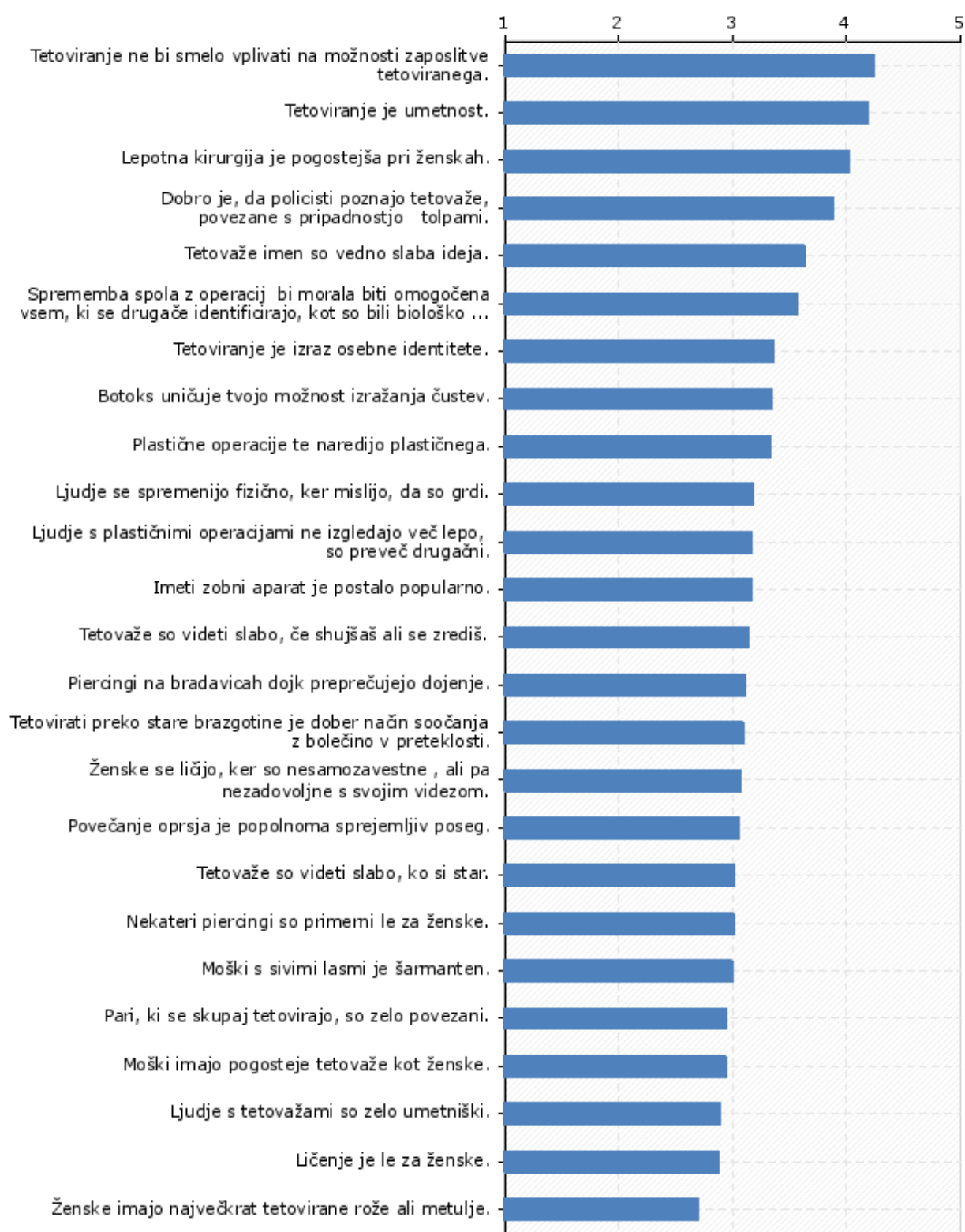
Tetoviranje je izraz osebne identitete.	21 (10 %)	28 (14 %)	40 (20 %)	84 (41 %)	30 (15 %)	203 (100 %)
Tetoviranje je najpogostejše pri zapornikih, članih tolpa in mornarjih.	98 (48 %)	45 (22 %)	31 (15 %)	26 (13 %)	3 (1 %)	203 (100 %)
Tetoviranje ne bi smelo vplivati na možnosti zaposlitve tetoviranega.	10 (5 %)	11 (5 %)	17 (8 %)	46 (23 %)	119 (59 %)	203 (100 %)
Dobro je, da policisti poznajo tetovaže, povezane s pripadnostjo tolpa.	9 (4 %)	12 (6 %)	29 (14 %)	95 (47 %)	56 (28 %)	201 (100 %)
Nekdo s tetovažo veliko verjetneje kadi, pije ali uporablja kakšne druge droge v primerjavi z nekom, ki tetovaž nima.	95 (47 %)	51 (25 %)	25 (12 %)	26 (13 %)	5 (2 %)	202 (100 %)
Bolj, kot je posameznik izobražen, manjša je verjetnost, da bo imel tetovažo.	78 (40 %)	53 (27 %)	30 (15 %)	27 (14 %)	9 (5 %)	197 (100 %)
Moški imajo pogosteje tetovaže kot ženske.	24 (12 %)	41 (21 %)	64 (32 %)	61 (31 %)	8 (4 %)	198 (100 %)
Ženske imajo največkrat tetovirane rože ali metulje.	35 (18 %)	50 (25 %)	62 (31 %)	42 (21 %)	9 (5 %)	198 (100 %)
Tetoviranje je umetnost.	3 (2 %)	6 (3 %)	25 (13 %)	82 (41 %)	83 (42 %)	199 (100 %)
Tisti, ki imajo tetovaže, živijo nekonvencionalna odklonska življenja.	58 (30 %)	74 (38 %)	55 (28 %)	7 (4 %)	1 (1 %)	195 (100 %)
Tetovaže so videti slabo, ko si star.	28 (14 %)	38 (19 %)	57 (29 %)	52 (26 %)	23 (12 %)	198 (100 %)

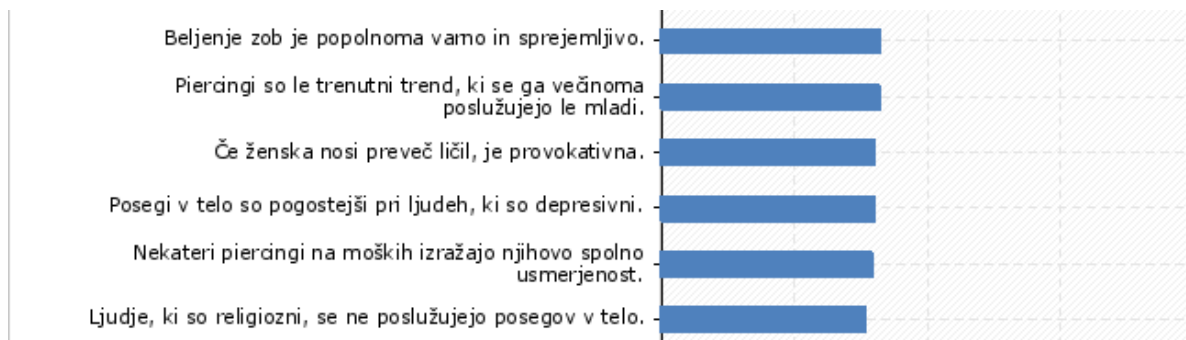

Tetovaže so videti slabo, če shujšaš ali se zreliš.	17 (9 %)	35 (18 %)	68 (34 %)	60 (30 %)	18 (9 %)	198 (100 %)
Tetovaže imen so vedno slaba ideja.	8 (4 %)	21 (11 %)	58 (29 %)	63 (32 %)	50 (25 %)	200 (100 %)
Tetovaže na spodnjem delu hrbta (tramp stamp), so znak spolne promiskuitete.	34 (17 %)	75 (38 %)	72 (36 %)	13 (7 %)	5 (3 %)	199 (100 %)
Ljudje s tetovažami/piercingi le iščejo pozornost.	84 (42 %)	64 (32 %)	35 (18 %)	14 (7 %)	3 (2 %)	200 (100 %)
Tetovaže so dober način terapije.	33 (17 %)	63 (32 %)	82 (41 %)	17 (9 %)	5 (3 %)	200 (100 %)
Če imaš tetovaže, si zelo liberalno usmerjen.	46 (23 %)	53 (27 %)	82 (42 %)	15 (8 %)	1 (1 %)	197 (100 %)
Ljudje z veliko tetovažami imajo radi bolečino.	69 (35 %)	75 (38 %)	41 (21 %)	12 (6 %)	3 (2 %)	200 (100 %)
Pari, ki se skupaj tetovirajo, so zelo povezani.	25 (13 %)	41 (21 %)	64 (32 %)	59 (30 %)	10 (5 %)	199 (100 %)
Ljudje s tetovažami poslušajo primarno metal in rock glasbo.	86 (43 %)	50 (25 %)	41 (21 %)	22 (11 %)	1 (1 %)	200 (100 %)
Ljudje s tetovažami so zelo umetniški.	21 (11 %)	40 (20 %)	84 (42 %)	49 (25 %)	6 (3 %)	200 (100 %)
Tetovirati preko stare brazgotine je dober način soočanja z bolečino v preteklosti.	29 (15 %)	27 (14 %)	60 (30 %)	65 (33 %)	19 (10 %)	200 (100 %)
Vidni piercing je znak upornišva.	55 (28 %)	74 (37 %)	53 (27 %)	15 (8 %)	3 (2 %)	200 (100 %)
Piercingi so le trenutni	32	68	46	42	9	197

trend, ki se ga večinoma poslužujejo le mladi.	(16 %)	(35 %)	(23 %)	(21 %)	(5 %)	(100 %)
Piercingi na bradavicah dojk preprečujejo dojenje.	23 (12 %)	28 (14 %)	68 (35 %)	56 (29 %)	20 (10 %)	195 (100 %)
Nekateri piercingi so primerni le za ženske.	25 (13 %)	43 (22 %)	48 (24 %)	67 (34 %)	14 (7 %)	197 (100 %)
Ljudje, ki so religiozni, se ne poslužujejo posegov v telo.	34 (18 %)	69 (36 %)	51 (27 %)	28 (15 %)	10 (5 %)	192 (100 %)
Imeti piercinge in želje po tetovazah je faza najstniškega upornišтва.	58 (30 %)	56 (29 %)	42 (22 %)	31 (16 %)	4 (2 %)	191 (100 %)
Nekateri piercingi na moških izražajo njihovo spolno usmerjenost.	37 (19 %)	56 (29 %)	58 (30 %)	32 (17 %)	9 (5 %)	192 (100 %)
Ljudje so v slabem mentalnem stanju, ko se odločajo za tetovaže ali piercinge.	83 (44 %)	68 (36 %)	23 (12 %)	11 (6 %)	4 (2 %)	189 (100 %)
Posegi v telo so pogostejši pri ljudeh, ki so depresivni.	47 (25 %)	47 (25 %)	38 (20 %)	46 (24 %)	10 (5 %)	188 (100 %)
Ljudje se spremenijo fizično, ker mislijo, da so grdi.	18 (10 %)	35 (19 %)	44 (24 %)	74 (40 %)	15 (8 %)	186 (100 %)
Lepotna kirurgija je pogostejša pri ženskah.	3 (2 %)	6 (3 %)	21 (11 %)	113 (60 %)	45 (24 %)	188 (100 %)
Povečanje oprsja je popolnoma sprejemljiv poseg.	15 (8 %)	50 (26 %)	51 (27 %)	56 (30 %)	17 (9 %)	189 (100 %)
Plastične operacije povzročajo umeten videz.	14 (7 %)	27 (14 %)	60 (32 %)	57 (30 %)	30 (16 %)	188 (100 %)
Ljudje s plastičnimi	9	38	72	51	18	188

operacijami ne zgledajo več lepo, so preveč drugačni.	(5 %)	(20 %)	(38 %)	(27 %)	(10 %)	(100 %)
Botoks uničuje tvojo možnost izražanja čustev.	12 (6 %)	20 (11 %)	71 (38 %)	60 (32 %)	25 (13 %)	188 (100 %)
Ljudje s tetovažami so satanisti ali pa so neverni.	115 (61 %)	47 (25 %)	20 (11 %)	6 (3 %)	0 (0 %)	188 (100 %)
Nošenje zobnega aparata je popularno.	17 (9 %)	37 (20 %)	49 (26 %)	68 (36 %)	17 (9 %)	188 (100 %)
Imeti raznobarvne ali fantazijsko obarvane lase izraža, da je oseba naivna in neodgovorna.	71 (38 %)	69 (37 %)	33 (18 %)	9 (5 %)	6 (3 %)	188 (100 %)
Presaditev lasišča je nepotrebna in izraža nizko samopodobo.	38 (20 %)	57 (30 %)	56 (30 %)	29 (16 %)	7 (4 %)	187 (100 %)
Sprememba spola z operacijo bi morala biti omogočena vsem, ki se drugače identificirajo, kot so bili biološko rojeni.	26 (14 %)	17 (9 %)	29 (15 %)	56 (30 %)	60 (32 %)	188 (100 %)

Graf 14: Mnenje dijakov o stereotipnih ali tipičnih prikazih v povezavi s posegi v telo

- S trditvijo, da se ženske ličijo, ker so nesamozavestne ali pa nezadovoljne s svojim videzom, se sploh ne strinja 29 (41 %) dijakov, ne strinja se 41 (20 %) anketirancev, nevtralnih je 46 (22 %), strinja se 67 (33 %), povsem pa se strinja 23 (11 %) vprašanih.
- S trditvijo, da v primeru pretirane naličenosti ženska velja za provokativno, se sploh ne strinja 49 (24 %) dijakov, ne strinja se 44 (22 %) anketirancev, nevtralnih je 57 (28 %), strinja se 42 (21 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je ličenje le za ženske, se sploh ne strinja 41 (20 %) dijakov, ne strinja se 52 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 38 (19 %), strinja se 40 (20 %), povsem pa se strinja 34 (17 %) vprašanih.
- S trditvijo, da moški, ki se liči, je homoseksualec, se sploh ne strinja 50 (24 %) dijakov, ne strinja se 69 (34 %) anketirancev, nevtralnih je 51 (25 %), strinja se 25 (12 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so ženske, ki se ličijo, lepše kot tiste, ki se ne, se sploh ne strinja 113 (55 %) dijakov, ne strinja se 48 (23 %) anketirancev, nevtralnih je 30 (15 %), strinja se 7 (3 %), povsem pa se strinja 7 (3 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so ženske z disketnim ličilom pametnejše kot tiste, ki se ličijo bolj opazno, se sploh ne strinja 86 (42 %) dijakov, ne strinja se 48 (24 %) anketirancev, nevtralnih je 43 (21 %), strinja se 19 (9 %), povsem pa se strinja 8 (4 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je moški s sivimi lasmi šarmanten, se sploh ne strinja 18 (9 %) dijakov, ne strinja se 32 (16 %) anketirancev, nevtralnih je 96 (47 %), strinja se 47 (23 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je ženska s sivimi lasmi neurejena in stara, se sploh ne strinja 61 (30 %) dijakov, se ne strinja 69 (34 %) anketirancev, nevtralnih je 52 (25 %), strinja se 20 (10 %), povsem pa se strinjata 2 (1 %) vprašan.
- S trditvijo, da je beljenje zob popolnoma varno in sprejemljivo, se sploh ne strinja 25 (12 %) dijakov, se ne strinja 66 (32 %) anketirancev, nevtralnih je 76 (37 %), strinja se 31 (15 %), povsem pa se strinja 6 (3 %) vprašanih.

- S trditvijo, da imajo ljudje z bolj belimi zobmi boljšo ustno higieno, se sploh ne strinja 61 (30 %) dijakov, se ne strinja 75 (37%) anketirancev, nevtralnih je 45 (22 %), strinja se 18 (9 %), povsem pa se strinjajo 4 (2 %) vprašani.
- S trditvijo, da je tetoviranje izraz osebne identitete, se sploh ne strinja 21 (10 %) dijakov, ne strinja se 28 (14 %) anketirancev, nevtralnih je 40 (20 %), strinja se 84 (41 %), povsem pa se strinja 30 (15 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je tetoviranje najpogostejše pri zapornikih, članih tolpa in mornarjih, se sploh ne strinja 98 (48 %) dijakov, ne strinja se 45 (22 %) anketirancev, nevtralnih je 31 (15 %), strinja se 26 (13 %), povsem pa se strinjajo 3 (1%) vprašani.
- S trditvijo, da tetoviranje ne bi smelo vplivati na možnosti zaposlitve posameznika, se sploh ne strinja 10 (5 %) dijakov, se ne strinja 11 (5 %) anketirancev, nevtralnih je 17 (8 %), strinja se 46 (23 %), povsem pa se strinja 119 (59 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je dobro, da policisti poznajo tetovaže, povezane s pripadnostjo tolpa, se sploh ne strinja 9 (4 %) dijakov, se ne strinja 12 (6 %) anketirancev, nevtralnih je 29 (14 %), strinja se 95 (47 %), povsem pa se strinja 56 (28 %) vprašanih.
- S trditvijo, da nekdo s tetovažo veliko verjetneje kadi, pije ali uporablja kakšne druge droge v primerjavi z nekom, ki tetovaž nima, se sploh ne strinja 95 (47 %) dijakov, se ne strinja 51 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 25 (12 %), strinja se 26 (13 %), povsem pa se strinja 5 (2 %) vprašanih.
- S trditvijo, da bolj, kot je posameznik izobražen, manjša je verjetnost, da bo imel tetovažo, se sploh ne strinja 78 (40 %) dijakov, se ne strinja 53 (27 %) anketirancev, nevtralnih je 30 (15 %), strinja se 27 (14 %), povsem pa se strinja 9 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da moški imajo pogosteje tetovaže kot ženske, se sploh ne strinja 24 (12 %) dijakov, se ne strinja 41 (21 %) anketirancev, nevtralnih je 64 (32 %), strinja se 61 (31 %), povsem pa se strinja 8 (4 %) vprašanih.
- S trditvijo, da imajo ženske največkrat tetovirane rože ali metulje, se sploh ne strinja 35 (18 %) dijakov, se ne strinja 50 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 62 (31 %), strinja se 42 (21 %), povsem pa se strinja 9 (5 %) vprašanih.

- S trditvijo, da je tetoviranje umetnost, se sploh ne strinja 3 (2 %) dijakov, se ne strinja 6 (3 %) anketirancev, nevtralnih je 25 (13 %), strinja se 82 (41 %), povsem pa se strinja 83 (42 %) vprašanih.
- S trditvijo, da tisti, ki imajo tetovaže, živijo nekonvencionalna odklonska življenja, se sploh ne strinja 58 (30 %) dijakov, se ne strinja 74 (38 %) anketirancev, nevtralnih je 55 (28 %), strinja se 7 (4 %), povsem pa se strinja 1 (1 %) vprašani.
- S trditvijo, da so tetovaže videti slabo, ko si star, se sploh ne strinja 28 (14 %) dijakov, se ne strinja 38 (19 %) anketirancev, nevtralnih je 57 (29 %), strinja se 52 (26 %), povsem pa se strinja 23 (12 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so tetovaže videti slabo, če shujšaš ali se zrediš, se sploh ne strinja 17 (9 %) dijakov, se ne strinja 35 (18 %) anketirancev, nevtralnih je 68 (34 %), strinja se 60 (30 %), povsem pa se strinja 18 (9 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so tetovaže imen vedno slaba ideja, se sploh ne strinja 8 (4 %) dijakov, se ne strinja 21 (11 %) anketirancev, nevtralnih je 58 (29 %), strinja se 63 (32 %), povsem pa se strinja 50 (25 %) vprašanih.
- S trditvijo, so tetovaže na spodnjem delu hrbta (tramp-stamp) znak spolne promiskuitete, se sploh ne strinja 34 (17 %) dijakov, se ne strinja 75 (38 %) anketirancev, nevtralnih je 72 (36 %), strinja se 13 (7 %), povsem pa se strinja 5 (3 %) vprašanih.
- S trditvijo, da ljudje s tetovažami/piercingi le iščejo pozornost, se sploh ne strinja 84 (42 %) dijakov, se ne strinja 64 (32 %) anketirancev, nevtralnih je 35 (18 %), strinja se 14 (7 %), povsem pa se strinja 3 (2 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so tetovaže dober način terapije, se sploh ne strinja 33 (17 %) dijakov, se ne strinja 63 (32 %) anketirancev, nevtralnih je 82 (41 %), strinja se 17 (9 %), povsem pa se strinja 5 (3 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je tetovaža znak liberalne usmerjenosti, se sploh ne strinja 46 (23 %) dijakov, se ne strinja 53 (27 %) anketirancev, nevtralnih je 82 (42 %), strinja se 15 (8 %), povsem pa se strinja 1 (1 %) vprašani.

- S trditvijo, da imajo ljudje z veliko tetovažami radi bolečino, se sploh ne strinja 69 (35 %) dijakov, se ne strinja 75 (38 %) anketirancev, nevtralnih je 41 (21 %), strinja se 12 (6 %), povsem pa se strinja 3 (2 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so pari, ki se skupaj tetovirajo, zelo povezani, se sploh ne strinja 25 (13 %) dijakov, se ne strinja 41 (21 %) anketirancev, nevtralnih je 64 (32 %), strinja se 59 (30 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da ljudje s tetovažami poslušajo predvsem metal in rock glasbo, se sploh ne strinja 86 (43 %) dijakov, se ne strinja 50 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 41 (21 %), strinja se 22 (11 %), povsem pa se strinja 1 (1 %) vprašani.
- S trditvijo, da so ljudje s tetovažami rad umetnost, se sploh ne strinja 21 (11 %) dijakov, se ne strinja 40 (20 %) anketirancev, nevtralnih je 84 (42 %), strinja se 49 (25 %), povsem pa se strinja 6 (3 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je tetovirati preko stare brazgotine dober način soočanja z bolečino v preteklosti, se sploh ne strinja 29 (15 %) dijakov, se ne strinja 27 (14 %) anketirancev, nevtralnih je 60 (30 %), strinja se 65 (33 %), povsem pa se strinja 19 (10 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je vidni piercing znak upornišтва, se sploh ne strinja 55 (28 %) dijakov, se ne strinja 74 (37 %) anketirancev, nevtralnih je 53 (27 %), strinja se 15 (8 %), povsem pa se strinja 3 (2 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so piercingi le trenutni trend, ki se ga večinoma poslužujejo le mladi, se sploh ne strinja 32 (16 %) dijakov, se ne strinja 68 (35 %) anketirancev, nevtralnih je 46 (23 %), strinja se 42 (21 %), povsem pa se strinja 9 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da piercingi na bradavicah dojk preprečujejo dojenje, se sploh ne strinja 23 (12 %) dijakov, se ne strinja 28 (14 %) anketirancev, nevtralnih je 68 (35 %), strinja se 56 (29 %), povsem pa se strinja 20 (10 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so nekateri piercingi primerni le za ženske, se sploh ne strinja 25 (13 %) dijakov, se ne strinja 43 (22 %) anketirancev, nevtralnih je 48 (24 %), strinja se 67 (34 %), povsem pa se strinja 14 (7 %) vprašanih.

- S trditvijo, da se ljudje, ki so religiozni, ne poslužujejo posegov v telo, se sploh ne strinja 34 (18 %) dijakov, se ne strinja 69 (36 %) anketirancev, nevtralnih je 51 (27 %), strinja se 28 (15 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je imeti piercinge in želje po tetovažah faza najstniškega uporništvaja, se sploh ne strinja 58 (30 %) dijakov, se ne strinja 56 (29 %) anketirancev, nevtralnih je 42 (22 %), strinja se 31 (16 %), povsem pa se strinjajo 4 (2 %) vprašani.
- S trditvijo, da nekateri piercingi na moških izražajo njihovo spolno usmerjenost, se sploh ne strinja 37 (19 %) dijakov, se ne strinja 56 (29 %) anketirancev, nevtralnih je 58 (30 %), strinja se 32 (17 %), povsem pa se strinja 9 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so ljudje v slabem mentalnem stanju, ko se odločajo za tetovaže ali piercinge, se sploh ne strinja 83 (44 %) dijakov, se ne strinja 68 (36 %) anketirancev, nevtralnih je 23 (12 %), strinja se 11 (6 %), povsem pa se strinja 4 (2 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so posegi v telo pogostejši pri ljudeh, ki so depresivni, se sploh ne strinja 47 (25 %) dijakov, se ne strinja 47 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 38 (20 %), strinja se 46 (24 %), povsem pa se strinja 10 (5 %) vprašanih.
- S trditvijo, da se ljudje spremenijo fizično, ker mislijo, da so grdi, se sploh ne strinja 18 (10 %) dijakov, se ne strinja 35 (19 %) anketirancev, nevtralnih je 44 (24 %), strinja se 74 (40 %), povsem pa se strinja 15 (8 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je lepotna kirurgija pogostejša pri ženskah, se sploh ne strinjajo 3 (2 %) dijaki, se ne strinja 6 (3 %) anketirancev, nevtralnih je 21 (11 %), strinja se 113 (60 %), povsem pa se strinja 45 (24 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je povečanje oprsja popolnoma sprejemljiv poseg, se sploh ne strinja 15 (8 %) dijakov, se ne strinja 50 (26 %) anketirancev, nevtralnih je 51 (27 %), strinja se 56 (30 %), povsem pa se strinja 17 (9 %) vprašanih.
- S trditvijo, da plastične operacije ustvarijo umeten videz, se sploh ne strinja 14 (7 %) dijakov, se ne strinja 27 (14 %) anketirancev, nevtralnih je 60 (32 %), strinja se 57 (30 %), povsem pa se strinja 30 (16 %) vprašanih.

- S trditvijo, da ljudje s plastičnimi operacijami ne izgledajo več lepo in so preveč drugačni, se sploh ne strinja 9 (5 %) dijakov, se ne strinja 38 (20 %) anketirancev, nevtralnih je 72 (38 %), strinja se 51 (27 %), povsem pa se strinja 18 (10 %) vprašanih.
- S trditvijo, da botoks uničuje tvojo možnost izražanja čustev, se sploh ne strinja 12 (6 %) dijakov, se ne strinja 20 (11 %) anketirancev, nevtralnih je 71 (38 %), strinja se 60 (32 %), povsem pa se strinja 25 (13 %) vprašanih.
- S trditvijo, da so ljudje z tetovažami satanisti ali pa so neverni, se sploh ne strinja 115 (61 %) dijakov, se ne strinja 47 (25 %) anketirancev, nevtralnih je 20 (11 %), strinja se 6 (3 %), povsem pa se strinja 0 (0 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je nošenje zobnega aparata popularno, se sploh ne strinja 17 (9 %) dijakov, se ne strinja 37 (20 %) anketirancev, nevtralnih je 49 (26 %), strinja se 68 (36 %), povsem pa se strinja 17 (9 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je imeti raznobarvne ali fantazijsko obarvane lase znak, da je oseba naivna in neodgovorna, se sploh ne strinja 71 (38 %) dijakov, se ne strinja 69 (37 %) anketirancev, nevtralnih je 33 (18 %), strinja se 9 (5 %), povsem pa se strinja 6 (3 %) vprašanih.
- S trditvijo, da je presaditev lasišča nepotrebna in izraža nizko samopodobo, se sploh ne strinja 38 (20 %) dijakov, se ne strinja 57 (30 %) anketirancev, nevtralnih je 56 (30 %), strinja se 29 (16 %), povsem pa se strinja 7 (4 %) vprašanih.
- S trditvijo, da bi morala biti sprememba spola z operacijo omogočena vsem, ki se drugače identificirajo, kot so bili biološko rojeni, se sploh ne strinja 26 (14 %) dijakov, se ne strinja 17 (9 %) anketirancev, nevtralnih je 29 (15 %), strinja se 56 (30 %), povsem pa se strinja 60 (32 %) vprašanih.

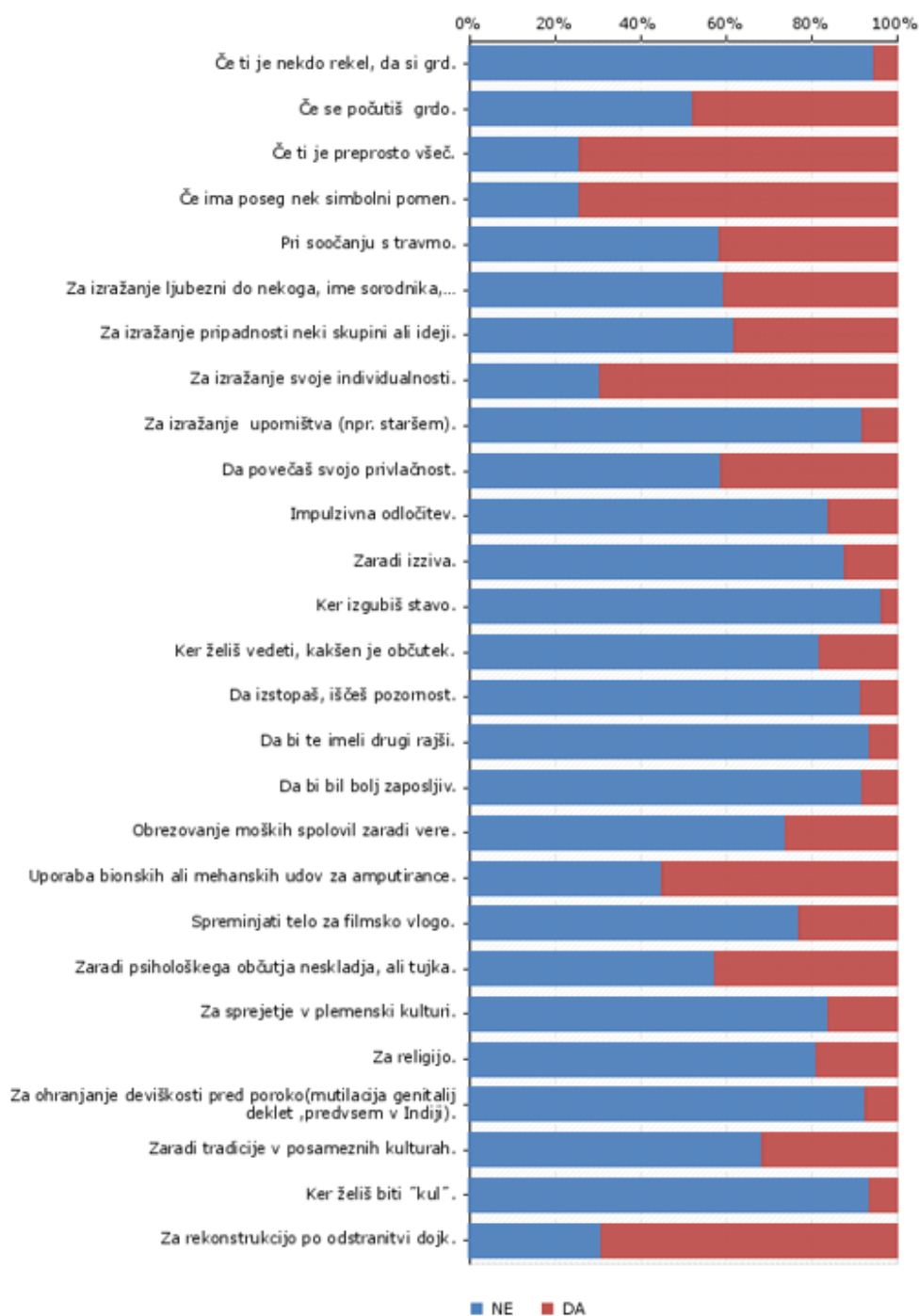
2.9.11 ALI SO NASLEDNJI RAZLOGI PRIMERNI ZA POSEG V TELO?

Tabela 51: Upravičenost razlogov za posege v telo

	DA	NE	Skupaj
Če ti je nekdo rekel, da si grd.	10 (5 %)	180 (95 %)	190 (100 %)
Če se počutiš grdo.	88 (48 %)	97 (52 %)	185 (100 %)
Če ti je preprosto všeč.	138 (74 %)	48 (26 %)	186 (100 %)
Če ima poseg nek simbolni pomen.	136 (74 %)	47 (26 %)	183 (100 %)
Pri soočanju s travmo.	75 (41 %)	106 (59 %)	181 (100 %)
Za izražanje ljubezni do nekoga, ime sorodnika ...	73 (41 %)	107 (59 %)	180 (100 %)
Za izražanje pripadnosti neki skupini ali ideji.	68 (38 %)	111 (62 %)	179 (100 %)
Za izražanje svoje individualnosti.	125 (69 %)	55 (31 %)	180 (100 %)
Za izražanje uporništv (npr. staršem).	14 (8%)	164 (92%)	178 (100%)
Da povečaš svojo privlačnost.	73 (41 %)	105 (59 %)	178 (100 %)
Impulzivna odločitev.	28 (16 %)	148 (84 %)	176 (100 %)
Zaradi izziva.	21 (12 %)	153 (88 %)	174 (100 %)
Ker izgubiš stavo.	6 (3 %)	169 (97 %)	175 (100 %)
Ker želiš vedeti, kakšen je občutek.	32 (18 %)	144 (82 %)	176 (100 %)
Da izstopaš, iščeš pozornost.	15 (9 %)	161 (91 %)	176 (100 %)
Da bi te imeli drugi rajši.	11 (6 %)	163 (94 %)	174 (100 %)
Da bi bil bolj zaposljiv.	14 (8 %)	160 (92 %)	174 (100 %)
Obrezovanje moških spolovil zaradi vere.	45 (26 %)	128 (74 %)	173 (100 %)
Uporaba bionskih ali mehanskih udov za amputirance.	96 (55 %)	79 (45 %)	175 (100 %)
Spreminjati telo za filmsko	39 (23 %)	132 (77 %)	171 (100 %)

vlogo.			
Zaradi psihološkega občutja, neskladja ali tujka.	72 (43 %)	97 (57 %)	169 (100 %)
Za sprejetje v plemenski kulturi.	27 (16 %)	141 (84 %)	168 (100 %)
Za religijo.	32 (19 %)	138 (81 %)	170 (100 %)
Za ohranjanje deviškosti pred poroko(mutilacija genitalij deklet ,predvsem v Indiji).	12 (7 %)	155 (93 %)	167 (100 %)
Zaradi tradicije v posameznih kulturah.	53 (31 %)	116 (69 %)	169 (100 %)
Ker želiš biti "kul".	11 (6 %)	159 (94 %)	170 (100 %)
Za rekonstrukcijo po odstranitvi dojk.	117 (69 %)	52 (31 %)	169 (100 %)

Ali so naslednji razlogi primerni za poseg v telo? (n = 190)

Graf 15: Primernost razlogov za posege v telo

- 5 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če ti nekdo reče, da si grd, 95 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 10 dijakov menilo, da je dober razlog, 180 pa se s tem ni strinjalo.
- 48 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če se počutiš grdo, 52 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 88 dijakov menilo, da je dober razlog, 97 pa se s tem ni strinjalo.
- 74 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če ti je poseg preprosto všeč, 26 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 138 dijakov menilo, da je dober razlog, 48 pa se s tem ni strinjalo.
- 74 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če ima poseg nek simbolni pomen zate, 26 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 136 dijakov menilo, da je dober razlog, 47 pa se s tem ni strinjalo.
- 41 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg soočanje s travmo, 59 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 75 dijakov menilo, da je dober razlog, 106 pa se s tem ni strinjalo.
- 41 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, Za izražanje ljubezni do nekoga (npr. s tetoviranjem imena sorodnika ...), 59 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 73 dijakov menilo, da je dober razlog, 107 pa se s tem ni strinjalo.
- 38 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za izražanje pripadnosti neki skupini ali ideji, 62 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 68 dijakov menilo, da je dober razlog, 111 pa se s tem ni strinjalo.
- 69 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za izražanje svoje individualnosti, 31 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 125 dijakov menilo, da je dober razlog, 55 pa se s tem ni strinjalo.
- 8 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za izražanje upornišva (npr. staršem), 92 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 14 dijakov menilo, da je dober razlog, 164 pa se s tem ni strinjalo.

- 41 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, da povečaš svojo privlačnost, 59 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 73 dijakov menilo, da je dober razlog, 105 pa se s tem ni strinjalo.
- 16 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg impulzivna odločitev, 84 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 28 dijakov menilo, da je dober razlog, 148 pa se s tem ni strinjalo.
- 12 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg izziv, 88 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 21 dijakov menilo, da je dober razlog, 153 pa se s tem ni strinjalo.
- 3 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, ker izgubiš stavo, 95 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 10 dijakov menilo, da je dober razlog, 180 pa se s tem ni strinjalo.
- 5 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, ker želiš vedeti, kakšen je občutek posega, 97 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 6 dijakov menilo, da je dober razlog, 169 pa se s tem ni strinjalo.
- 9 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, da izstopaš ali iščeš pozornost, 91 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 15 dijakov menilo, da je dober razlog, 161 pa se s tem ni strinjalo.
- 6 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, da bi te imeli drugi rajši, 94 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 11 dijakov menilo, da je dober razlog, 163 pa se s tem ni strinjalo.
- 8 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, da bi bil bolj zaposljiv, 92 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 14 dijakov menilo, da je dober razlog, 160 pa se s tem ni strinjalo.
- 26 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, obrezovanje moških spolovil zaradi vere, 74 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 45 dijakov menilo, da je dober razlog, 128 pa se s tem ni strinjalo.

- 55 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, uporaba bionskih ali mehanskih udov za amputirance, 45 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 96 dijakov menilo, da je dober razlog, 79 pa se s tem ni strinjalo.
- 23 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, spreminjati telo za filmsko vlogo, 77 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 39 dijakov menilo, da je dober razlog, 132 pa se s tem ni strinjalo.
- 43 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, zaradi psihološkega občutja neskladja, ali tujka, 57 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 72 dijakov menilo, da je dober razlog, 97 pa se s tem ni strinjalo.
- 16 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za sprejetje v plemenski kulturi., 84 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 27 dijakov menilo, da je dober razlog, 141 pa se s tem ni strinjalo.
- 19 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, iz religiozних razlogov, 81 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 32 dijakov menilo, da je dober razlog, 138 pa se s tem ni strinjalo.
- 7% anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za ohranjanje deviškosti pred poroko (mutilacija genitalij deklet, predvsem v Indiji), 93 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 12 dijakov menilo, da je dober razlog, 155 pa se s tem ni strinjalo.
- 31 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, zaradi tradicije v posameznih kulturah, 69 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 53 dijakov menilo, da je dober razlog, 116 pa se s tem ni strinjalo.
- 6 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, ker želiš biti "kul", 94 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 11 dijakov menilo, da je dober razlog, 159 pa se s tem ni strinjalo.
- 69 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, za rekonstrukcijo po odstranitvi dojke, 31 % pa meni, da to ni primeren razlog. To pomeni, da je 117 dijakov menilo, da je dober razlog, 52 pa se s tem ni strinjalo.

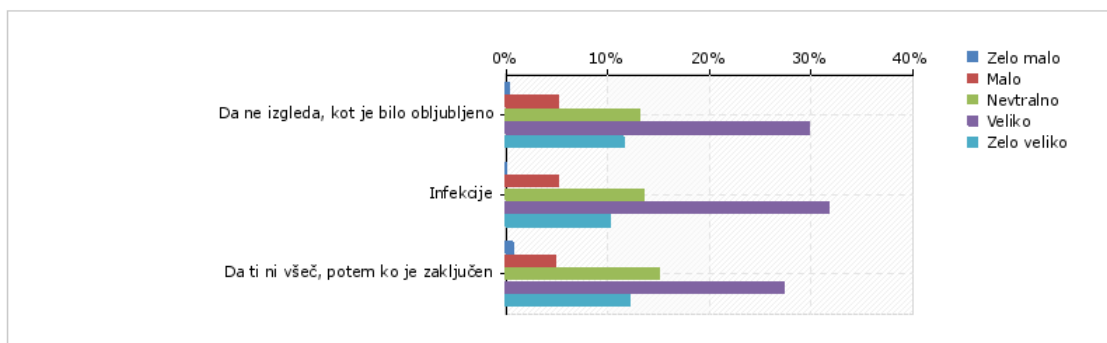
- Le za 5 od 27 naštetih razlogov se je večina anketiranih dijakov Gimnazije Celje-Center strinjalo, da so primerni.

2.9.12 KAKO VISOKA SO TVEGANJA PRI POSEGIH V TELO ZA:

Tabela 52: Stopnje tveganja pri posegih

	Zelo malo	Malo	Nevtralno	Veliko	Zelo veliko	Skupaj
infekcije.	0 (0 %)	16 (8 %)	42 (22 %)	99 (52 %)	32 (17 %)	189 (100 %)
da ti ni všeč, potem ko je poseg zaključen.	2 (1 %)	15 (8 %)	47 (25 %)	85 (45 %)	38 (20 %)	187 (100 %)
da ne izgleda, kot je bilo obljubljeno.	1 (1 %)	16 (9 %)	41 (22 %)	93 (50 %)	36 (19 %)	187 (100 %)

Kako visoka so tveganja pri posegih v telo, za: (n = 312)

Graf 16: Stopnje tveganja pri posegih

Večina dijakov meni, da so tveganja, za infekcije in nezadovoljstvo po posegih v telo velika.

3 RAZPRAVA

3.1 DIJAKI MISLIJO, DA SO ŽENSKÉ TISTE, KI SE POGOSTEJE ODLOČAJO ZA POSEGE V TELO.

Po mnenju dijakov Gimnazije Celje-Center se posegov v telo veliko pogosteje poslužujejo ženske. 91 % anketirancev namreč meni, da se ženske bolj poslužujejo posegov v telo in le 9 % meni, da so tisti, ki se pogosteje poslužujejo posegov v človeško telo moški. Med moškimi anketiranci jih večina, in sicer 24, meni, da se posegov v telo pogosteje poslužujejo ženske, 4 pa da so moški tisti, ki se pogosteje odločijo za posege v telo. Večina anketirank (204) je odgovorila, da so ženske tiste, ki se pogosteje poslužujejo posegov v telo, 18 pa jih meni, da se moški. Primeri najpogostejših odgovorov so: ker se bolj obremenjujejo s svojo podobo, ker hočejo biti popolne, ker se želijo narediti privlačne ali pa ker jim je to všeč, ker so večkrat nezadovoljne s svojo zunanjo podobo, večini moškim je pa vseeno... Takšno mnenje je verjetno tudi posledica medijske reprezentacije žensk in osebnih izkušenj dijakov, saj so posegi v telo žensk veliko manjši tabu, kot je če bi se za isti poseg odločil moški.

Hipotezo lahko v celoti potrdim.

3.2 GIMNAZIJCÍ NAVAJAJO MALO RAZLOGOV, KI UPRAVIČUJEJO POSEGE.

- Le za 5 od 27 naštetih razlogov se je večina anketiranih dijakov Gimnazije Celje-Center strinjalo, da so primerni.
- 74 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če ti je poseg preprosto všeč. Torej je zanje pomembna individualna in svobodna odločitev, brez zunanjega vpliva ali nadzora; to sicer ne pomeni, da poseg ne more biti tradicionalen običaj kulture, ampak mora želja za izvedbo posega izvirati iz samega posameznika in ne iz pobude njegovih bližnjih.
- 74 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, če ima poseg nek simbolni pomen zate. Simboli so zelo pomemben del naših življenj, z njimi opredeljujemo svoje misli, občutja in želje ... Posegi, kot so npr. tetoviranje, nam omogočajo, da te simbole nazorno naslikamo na svojo kožo in jih preko telesa – našega medija delimo s svetom in z ljudmi okoli nas. Za nekoga, ki ne more najti besed, da izrazi svojo izkušnjo, bolečino ali srečo z besedami, je lahko takšen poseg v telo zelo pozitiven.

- 69 % anketirancev meni, da je možnost izražanja svoje individualnosti primeren razlog za poseg, pri tem pa je pomembna tudi osebna odločitev in svoboda. Živimo v svobodni družbi, v kateri bi naj vsi imeli pravico do življenja, svobode in izražanja. Nova generacija podpira umetnost v povsem novem pogledu, kjer je telo umetnostni izdelek, s katerim se identificiramo. Telo smo mi in vse, kar s tem telesom zaznavamo in preko njega komuniciramo z drugimi, smo mi, to je naš jaz, ki ga sporočamo svetu. Pa naj bo to naš spol, rasa ali "odštekana" barva las. Novi načini izražanja naših interesov in raznolikost likov v najstniški literaturi in filmih nas vedno bolj spodbuja k želji po unikatnosti, posebnosti, dijaki Gimnazije Celje-Center pri tem niso izjeme.
- 55 % anketirancev meni, da je primeren razlog za poseg, uporaba bionskih ali mehanskih udov za amputirance. Tukaj se kaže čut za sočloveka. Tako, kot so zdravila in zdravstvene operacije poseg v telo, ki človeka pozdravijo in mu dajejo življenje, je tudi uporaba protez za amputirance zelo dober poseg, tako zaradi funkcionalnosti udov kot samega videza osebe, ki se lahko počuti zopet celovito. Na podoben princip bi verjetno obravnavali večino zdravstvenih operacij, uporabo zobnih protez ali mavcev. To so posegi, ki jih navadno niti ne asociiramo s procesi telesnih modifikacij, a lahko izredno izboljšajo počutje. Podobno je 69 % anketirancev odgovorilo, da je primeren razlog za poseg tudi rekonstrukcijo po odstranitvi dojke.

Po mnenju dijakov so primerni razlogi naslednji: rekonstrukcija po odstranitvi dojke., uporaba bionskih ali mehanskih udov za amputirance, izražanje svoje individualnosti, izbrali so tudi odgovor, ki govori o posegu, ki ima nek simbolni pomen ali v primeru, ko ti je preprosto všeč. Dijaki so zavračali razloge, pogosto asociirane z depresijo, s slabo samopodobo ali s tipičnim izražanjem uporništv in najstništva, ki je prikazan v vseh sodobnih medijih; te so označili za neprimerne. Razlogi, ki pa so jih označili za primerne, so pokazali zelo močno zmožnost empatije, saj so predvsem navajali rekonstrukcijske operacije. Kot primeren razlog pa so tudi navedli izražanje lastne individualnosti, kar je nekaj, kar naša šola tudi stalno poudarja in je povezano z okoljem in miselnostjo mladih, da je zelo pomembno izražati lastno individualnost in unikatnost, tudi s posegi v telo, pa naj bo to nova pričeska ali pa tetovaža. Anketiranci posege tudi pojmujejo kot umetnost, za katere se mora posameznik odločiti samostojno in ne zaradi morebitnega pritiska prijateljev, družine, religije, ali nasploh kulture, v kateri odraščaja, ki je lahko zelo represivna.

Hipotezo lahko v celoti potrdim.

3.3 MALO ANKETIRANIH GIMNAZIJCEV SE JE KDAJ ODLOČILO ZA SAMOPOŠKODOVANJE.

Le majhno število anketirancev se je kadarkoli samopoškodovalo, večina se ne samopoškoduje več, le 5 % izmed njih je odgovorilo, da se še vedno samopoškoduje. Najpogosteje so k temu botrovale družinske težave, nizka samopodoba ali pa razlogov dejansko niso poznali. Po podatkih se je 39 dijakov anketirancev že samopoškodovalo z rezanjem, 11 z namernim povzročanjem opeklin, 29 z namernim povzročanjem modric in 18 s puljenjem las. Ker je bilo mogoče izbrati vse tri odgovore, je zelo možno tudi njihovo prekrivanje, tako da je realno število tistih, ki se samopoškodujejo, verjetno še manjše.

Hipotezo lahko v celoti potrdim.

3.4 DIJAKI IMAJO NEGATIVEN POGLED NA LJUDI, KI SE POSLUŽUJEJO POSEGOV V TELO.

To hipotezo sem ovrgla, saj so vprašani niso strinjali s trditvami, ki so implicirale negativno stališče do teh posameznikov. S trditvijo, da so ljudje z tetovažami satanisti ali pa so neverni, se sploh ne strinja 61 % dijakov, ni se strinjalo 25 % anketirancev, nevtralnih je bilo 11 %, strinjali pa so le 3 % anketirancev, povsem pa se ne strinja nihče izmed vprašanih. Posege, kot so poslikave ali tetoviranje, so večinoma pojmovali kot umetnost, kot izražanje osebne identitete in pomemben del življenja ter identifikacije vseh. S trditvijo, da tisti, ki imajo tetovaže, živijo nekonvencionalna odklonska življenja, se sploh ne strinja 30 % dijakov, se ne strinja 38 % anketirancev, nevtralnih je 28 %, strinja se jih je 4 %, povsem pa se je strinjal le 1 % vprašanih. S trditvijo, da nekdo s tetovažo veliko verjetneje kadi, pije ali uporablja kakšne druge droge v primerjavi z nekom, ki tetovaž nima, se sploh ni strinjalo 47 % dijakov, 25 % anketirancev se s trditvijo ne strinja, nevtralnih je bilo 12 %, strinja se jih le 13 %, povsem pa sta se strinjala 2 % vprašanih.

Ljudje s tetovažami ne asociirajo nujno tveganega življenjskega sloga, čeprav naj bi bile prav tetovaže in piercingi vidni znaki tistih, ki v filmih idealizirajo zlorabo alkohola in drog. Hkrati pa dijaki niso asociirali ličenja in vpadljivosti s spolno promiskuiteto, kar je v veliko primerih pristno pri spolnem nasilju. S trditvijo, da je preveč naličena ženska provokativna, se sploh ni strinjalo 24 % dijakov, ni se strinjalo 22 % anketirancev, nevtralnih je bilo 28 %, strinjalo se

je 21 %, povsem pa se je strinjalo 5 % vprašanih. Ne morem trditi, da imajo dijaki stereotipno negativen pogled na ljudi, ki se poslužujejo posegov v telo, kar je verjetno posledica odraščanja v obdobju interneta in mednarodnih socialnih omrežij, ki nam v trenutku omogočajo navezovati stike s še tako drugačnimi in oddaljenimi ljudmi, ki jih brez teh posrednikov ne bi nikoli spoznali, kar prispeva tudi k večji toleranci.

Hipotezo lahko v celoti ovržem.

3.5 DIJAKI VERJAMEJO, DA SO POSEGI V TELO TVEGANI.

Za vse tri navedene dejavnike tveganja – biološke infekcije, napačno oglaševanje storitev in osebno nezadovoljstvo po posegu – so vsi dijaki večinsko sprejeli, da je tveganje visoko. Torej so dijaki skeptični glede posegov.

Hipotezo lahko potrdim.

3.6 ZA DESET NAVEDENIH POSEGOV SE JE VSAJ ENKRAT V PRETEKLOSTI ODLOČILA VEČ KOT 50 % ANKETIRANIH DIJAKOV.

Vsaj po osebnih izkušnjah bi z izjemo ličenja, prebadanja ušesnih mečic, lakiranje nohtov, striženja in barvanja las in sončenja, za večino ostalih posegov rekla, da niso tako razširjeni med dijaki naše srednje šole. Po analizi ankete pa sem ugotovila, da se je več kot polovica anketiranih kdaj v preteklosti odločila za naslednje posege: ličenje, striženje las, nošenje uhanov oziroma prebadanje ušesnih mečic, lakiranje nohtov, britje in depilacijo. Torej se je le za 5 od 28 naštetih možnosti odločila večina anketirane populacije. **Hipotezo torej lahko ovržem.**

Kljub temu pa večini anketiranih dijakov nekateri posegi niso tuji. 77 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti ličilo, 53 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za poseg sončenja ali uporabe solarija, 96 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za striženje las, 75 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za prebadanje ušesnih mečic – nošenje uhanov, 89 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za britje in 56 % dijakov se je vsaj enkrat v preteklosti odločilo za depilacijo. Ti posegi večinsko sprejeti, najverjetneje zaradi večinske ženske populacije anketiranih, predstavljale so namreč 87% vzorca. Ampak

večina drugih posegov je bila v preteklosti izvedena pri manj kot 10% dijakov. Za to je verjetno delno vzrok šolsko okolje in pravila in pa tudi, že prej vzpostavljeno dejstvo, da dijaki ne odobravajo veliko razlogov za posege in se jih zato preprosto ne poslužujejo. Tistih, ki pa se jih pa so splošno priznani in asociirani s posameznim spolom, v našem primeru ženskim, ki naj bi se ličile. Ali pa so splošno priznani kot nekaj nujnega in ključnega za urejenost človeka, kot je to striženje las. Tem bolj urejen si, torej tem lepši so tvoji lasje, tem bolj boš priznan, kot pameten, uspešen, perspektiven, in dijaki, se tega zavedajo.

4 ZAKLJUČEK/SKLEPI

V svoji nalogi sem si zadala nalogo preučevati posege v telo od povsem samoumevnih, ki jih skoraj ne razumemo več kot posege, kot je striženje las, do najbolj za zahodno družbo nesprejemljivih, kot je mutilacija ženskih genitalij, ali pa drugih oblik represije drugačnih od nas ali pa represije žensk.

Z metodo anketiranja dijakov svoje gimnazije sem spoznala, da s(m)o precej selektivni, ko označujejo primerne razloge za poseganje v lastno telo, primerni po njihovem mnenju so v primerih, ko gre za zdravstvene razloge, ki zvišujejo kvaliteto življenja, ali pa za izražanje individualnosti oziroma uporabo telesa kot medija za umetniški izraz, izražanje lastnih idealov, idej in samostojnosti, ki pa jih ne pojmujejo kot nekonformno vedenje ali znake uporništv. Večinoma se ne strinjajo, da so posegi znak depresije, večje promiskuitete, nevarnega življenjskega sloga ali pa so na splošno povezani z dejavniki tveganja.

Kot bodoči študentje in del intelektualne elite kaže populacija večjo strpnost do drugačnosti (ponekod so takšni posegi kulturno pogojeni s prehodom v odraslost ali statusom voditeljev, kar pri nas na primer prikazujejo uniforme ali obleke), hkrati pa izredno obsojajo pritisk kulturnih norm ali telesnih idealov oz. običajev, ki bi lahko fizično ali psihološko prizadeli posameznika.

Mislím, da lahko napovem v prihodnosti še večje širjenje posluževanja raznolikih posegov, ne nujno za medicinske razloge, in še več mednarodnih (tudi OZN) iniciativ, ki bodo pomagale zmanjšati nasilne in represivne posege zaradi religiozних ali pa dandanes turističnih razlogov privabljanja množic, ki jih zanimajo šokantne in groteskne podobe. Optimistična sem, da posegi in govor o njih v prihodnjih generacijah ne bodo več nekaj odmaknjenege, nesprejemljivega in kar bi oviralo posameznika pri delovanju in zaposlitvi. Tudi moji (so)vrstniki se mi pridružujejo pri tej oceni. Kot pravi moto naše gimnazije, vsi smo enostavno drugačni, in če smo posegali v naše telo, to ne spremeni naše celovite podobe in pravice do svobode.

5 LITERATURA/VIRI

- 1 ANTONČIČ Nives: Tetoviranje – izražanje pripadnosti ali individualnosti (diplomska naloga). Ljubljana, 2013.
- 2 BEZENŠEL Jana, BARLE Andreja. Poglavja iz sociologije medicine. Maribor Medicinska fakulteta, 2007.
- 3 KUHAR Metka. V imenu lepote: *Družbena konstrukcija telesne samopodobe*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 2004.
- 4 POČKAR Mirjam, TAVČAR KRAJNC Marina. Sociologija: *Učbenik za sociologijo v 4. Letniku gimnazijskega izobraževanja*. Ljubljana, DZS: 2011.
- 5 POČKAR Mirjam, ANDOLŠEK Stanislav, POPIT Tanja, BARLE LAKOTA Andreja. Uvod v sociologijo: *Učbenik za sociologijo v gimnazijskem izobraževanju*. Ljubljana, DZS: 2012.
- 6 RIBEŽEL-MEDVED, Katarina BRAČUN, Miha MELA: *Barvanje las*. Raziskovalna naloga Mladi za Celje. Celje, 2014.
- 7 VREČKO Sara, KNAFELJ Tanja: *Zdravstvene posledice tetoviranja, prebadanja in poslikave telesa*. Raziskovalna naloga Mladi za Celje. Celje, 2014.

5.1 INTERNETNI VIRI

<http://users.volja.net/slo-tattoo/> (26. 1. 2017, 18³⁵)

<https://iskreni.net/druzina/starsevstvo/91-vzgojni-izzivi/najstniki-v-krizi/165538-samoposkodovanje-brazgotine-ki-pripovedujejo-zgodbo.html> (29. 12. 2016, 11⁰⁰)

<http://www.preberite.si/piercing/> (21. 2. 2017, 15³⁰)

http://projekti.gimvic.org/2016/2e/spletne/idealno_telo/seminarska.pdf (24. 2. 2017, 14³⁰)

<http://www.krl.si/file/soncenje.pdf> (26. 2. 2017, 17⁰⁷)

<http://style.over.net/i1131/> (26. 2. 2017, 17³⁴)

<http://www.estetika.si/programi/23/> (26. 2. 2017, 17.⁴⁵)

<http://stopracism.iol.co.za/breaking-down-black-culture-skin-lightening/> (26. 2. 2017, 18.⁰¹)

<http://www.zakladnica-narave.si/poslikava-s-kano> (26. 2. 2017, 19¹⁸)

<https://www.dnevnik.si/1042710008> (26. 2. 2017, 19.²⁷)

<http://www.frizerska.si/frizerstvo-skozi-cas/> (26. 2. 2017, 19.⁵⁹)

<http://vizita.si/clanek/lepota/dejstva-o-beljenju-zob.html> (26. 2. 2017, 20.¹¹)

<http://www.happymed.si/fiksni-zobni-aparati/> (26. 2. 2017, 20.²⁰)

6 PRILOGA

Sem dijakinja Gimnazije Celje-Center in delam raziskovalno nalogo na temo Pogled dijakov Gimnazije Celje-Center na posege v telo. Ta anketa je povsem anonimna in bo uporabljena samo za namen te naloge. Vnaprej se zahvaljujem za sodelovanje in vaše iskrene odgovore.

Spol:

- Moški
- Ženski

Starost:

- 15
- 16
- 17
- 18
- 19

Letnik:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Program:

- Splošna gimnazija
- Umetniška gimnazija
- Predšolska vzgoja

Na kaj najprej pomisliš, ko pomisliš na posege v telo?

Kdo misliš, da se bolj poslužuje posegov v telo, moški ali ženske, in zakaj?

Ali ste se kdaj odločili za naslednje posege v telo? Obkrožite DA ali NE.

Ličenje	DA	NE
Sončenje ali uporaba solarija	DA	NE
Beljenje kože	DA	NE
Poslikava telesa z barvo	DA	NE
Poslikava telesa s heno	DA	NE
Striženje las	DA	NE
Barvanje las	DA	NE
Beljenje zob	DA	NE
Nošenje zobnega aparata za ravnanje zob	DA	NE
Prebadanje ušesnih mečic – nošenje uhanov	DA	NE
Prebadanje ustnic	DA	NE
Piercing v nosu	DA	NE
Piercing na vekli	DA	NE
Piercing na noht	DA	NE
Piercing na zobu	DA	NE
Piercing obrvi	DA	NE
Piercing popka	DA	NE
Piercing prsnih bradavic	DA	NE
Piercing genitalij	DA	NE
Piercing na jeziku	DA	NE
Lepotna/estetska kirurgija	DA	NE
Povečanje/zmanjševanje oprsja	DA	NE
Operacija nosu	DA	NE
Injekcije za povečanje ustnic	DA	NE
Laserska odstranitev dlak	DA	NE
Tetoviranje ličil	DA	NE

Ste se kdaj samo-poškodovali?

Z rezanjem	DA	NE
Z namernim povzročanjem opeklin	DA	NE
Z namernim povzročanjem modric z udarjanjem	DA	NE
S puljenjem las	DA	NE

Če ste na vsaj eno izbiro pri prejšnjem vprašanju odgovorili z DA, odgovarjajte na naslednja vprašanja, če ne, nadaljujte z vprašanjem "Obstaja veliko splošno znanih mnenj o ljudeh ...".

Ali ste se o samopoškodovanju s kom pogovorili?

DA

S kom in zakaj ste izbrali to osebo? _____

NE

Zakaj se niste z nikomer o tem pogovorili? _____

Kaj mislite, da je bil razlog, da ste začeli?

Ali se še samopoškodujete?

- DA
- NE

Obstaja veliko splošno znanih mnenj o ljudeh, ki se poslužujejo posegov telo, ali pa mnenj o posegih samih. S katerimi se strinjate tudi vi? Označite (od 1 _(najmanj) do 5_(največ), kako močno se strinjate z naslednjimi trditvami.

Ženske se ličijo ker so nesamozavestne, ali pa nezadovoljne s svojim videzom.	1	2	3	4	5
Če ženska nosi preveč ličil, je provokativna.	1	2	3	4	5
Ličenje je le za ženske.	1	2	3	4	5
Če se moški liči, je homoseksualen.	1	2	3	4	5
Ženske, ki se ličijo, so lepše kot tiste, ki se ne.	1	2	3	4	5
Ženske z disketnim ličilom so pametnejše kot tiste, ki se ličijo bolj opazno.	1	2	3	4	5
Moški s sivimi lasmi je šarmanten.	1	2	3	4	5
Ženska s sivimi lasmi je neurejena in stara.	1	2	3	4	5
Beljenje zob je popolnoma varno in sprejemljivo.	1	2	3	4	5
Ljudje z bolj belimi zobmi imajo boljšo ustno higieno.	1	2	3	4	5
Tetoviranje je izraz osebne identitete.	1	2	3	4	5
Tetoviranje je najpogostejše pri zapornikih, članih tolpa in mornarjih.	1	2	3	4	5
Tetoviranje ne bi smelo vplivati na možnosti zaposlitve tetoviranega.	1	2	3	4	5
Dobro je, da policisti poznajo tetovaže, povezane z pripadnostjo tolpa.	1	2	3	4	5
Nekdo s tetovažo veliko verjetneje kadi, pije ali uporablja kakšne druge droge v primerjavi z nekom, ki tetovaž nima.	1	2	3	4	5
Bolj kot je posameznik izobražen, manjša je verjetnost, da bo imel tetovažo.	1	2	3	4	5
Moški imajo pogosteje tetovaže kot ženske.	1	2	3	4	5
Ženske imajo največkrat tetovirane rože ali metulje.	1	2	3	4	5
Tetoviranje je umetnost.	1	2	3	4	5
Tisti, ki imajo tetovaže, živijo nekonvencionalna odklonska življenja.	1	2	3	4	5
Tetovaže so videti slabo, ko si star.	1	2	3	4	5

Tetovaže so videti slabo, če shujšaš ali se zrediš.	1	2	3	4	5
Tetovaže imen so vedno slaba ideja.	1	2	3	4	5
Tetovaže na spodnjem delu hrbta (tramp stamp), so znak spolne promiskuitete.	1	2	3	4	5
Ljudje s tetovažami/piercingi le iščejo pozornost.	1	2	3	4	5
Tetovaže so dober način terapije.	1	2	3	4	5
Če imaš tetovaže, si zelo liberalno usmerjen.	1	2	3	4	5
Ljudje z veliko tetovažami imajo radi bolečino.	1	2	3	4	5
Pari, ki se skupaj tetovirajo, so zelo povezani.	1	2	3	4	5
Ljudje z tetovažami poslušajo primarno metal in rock glasbo.	1	2	3	4	5
Ljudje z tetovažami so zelo umetniški.	1	2	3	4	5
Tetovirati preko stare brazgotine je dober način soočanja z bolečino v preteklosti.	1	2	3	4	5
Vidni piercing je znak upornišva.	1	2	3	4	5
Piercingi so le trenutni trend, ki se ga večinoma poslužujejo le mladi.	1	2	3	4	5
Piercingi na bradavicah dojk preprečujejo dojenje.	1	2	3	4	5
Nekateri piercingi so primerni le za ženske.	1	2	3	4	5
Ljudje, ki so religiozni, se ne poslužujejo posegov v telo.	1	2	3	4	5
Imeti piercinge in želje za tetovaže je faza upornišva.	1	2	3	4	5
Nekateri piercingi na moških izražajo njihovo spolno usmerjenost.	1	2	3	4	5
Ljudje so v slabem mentalnem stanju, ko se odločajo za tetovaže ali piercinge.	1	2	3	4	5
Posegi v telo so pogostejši pri ljudeh, ki so depresivni.	1	2	3	4	5
Ljudje se spremenijo fizično, ker mislijo, da so grdi.	1	2	3	4	5
Lepotna kirurgija je pogostejša pri ženskah.	1	2	3	4	5
Povečanje oprsja je popolnoma sprejemljiv poseg.	1	2	3	4	5
Plastične operacije te naredijo plastičnega.	1	2	3	4	5
Ljudje s plastičnimi operacijami ne izgledajo več lepo, so preveč drugačni.	1	2	3	4	5
Botoks uničuje tvojo možnost izražanja čustev.	1	2	3	4	5
Ljudje z tetovažami so satanisti ali pa so neverni.	1	2	3	4	5

Imeti zobni aparat je postalo popularno.	1	2	3	4	5
Imeti raznobarvne ali fantazijsko obarvane lase je zelo lepo.	1	2	3	4	5
Presaditev lasišča je nepotrebna in izraža nizko samopodobo.	1	2	3	4	5
Sprememba spola z operacijo, bi morala biti omogočena vsem, ki se drugače identificirajo, kot so bili biološko rojeni.	1	2	3	4	5

6. Ali so naslednji razlogi primerni za poseg v telo?

Če ti je nekdo rekel, da si grd.	DA	NE
Če se počutiš grdo.	DA	NE
Če ti je preprosto všeč.	DA	NE
Če ima poseg nek simbolni pomen.	DA	NE
Pri soočanju s travmo.	DA	NE
Za izražanje ljubezni do nekoga, ime sorodnika ...	DA	NE
Za izražanje pripadnosti neki skupini ali ideji.	DA	NE
Za izražanje svoje individualnosti.	DA	NE
Za izražanje uporništv (npr. staršem).	DA	NE
Da povečaš svojo privlačnost.	DA	NE
Impulzivna odločitev.	DA	NE
Zaradi izzivanja.	DA	NE
Ker izgubiš stavo.	DA	NE
Ker želiš vedeti, kakšen je občutek.	DA	NE
Da izstopaš, iščeš pozornost.	DA	NE
Da bi te imeli drugi rajši.	DA	NE
Da bi bil bolj zaposljiv.	DA	NE
Obrezovanje moških spolovil zaradi vere.	DA	NE
Uporaba bionskih ali mehanskih udov za amputirance.	DA	NE
Spreminjati telo za filmsko vlogo.	DA	NE
Zaradi psihološkega občutja neskladja ali tujka.	DA	NE
Za sprejetje v plemenski kulturi.	DA	NE
Zaradi religije.	DA	NE
Za ohranjanje deviškosti pred poroko (mutilacija genitalij deklet, predvsem v Indiji).	DA	NE
Zaradi tradicije v posameznih kulturah.	DA	NE
Ker želiš biti "kul".	DA	NE
Za rekonstrukcijo po odstranitvi dojk.	DA	NE

Kako visoka so tveganja pri posegih v telo za (označite od 1 _najmanj do 5_največ.)::

Infekcije.	1	2	3	4	5
Da ti ni všeč, potem ko je poseg zaključen.	1	2	3	4	5
Da ne izgleda, kot je bilo obljubljeno.	1	2	3	4	5

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje.